

AUKŠČIAUSIOJI
AUDITO INSTITUCIJA
NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽIŠTAMI

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA

VALSTYBĖS IR SAVIVALDYBIŲ VALDOMŲ ĮMONIŲ BEI VIEŠŲŲJŲ ĮSTAIGŲ VALDYSENA

2021 m. balandžio 6 d.

Nr. VAE-3

Valstybės kontrolė – aukščiausioji valstybinio audito institucija – prižiūri, ar teisėtai ir efektyviai valdomi ir naudojami valstybės finansai ir kitas turtas bei kaip vykdomas valstybės biudžetas. Valstybės kontrolė, teikdama audito pastebėjimus ir rekomendacijas, siekia didinti viešojo sektoriaus efektyvumą ir jo kuriamą naudą visuomenei, o savo darbui keldama aukščiausius kokybės reikalavimus – būti pavyzdžiu visam viešajam sektoriui.

Auditą atliko: Rimantė Sabutytė (grupės vadovė), Dovilė Geštautienė, Dana Dudzevičienė, Dalė Blinkevičiūtė, Roma Ramunienė, Inga Mulvinskienė, Domilė Bačiulytė.

Valstybinio audito ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito, Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetams ir Antikorupcijos komisijai, Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai, Valdymo koordinavimo centrui, Ekonomikos ir inovacijų ministerijai, Vidaus reikalų ministerijai, Finansų ministerijai, Susisiekimo ministerijai, Žemės ūkio ministerijai, Kauno m., Klaipėdos m., Panevėžio m., Šiaulių m., Vilniaus m., Mažeikių r., Telšių r., Trakų r. savivaldybėms.

TURINYS

PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	12
AUDITO REZULTATAI	14
1. VALSTYBĖ IR SAVIVALDYBĖS TURI TIKSLINGIAU DALYVAUTI ĮMONIŲ IR VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VALDYME	14
1.1. Įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo tikslingumo ir veiklos sričių reglamentavimas tobulintinas	14
1.2. Dalyvavimo įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje tikslingumo vertinimai neužtikrina reikšmingų jų portfelio pokyčių	17
1.3. Neužtikrinamas tinkamas valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų atskleidimas	24
2. VALSTYBĖ IR SAVIVALDYBĖS DALYVAUDAMOS ĮMONIŲ VEIKLOJE IMASI PRIEMONIŲ JŲ REZULTATYVUMUI DIDINTI, TO TRŪKSTA VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VALDYSENOJE	27
2.1. Finansiniai lūkesčiai visa apimtimi nustatyti 32-iem proc. valstybės ir 18-ai proc. savivaldybių vertintų valdomų įmonių	27
2.2. Valstybės valdomų įmonių pelningumo rodikliai artimi Estijai, tačiau atsiliekame nuo Latvijos, Švedijos, Lietuvos privataus sektoriaus	32
2.3. Visų vertintų valdomų įmonių grąža valstybei atitiko jų ilgalaikius planus, o savivaldybėms – neatitiko 43 proc. įmonių	35
2.4. Valstybė ir savivaldybės nėra nustačiusios strategijos, kada galimas bendrovių įtraukimas į vertybinių popierių rinką	38
2.5. Įmonių kolegialių organų sudarymas tobulintinas, o viešosiose įstaigose juos sudarant gerosios valdysenos principai neįdiegti	39
3. SKAIDRUMO REIKALAVIMAI ĮMONIŲ IR VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VEIKLOS VIEŠINIMUI SKIRTINGI	51
3.1. Viešinama apibendrinta informacija apie įmonių veiklos rezultatus, o apie įmones, kuriose neturima balsų daugumos, ir viešąsias įstaigas – neviešinama	51
3.2. 24 proc. vertintų bendrovių neviešino informacijos apie suteiktą paramą, o viešosioms įstaigoms reikalavimų viešinti nėra	53
3.3. Tik viena vertinta savivaldybė visas sutartis su savo įmonėmis ir įstaigomis sudarė atlikusi konkurencingas procedūras	55
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS	57
PRIEDŲ SĄRAŠAS	62

PAGRINDINIAI FAKTAI

1 007

valstybės valdomos įmonės (50), jų visų eilių dukterinės (42), savivaldybių valdomos įmonės (247) ir viešosios įstaigos, kuriose dalyvauja valstybė (158) ir savivaldybės (510), veikė 2019 m.

74 institucijos

2019 m. atstovavo valstybei ir savivaldybėms įmonių ir viešųjų įstaigų valdyme: 11 institucijų – valstybės valdomose įmonėse, 59 – savivaldybių valdomose įmonėse, 14 valstybės ir 60 savivaldybių valdomose viešosiose įstaigose.

~149 mln. Eur

dividendų ir pelno įmokų į valstybės ir savivaldybių biudžetus sumokėjo jų valdomos įmonės kasmet 2017–2019 m., tai sudaro apie 1,4 proc. visų valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų.

Neįvertintas

objektyviai valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų vykdomų funkcijų pagrįstumas pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires.

11 (iš 37) priemonių

atsisakyta vykdant Valstybės valdomų įmonių pertvarką Vyriausybės ar Seimo sprendimais, nors jomis buvo siekta optimizuoti valstybės valdomų įmonių portfelį.

17 valstybės valdomų įmonių

(arba 34 proc.), kurių teisinė forma yra valstybės įmonė, veikė 2020 m., nors EBPO rekomendavo tokias įmones pertvarkyti.

668 viešosios įstaigos,

kurių savininkė arba dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, veikė 2020 m., bet joms teisės aktuose gerosios valdysenos principai (kolegialūs organai, tikslų kėlimas ir kt.) nenustatyti.

17,5 mln. Eur

vertintos savivaldybių valdomos įmonės turėjo paskirstytino pelno 2019 m., kurio neinvestavo į įmonės plėtrą ar nepaskyrė dividendų savivaldybėms.

SANTRAUKA

Audito svarba

Valstybės ir savivaldybių valdomos įmonės veikia svarbiose ūkio srityse, prisideda prie ekonomikos augimo, užimtumo, pildo biudžetą dividendais ir įmokomis, teikia verslui ir piliečiams svarbias paslaugas, dalyvaudamos įgyvendinant strateginius projektus užtikrina, kad šalies infrastruktūra skatintų tvarią ir ilgalaikę ūkio plėtrą. Viešųjų įstaigų veiksminga valdysena taip pat svarbi vykdant švietimo, mokslinę, kultūrinę, sveikatos priežiūros, socialinę ir kitas visuomenei naudingas veiklas, nes kuria tiek pačių organizacijų, tiek visos šalies ekonomikos vertę ar naudą visuomenei.

2017 m. nustatėme¹, kad dalis valstybės ar savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų nekuria pridėtinės vertės valstybei ar savivaldybėms, tam tikrais atvejais teikia naudą tik pačioms įmonėms, viešosioms įstaigoms ar net privačių asmenų grupėms.

Lietuva, siekdama įstoti į EBPO ir 2018 m. tapusi jos nare, intensyviai tobulino valstybės, o kartu ir savivaldybių, įmonių valdyseną pagal EBPO parengtas gaires ir teiktas rekomendacijas, siekdama įgyvendinti geriausias tarptautines praktikas ir valdysenos principus valdomose įmonėse. Pastebimos ir neigiamos užsibrėžtų ambicingų tikslų pasiekimo ar gerosios valdysenos principų taikymo tendencijos. Seime svarstant 2018 m. Vietos savivaldos įstatymo pakeitimus, nepritarta Vyriausybės siūlytoms nuostatoms pavesti savivaldybėms periodiškai vertinti valdomų įmonių reikalingumą, o 2019 m. pritarta savivaldybių vidaus sandorių liberalizavimui paslaugoms iš savivaldybių valdomų įmonių įsigyti. 2020 m. buvo siekiama pakeisti valdybų sudarymo įmonėse tvarką – sumažinti nepriklausomų narių skaičių, juos pakeitus valstybės tarnautojais.

Siekdami įvertinti, ar valstybė ir savivaldybės dalyvaudamos valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdysenoje užtikrina, kad jų veikla būtų pagrįsta gero valdymo principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą, kaip įgyvendinamos valstybinių auditorių teiktos rekomendacijos, atlikome valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdysenos auditą.

Audito tikslas ir apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar valstybė ir savivaldybės, dalyvaudamos valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų valdysenoje, užtikrina, kad jų veikla būtų pagrįsta gero valdymo principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar teisinis reguliavimas lemia aiškią valstybės ir savivaldybių dalyvavimo valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje valdyseną;

¹ Valstybinių auditų ataskaitos: 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdymas ir veikla“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-10-9-11 „Viešųjų įstaigų steigimas ir valdymas“.

- ar valstybė ir savivaldybės, dalyvaudamos valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje, siekia jų rezultatyvumo;
- ar valstybė ir savivaldybės užtikrina valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos skaidrumą.

Audituojamieji subjektai:

- Ekonomikos ir inovacijų ministerija: formuoja bendrą valstybės valdomų įmonių valdymo politiką ir konkurencingumo didinimo valstybės politiką valstybei ir savivaldybėms priklausančių akcijų privatizavimo srityse, įgyvendina valstybės turtines ir neturtines teises valstybės valdomų įmonių ar viešųjų įstaigų valdysenoje;
- Vidaus reikalų ministerija: formuoja politiką viešojo administravimo ir viešųjų įstaigų srityse, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, įgyvendina valstybės turtines ir neturtines teises valstybės valdomų įmonių ar viešųjų įstaigų valdysenoje;
- atsirinktos trys – Finansų, Susisiekimo ir Žemės ūkio – ministerijos, nes įgyvendina valstybės turtines ir neturtines teises valstybės valdomų įmonių ar viešųjų įstaigų valdysenoje;
- atsirinktų 8 savivaldybių administracijos: Kauno m., Klaipėdos m., Mažeikių r., Panevėžio m., Šiaulių m., Telšių r., Trakų r., Vilniaus m., nes įgyvendina savivaldybės turtines ir neturtines teises savivaldybių valdomų įmonių ar viešųjų įstaigų valdysenoje.

Bendradarbiauome su Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovais ir VŠĮ Valdymo koordinavimo centru, kuris atlieka su valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei jų dukterinių bendrovių valdymo politikos įgyvendinimu susijusias funkcijas.

Audituojamas 2017–2019 m. laikotarpis, bet, siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ir ankstesnių bei 2020 m. duomenis.

Audito apribojimai

Šio audito metu atliekant finansinių rodiklių analizę nebuvo siekiama įvertinti kiekvienos valstybės ar savivaldybių valdomos įmonės ar viešosios įstaigos rezultatą atskirai, taip pat neeliminuos specialiąjį įpareigojimų vykdymas ar kiti individualūs valdomų įmonių ar įstaigų veiklos ypatumai.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (61 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Valstybė ir savivaldybės, dalyvaudamos valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų valdysenoje, ne visada užtikrina, kad jų veikla būtų pagrįsta gero valdymo principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą. 2020 m. vis dar buvo tobulintinų sričių, apibrėžiant įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo tikslumą, vykdant specialiuosius įpareigojimus, keliant tikslus įmonėms, sudarant kolegialius organus, viešinant informaciją apie įmones ir viešąsias įstaigas.

1. Valstybės ir savivaldybės turi tikslingiau dalyvauti įmonių ir viešųjų įstaigų valdyme

Įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo tikslingumo ir veiklos sričių reglamentavimas tobulintinas

Teisės aktuose nenustatyti detalūs valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo kriterijai, o tai rekomendavome 2017 metais.² Savivaldybių valdomos įmonės vykdo veiklą 24-iose skirtingose veiklos srityse, o valstybės valdomos – 25-iose. Viešųjų įstaigų teikiamų viešųjų paslaugų ir kitų pavestų funkcijų apimtys išlieka plačios. Todėl valstybei ar savivaldybėms atstovaujančios institucijos ir įstaigos priimdamos sprendimus steigti įmonę, bendrovę ar viešąją įstaigą tai pačiai ar panašiai veiklai vykdyti pasirenka skirtingas teises formas. Viešosioms įstaigoms galioja žemesni valdysenos standartai, palyginti su įmonių valdysena (1.1 poskyris, 14 psl.).

Dalyvavimo įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje tikslingumo vertinimai neužtikrina reikšmingų jų portfelio pokyčių

Vyriausybė vykdydama valstybės valdomų įmonių pertvarką siekė iki 2020 m. pabaigos valstybės valdomų įmonių portfelį optimizuoti iki 34 įmonių, bet įgyvendinimo terminas nukeltas į 2024 metus. 2020 m. pabaigoje veiklą vykdė 50 įmonių (2017 m. – 118), be to, buvo įgyvendinta mažiau nei pusė (10 iš 23) priemonių, susijusių su valstybės įmonių teisinės formos (VĮ) peržiūrėjimu, 11 (iš 37) priemonių Vyriausybės ir Seimo sprendimais atsisakyta. Todėl valstybės valdomų įmonių portfelis neoptimizuotas kaip planuota ir vis dar veikia 17 valstybės įmonių (VĮ teisinė forma), kurių teisinė forma neleidžia užtikrinti pažangios valdysenos. Be to, Vyriausybė Seimui nepakankamai atsiskaito apie valstybės valdomų įmonių pertvarkos vykdymo eigą. Jos veiklos ataskaitoje pateikiama informacijos ir duomenų apie valstybės valdomų įmonių portfelį tik tiek, kiek tai susiję su valstybės valdomų įmonių skaičiaus mažėjimu vykdant pertvarką. Taip nesudarytos sąlygos Seimui ir Vyriausybei tinkamai įgyvendinti jiems pavestas valstybės turto savininko funkcijas (1.2 poskyris, 17 psl.).

Siekiant tobulinti viešojo sektoriaus įstaigų valdymą ir išgryninti jų kompetenciją, valstybei atstovaujančios institucijos turėjo atlikti jų vertinimus pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires. Vertinimus buvo pavesta padaryti pačioms įmonėms (VĮ teisinė forma) ir įstaigoms, todėl valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų vykdomų funkcijų pagrįstumas objektyviai neįvertintas. Taip nesudaromos sąlygos išgryninti jų kompetenciją, peržiūrėti paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinių, kultūros ir kt.) teikėjų tinklą ir turinį ir nustatyti, kokias viešąsias paslaugas turėtų teikti tik valstybės įmonės ar viešosios įstaigos (1.2. poskyris, 17 psl.).

Nors 75 proc. (6 iš 8) audituotų savivaldybių atliko tikslingumo vertinimus dėl dalyvavimo savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje, tačiau tai jų įmonių ir įstaigų portfelio dydžiui reikšmingos įtakos neturėjo (8 savivaldybių portfelis sumažėjo 11 proc.). Be to, šiose savivaldybėse veikė 9-ios savivaldybių įmonės (SĮ teisinė forma), o savivaldybėms atstovaujančios institucijos nesiėmė iniciatyvos pertvarkyti jas į kitos teisinės formos (AB ar UAB) juridinius asmenis. Todėl savivaldybių valdomų įmonių portfelis neoptimizuotas, o SĮ nepertvarkytos į kitos teisinės formos juridinius asmenis, kurių valdysena laikoma pažangia (1.2 poskyris, 17 psl.).

² Valstybinių auditų ataskaitos: 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdymas ir veikla“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-10-9-11 „Viešųjų įstaigų steigimas ir valdymas“.

Neužtikrinamas tinkamas valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų atskleidimas

Valstybės valdomoms įmonėms trūko metodologijos teisingai finansinėse ataskaitose atskleisti joms pavedamus vykdyti specialiuosius įpareigojimus (nekomercinės funkcijų). 59 proc. (10 iš 17) vertintų valstybės valdomų įmonių vykdomų specialiųjų įpareigojimų tinkamai neatskyrė nuo kitų vykdomų veiklų. Iš dalies todėl 55 proc. (6 iš 11) jų taikė kryžminį subsidijavimą: specialiųjų įpareigojimų sąnaudos buvo dengiamos komercinės veiklos pajamomis ar kitų specialiųjų įpareigojimų sąskaita. Dėl savivaldos teisinio reguliavimo ypatumų savivaldybių valdomos įmonės negalėjo įgyvendinti rekomendacijų ir atskirti specialiųjų įpareigojimų (nekomercinės funkcijų), nors 17 proc. (11 iš 63) vertintų įmonių vykdė funkcijas, turėjusias jiems būdingų požymių, pavyzdžiui, lengvatinis keleivių vežimas. Neatskiriant komercinių ir nekomercinių funkcijų, valdomos įmonės negali objektyviai įvertinti joms pavedamų specialiųjų įpareigojimų sąnaudų, o valstybei ir savivaldybei atstovaujančioms institucijoms trūksta informacijos apie jų įtaką įmonių pelningumui ir laukiamai grąžai (1.3 poskyris, 24 psl.).

2. Valstybė ir savivaldybės dalyvaudamos įmonių veikloje imasi priemonių jų rezultatyvumui didinti, to trūksta viešųjų įstaigų valdysenoje

Finansiniai lūkesčiai visa apimtimi nustatyti 32-iem proc. valstybės ir 18-iems proc. savivaldybių vertintų valdomų įmonių

Audituotos valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos visoms valdomoms įmonėms lūkesčių raštuose nustatė nefinansinius lūkesčius, o finansinius visa apimtimi nustatė 32-iem proc. (12 iš 38) valstybės valdomų ir 18-ai proc. (9 iš 50) savivaldybių valdomų įmonių. Viešosioms įstaigoms valstybei ir savivaldybei atstovaujančios institucijos nėra įpareigosotos jų rengti. Atsižvelgus į lūkesčių raštą turi būti rengiama įmonės strategija, tačiau tik 47 proc. (18 iš 38) vertintų valstybės valdomų ir 39 proc. (15 iš 39) savivaldybių valdomų įmonių į savo strategijas įsitraukė visus pasiūlytus finansinius lūkesčius, nefinansinius atitinkamai 21 proc. (8 iš 38) valstybės ir 21 proc. (9 iš 42) savivaldybių valdomų įmonių. Nerengiant lūkesčių raštų, neįvardijami aiškūs valstybės ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų poreikiai, neskatinama siekti geresnių veiklos rodiklių. Be to, jų veiklos strategijos gali neatitikti savininko poreikių (2.1 poskyris, 27 psl.).

Visų vertintų valdomų įmonių grąža valstybei atitiko jų ilgalaikius planus, o savivaldybėms – neatitiko 43 proc. įmonių

84 proc. vertintų savivaldybių valdomų įmonių dividendų ar pelno įmokų nepaskyrė arba paskyrė mažiau į savivaldybių biudžetus negu galėjo pagal gerąją valstybės valdomų įmonių praktiką. Tam įtakos turi tai, kad savivaldybių valdomų bendrovių dividendų skyrimo ir mokėjimo politika, priešingai nei valstybės valdomų, teisės aktais nėra reglamentuota, dėl dividendų paskyrimo sprendžia pati savivaldybė. Dalis jų paskirstytiną pelną perkėlė į kitus metus nesiedamos jo su ilgalaikėmis įmonių investicijomis. Vien 2019 m. 43 proc. vertintų savivaldybių valdomų įmonių į kitus metus perkėlė 17,5 mln. Eur paskirstytino pelno, kurio nuo 60 iki 85 proc., t. y. nuo 10,5 iki 14,8 mln. Eur (atsižvelgiant į nuosavo kapitalo grąžą) galėjo būti sumokėta į savivaldybių biudžetus. Taip savivaldybės galėtų juos skirti socialinėms reikmėms, sveikatos apsaugai, švietimui ir kt. (2.3 poskyris, 35 psl.).

Įmonių kolegialių organų sudarymas tobulintinas, o viešosiose įstaigose juos sudarant gerosios valdysenos principai neįdiegti

Siekiant, kad kolegialūs organai būtų sudaryti iš kompetentingų ir motyvuotų narių, o jų atrankos procesas būtų skaidrus, tobulintinas kolegialių organų sudarymas, nes:

- visos audituotos valstybei (5) ir savivaldybėms (8) atstovaujančios institucijos nenustato kvalifikacinių (specialiųjų) reikalavimų prieš priimant sprendimą paskirti priklausomą kolegialaus organo narį. Toks paskyrimas nėra skaidrus ir didina nekompetentingų narių pasirinkimo riziką (2.5 poskyris, 39 psl.);
- teisės aktais nėra numatyta, kas gali būti atranką inicijuojančio subjekto paskirti kiti asmenys į valdomų įmonių kolegialius organus, netaikant atrankos procedūros. Tai neatitinka skaidraus kolegialių organų sudarymo principo (2.5 poskyris, 39 psl.);
- vertintų 30 proc. (16 iš 53) savivaldybių valdomų įmonių kolegialiuose organuose buvo mažiau nepriklausomų narių nei reikalaujama, valstybės valdomose įmonėse tokie atvejai pavieniai (3 iš 29). Be to, 77 proc. (17 iš 22) valstybės valdomų įmonių dukterinių bendrovių ir 22 proc. (12 iš 53) savivaldybių valdomų įmonių kolegialiuose organuose jų visiškai nebuvo. Taip neužtikrinamas vienas pagrindinių įmonių valdysenos principų – kolegialių organų nepriklausomumas (2.5 poskyris, 39 psl.);
- vertintose valstybės (29) ir savivaldybių (36) valdomose įmonėse fiksuoto atlygio sistema taikoma 23 proc. valstybės ir 61 proc. savivaldybių valdomų įmonių. Kitais atvejais taikomos kitos sistemos: mokama už posėdžius ar valandinį atlygį arba taikomas mišrus dydis. Tai neatitinka tarptautinės gerosios praktikos ir neužtikrinamas kompetentingų ir motyvuotų kolegialių organų narių pritraukimas (2.5 poskyris, 39 psl.).

Valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų kolegialių organų sudarymas ir reikalavimai jų nariams, teisės aktais nėra reglamentuoti. Buvo atvejų, kai gerosios valdysenos principai diegti, pavyzdžiui, 20 proc. (7 iš 35) vertintų viešųjų įstaigų, įstatuose buvo įvardytas siekis turėti nepriklausomų narių ir 5-ioje iš jų nustatyti nepriklausomumo reikalavimai. Nediegiant gerųjų valdysenos principų nesudaromos sąlygos suformuoti stiprius kolegialius organus, padedančius siekti geresnių rezultatų (2.5 poskyris, 39 psl.).

3. Skaidrumo reikalavimai valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos viešinimui skirtingi

Viešinama apibendrinta informacija apie valdomų įmonių veiklos rezultatus, o apie įmones, kuriose neturima balsų daugumos, ir apie viešąsias įstaigas – neviešinama

Nuo 2020 m. Vyriausybė pavedė Vidaus reikalų ministerijai analizuoti ir vertinti valstybės mastu duomenis apie viešąsias įstaigas, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, tačiau analizės turinys nenustatytas. Todėl neturima centralizuotų viešų duomenų, svarbių formuojant valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų politiką, kiek ir kokių viešųjų įstaigų vykdo veiklą, kokios jų funkcijos ir veiklos rodikliai. Be to, niekam nepavesta analizuoti ir viešinti informaciją apie dalyvavimą įmonių veikloje, kuriose valstybė ar savivaldybės dalyvauja neturėdamos balsų daugumos. Tokių įmonių 2019 m. buvo 23, jos valstybei ir savivaldybėms sumokėjo 68 tūkst. Eur dividendų, ministerijos ir savivaldybės joms perdavė turto (vertė 1,7 mln. Eur) ir kt. Taip nežinomas visas dalyvavimo įmonių veikloje mastas ir iš jų gaunama nauda (3.1 poskyris, 51 psl.).

24 proc. vertintų bendrovių neviešino informacijos apie suteiktą paramą, o viešosioms įstaigoms reikalavimų viešinti nėra

Valstybės ir savivaldybių įmonės (VĮ teisinė forma) paramos teikti negali – tai leidžiama bendrovėms, viešosioms įstaigoms. Valstybės ir savivaldybių valdomos bendrovės informaciją apie teikiamą paramą įpareigotos viešinti savo interneto svetainėse, o viešosios įstaigos – ne. 2017–2019 m. kasmet paramą iš viso teikė 6 valstybės ir 50 savivaldybių valdomų bendrovių bei 16 viešųjų įstaigų, kurių savininkas ar dalininkas yra valstybė ar savivaldybė. 2017–2019 m. 24 proc. vertintų (8 iš 33) bendrovių neviešino informacijos apie teikiamą paramą, jos nepaviešino informacijos apie 804,6 tūkst. Eur suteiktos paramos. Taip nesudaromos sąlygos kiekvienam visuomenės nariui įvertinti suteiktos paramos pagrįstumą (3.2 poskyris, 53 psl.).

Rekomendacijos

Vyriausybei

1. Siekiant užtikrinti, kad valstybės ar savivaldybių institucijos pagal vykdomą veiklą galėtų pasirinkti tinkamiausią juridinio asmens teisinę formą leidžiančią pasiekti geriausių rezultatų jį valdant, teisės aktuose nustatyti detalius steigimo kriterijus juridinio asmens teisinei formai parinkti (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
2. Siekiant, kad veiktų tik tokios valstybės valdomos įmonės, kurių funkcijos yra svarbios valstybės tikslams įgyvendinti, užtikrinti, kad būtų įgyvendintos priemonės dėl valstybės valdomų įmonių portfelio optimizavimo (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
3. Siekiant mažinti nepažangios teisinės formos valstybės įmonių (VĮ) skaičių, numatyti priemones jas pertvarkyti į kitų teisinių formų juridinius asmenis (1-asis pagrindinis audito rezultatas).

Ekonomikos ir inovacijų ministerijai

4. Siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms atskleisti komercines ir nekomercines funkcijas, inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl šių funkcijų tinkamo identifikavimo (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
5. Siekiant stiprinti kolegialių organų atranką, įgyvendinti priemones, didinančias kolegialių organų narių atrankos procedūrų skaidrumą (2-asis pagrindinis audito rezultatas).
6. Siekiant, kad valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių kolegialių organų narių atlygio politika atitiktų tarptautinę gerąją praktiką, atnaujinti kolegialių organų narių atlygio politiką, numatant fiksuoto atlygio sistemą (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Vidaus reikalų ministerijai

7. Siekiant, kad viešųjų įstaigų, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybė, valdysena atitiktų gerojo valdymo principus ir būtų orientuota į efektyvią ir skaidrią jų veiklą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl gerosios valdysenos principų (tikslų iškelimas, kolegialių organų sudarymas ir teikiamos paramos viešinimas) viešosiose įstaigose diegimo (2-asis ir 3-iasis pagrindiniai audito rezultatai).
8. Siekiant turėti išsamius duomenis, leidžiančius priimti sprendimus formuojant valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų politiką, nustatyti kokie duomenys apie šias įstaigas turi būti vertinami šalies mastu, ir juos viešinti (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).

9. Siekiant, kad Viešojo sektoriaus tobulinimo gairių įgyvendinimas sudarytų sąlygas išgryninti valstybės įmonių (VĮ teisinė forma) ir viešųjų įstaigų funkcijas, inicijuoti, kad valstybei atstovaujančios institucijos pakartotinai atliktų valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų atitikties gairėms vertinimus ir apie jos rezultatus informuoti Vyriausybę sprendimams priimti (1-asis pagrindinis audito rezultatas).

Valdymo koordinavimo centrui

10. Siekiant turėti ir atskleisti informaciją apie visas įmones, kuriose valstybė ir savivaldybės dalyvauja, viešinti informaciją apie įmones, kuriose neturima balsų daugumos (3-iasis pagrindinis audito rezultatas).
11. Siekiant padėti atskleisti valstybės ir savivaldybių siekiamus tikslus valdomose įmonėse, įgyvendinti metodines pagalbos priemones, kurios valstybei ir savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms padėtų užtikrinti rengiamų lūkesčių raštų kokybę (2-asis pagrindinis audito rezultatas).

Siūlymai savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms

Siekiant, kad savivaldybės dalyvaudamos jų valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų valdysenoje užtikrintų, kad jų veikla būtų pagrįsta gero valdymo principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą, savivaldybėms siūlome:

- periodiškai įsivertinti poreikį turėti valdomų įmonių ar joms priskirtų funkcijų įgyvendinimo aktualumą ir atsisakyti nepažangios savivaldybių valdomų įmonių teisinės formos (SĮ);
- įsivertinti dalyvavimo viešųjų įstaigų veikloje tikslumą, siekiant įsitikinti ar vykdomos veiklos yra susijusios su savivaldybėms priskirtų funkcijų įgyvendinimu;
- patvirtinti savivaldybių valdomų bendrovių dividendų skyrimo ir mokėjimo politikas ir atlikti jų įgyvendinimo stebėseną;
- įsivertinti vidaus sandorių sudarymo apimtį su valdomomis įmonėmis, kai atitinkamas paslaugas galima įsigyti iš privačių tiekėjų konkurencingomis procedūromis;
- stiprinti kolegialių organų sudarymą įtraukiant ne mažiau nepriklausomų kolegialių organų narių nei reikalauja teisės aktai;
- inicijuoti kolegialių organų narių privačių interesų deklaravimo ir informacijos apie šiuos organus viešinimo interneto svetainėse vidaus kontrolės procedūrų sustiprinimą.

Siekdami didesnio audito poveikio, apie audito rezultatus informavome audituotas valstybei ir savivaldybėms atstovaujančias institucijas, audituotų savivaldybių kontrolės ir audito tarnybas, Lietuvos savivaldybių asociaciją.

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (57 psl.).

JŪŽANGA

Lietuvos valstybė 2019 m. pabaigoje įgyvendino savininkės teises ir pareigas 50-yje valstybės valdomų įmonių, kurios turi 42 dukterines bendroves, savininkės (dalininkės) teises ir pareigas 158 viešosiose įstaigose, o savivaldybės – 247 įmonėse ir 510-yje viešųjų įstaigų. Valstybės ir savivaldybių valdomos įmonės kasmet (2017–2019 m.) į valstybės ir savivaldybių biudžetus paskyrė vidutiniškai apie 149 mln. Eur dividendų ir pelno įmokų – tai sudaro vidutiniškai 1,4 proc. visų biudžeto pajamų³. Vienam gyventojui vidutiniškai tenkantis dividendų ir pelno įmokų dydis sudaro apie 53 Eur per metus.

Siekiant gerinti valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdyseną ir didinti jų veiklos efektyvumą, būtina įdiegti ir laikytis gerosios valdysenos principų, nustatomų EBPO⁴ (1 pav.).

1 pav. Pagrindiniai EBPO keliami valstybės valdomų įmonių valdysenos principai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal EBPO

Šie gerosios valdysenos principai ir EBPO patvirtintos gairės skirti valstybės valdomoms įmonėms⁵, tačiau šiuos principus siekiama įgyvendinti ir savivaldybių valdomose įmonėse. Juos galėtų diegti ir viešosios įstaigos, nes yra atvejų, kai valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos sritys⁶ nesiskiria, bet šių formų juridiniams asmenims taikomi skirtingi valdysenos reikalavimai, nustatantys skirtingus valdysenos principus dėl kolegialių valdymo organų, veiklos rezultatų viešinimo ir kt.

Ekonomikos ir inovacijų ministerija formuoja bendrą valstybės valdomų įmonių valdymo politiką ir konkurencingumo didinimo valstybės politiką valstybės valdomų įmonių, valstybei ir savivaldybėms priklausančių akcijų privatizavimo srityse. Kai kurie ministerijos rengiami teisės aktai ir jų pakeitimai susiję ir su savivaldybių valdomų įmonių valdysena.

Vidaus reikalų ministerija formuoja politiką viešojo administravimo ir viešųjų įstaigų srityse, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą.

Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų valdysenoje dalyvauja ir kiti subjektai, pavyzdžiui, Valdymo koordinavimo centras, savivaldybės ir kt. (2 pav.).

³ Finansų ministerijos duomenys apie 2020 m. biudžetą: Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos pajamų struktūra.

⁴ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises. Applicability, 16 psl.

⁵ Ten pat, 16 psl.

⁶ 8 RATC veikia kaip UAB, 2 – kaip VŠĮ.

2 pav. Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdysenos sistemos dalyviai 2019 m.

1007 valdomos įmonės, jų dukterinės ir viešosios įstaigos	VVĮ 50 (+ 42 visų eilių dukterinės)	SVĮ 247	VŠĮ 668 (510 savivaldybių, 158 valstybės)
Teisinės formos	VĮ, UAB, AB	SĮ, UAB, AB	VŠĮ
Politikos formavimas	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	Vidaus reikalų ministerija Nuo 2020 m.
Politikos įgyvendinimas per 74 atstovaujančias institucijas	Ministerijos (8) ir kitos institucijos ar įstaigos (3) (dalyvaujant ir Valdymo koordinavimo centrui)	Savivaldybių administracijos (59)	Ministerijos (14) Savivaldybių administracijos (60)
Koordinavimas, analizė ir stebėseną	Valdymo koordinavimo centras	Valdymo koordinavimo centras* (nuo 2019 m.)	Vidaus reikalų ministerija (nuo 2020 m.)

*SVĮ srityje koordinavimas, analizė ir stebėseną atliekama mažesne apimtimi, palyginti su VVĮ.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal 2019 m. duomenis

Lietuvoje įdiegtas decentralizuotas įmonių valdymo modelis, su koordinuojančia institucija – Valdymo koordinavimo centru, atsakingu už rodiklių nustatymą, jų stebėjimą, valdybų ir vadovų vertinimą bei valdymo principų rengimą⁷. Valstybei atstovaujančių institucijų yra 11, kurios savarankiškai priima sprendimus dėl 50 valdomų įmonių valdysenos.

Valstybės kontrolės audite⁸ nustatyta, kad Valdymo koordinavimo centro nepriklausomumas yra nepakankamas. Teikta rekomendacija jį užtikrinti įgyvendinta tik iš dalies. Nuo 2019 m.⁹ siekiama sustiprinti centro veiklos nepriklausomumą ir išplėsti funkcijas, tačiau įstaigos veikla, atliekant jai priskirtas funkcijas, finansuojama iš Ekonomikos ir inovacijų ministerijai skirtų valstybės biudžeto asignavimų ir (arba) kitų lėšų. Taigi nėra užtikrinamas centro funkcijų nepriklausomumas nuo valstybės valdomų įmonių valdymo politiką formuojančios institucijos.

Viešųjų įstaigų srityje politiką ir formuoja, ir koordinuoja Vidaus reikalų ministerija. Šie įgaliojimai ministerijai priskirti nuo 2020 metų¹⁰.

Visos institucijos, kurios formuoja valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų politiką, ją įgyvendina ir koordinuoja, turi sudaryti sąlygas užtikrinti, kad jų veikla būtų grįsta gerosios valdysenos principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą.

⁷ VKC interneto svetainės skyrelis „VVĮ pertvarka“. Prieiga per internetą: <https://governance.lt/valdysena-lietuvoje/#vvi-pertvarka>.

⁸ 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“.

⁹ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo pakeitimų įstatymai: 2018-11-20 Nr. XIII-1663 ir 2020-09-17 Nr. XIII-3285, 23 str. 5 ir 6 d.

¹⁰ Vyriausybės 2019-04-30 nutarimas Nr. 432 „Dėl Vyriausybės 2001-03-14 nutarimo Nr. 291 „Dėl Vidaus reikalų ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“. Įsigaliojo 2020-01-01.

AUDITO REZULTATAI

1. VALSTYBĖ IR SAVIVALDYBĖS TURI TIKSLINGIAU DALYVAUTI ĮMONIŲ IR VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VALDYME

1. EBPO pabrėžia, jog valstybė, siekdama atskleisti save kaip savininę, turėtų viešai išdėstyti valstybės nuosavybės pagrindimo prioritetus, kurdama aiškią valstybės įmonių nuosavybės politiką kaip aukšto lygio politikos dokumentą. Valstybės nuosavybės politikai turėtų būti taikomos ir atitinkamos politinės atskaitomybės procedūros, ji turėtų būti atskleista visuomenei, o Vyriausybė turėtų reguliariai ją peržiūrėti¹¹.
2. Aiški valstybės nuosavybės politika yra labai svarbi, kad visuomenė ir rinkos dalyviai matytų, kokiose srityse veikia VVJ, SVJ ir VŠJ ir kokiais argumentais grindžiama jų svarba.

1.1. Įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo tikslingumo ir veiklos sričių reglamentavimas tobulintinas

3. Laikėmės nuostatos, kad teisinis reguliavimas lemia aiškią valstybės ir savivaldybių dalyvavimo VVJ, SVJ, VŠJ veikloje valdyseną, kai teisės aktuose:
 - yra nustatyti VVJ, SVJ ir VŠJ steigimo kriterijai;
 - yra nustatytos VVJ, SVJ ir VŠJ veiklos sritys.
4. 2017 m. atlikę auditus¹² rekomendavome nustatyti kriterijus, kuriais vadovaudamosi valstybės ar savivaldybės institucijos pagal vykdomą veiklą pasirinktų tinkamiausią įstaigos teisinę formą, leidžiančią pasiekti geriausių rezultatų. VVJ, SVJ ir VŠJ dažnai vykdo tas pačias veiklas, trūksta valstybinio požiūrio, kokias viešąsias paslaugas gali teikti tik valstybė ar savivaldybės, o kokias galėtų perduoti rinkai. 2018 m. EBPO atkreipė dėmesį¹³, kad valdysenos prasme ribotos atsakomybės bendrovių teisinis reguliavimas yra pažangesnis nei VJ ir rekomendavo Lietuvai peržiūrėti VJ teisinės formas ir šios rekomendacijos prioritetinę sritį nurodė perėjimą prie ribotos atsakomybės bendrovių teisinės formos (AB ir UAB).
5. Vyriausybė, įgyvendindama valstybinio audito ir EBPO rekomendacijas, siekė išgryninti viešojo sektoriaus įstaigų sistemą, valdomų juridinių asmenų teisinės formas ir dalyvavimo juose tikslingumą (pavyzdžiai).

¹¹ „OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015“, 29–30 psl. Prieiga per internetą: <https://governance.lt/naudinga-informacija/#ebpo-rekomendacijos>.

¹² Valstybinių auditų ataskaitos: 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdymas ir veikla“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-10-9-11 „Ar valstybės ir savivaldybių dalyvavimas valdant viešąsias įstaigas užtikrina naudą visuomenei“.

¹³ „Corporate Governance in Lithuania, 2018“. Prieiga per internetą: https://www.oecd-ilibrary.org/governance/corporate-governance-in-lithuania_9789264302617-en.

Vyriausybės 2018 m. priimtų priemonių pavyzdžiai

- Patvirtintos Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės ir jų įgyvendinimo veiksmų planas¹⁴. Gairės skirtos šio sektoriaus įstaigų sistemai, jų valdymui tobulinti ir kompetencijai išgryninti. Jose pasiūlyti galimi viešųjų įstaigų ar valstybės bei savivaldybių valdomų įmonių pagal teisinę formą steigimo kriterijai, atsižvelgiant į priskiriamas vykdyti funkcijas. Gairių įgyvendinimo veiksmų plano pabaiga – 2020 m. IV ketvirtis.
- Patvirtintas valstybės įmonių pertvarkos planas, kuriuo nuspręsta peržiūrėti valstybės valdomų įmonių teisinę formą ir dalį valstybės įmonių pertvarkyti¹⁵.
- Nustatyta, kad valstybė, dalyvaudama įmonių ir bendrovių valdyme, siekia verslo vertės augimo, dividendų ar pelno įmokos pajamingumo, nacionalinio saugumo interesų užtikrinimo, strateginių projektų įgyvendinimo ar kitų tikslų, kuriuos nustato teisės aktai¹⁶.

6. Nors stebima pažanga, siekiant išgryninti valdomų juridinių asmenų teises formas ir dalyvavimo juose tikslingumą, tačiau teisės aktuose detalūs steigimo kriterijai atitinkamai juridinio asmens teisei formai parinkti nėra nustatyti. Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairėse¹⁷ įtvirtintos viešojo sektoriaus įstaigų srities pertvarkos siekiamybės ir jų nuostatomis siūloma vadovautis steigiant, reorganizuojant ar pertvarkant valstybės, savivaldybių įstaigas bei įmones (VĮ, SĮ):

- biudžetinė įstaiga – kai daugiau nei 1/2 įstaigos funkcijų yra viešojo administravimo veikla; įstaigai pavesta teikti viešąsias paslaugas, finansuojamas valstybės biudžeto lėšomis ir šios lėšos sudaro daugiau negu 4/5 įstaigos gaunamų pajamų;
- VŠĮ – kai daugiau nei 1/2 įstaigos funkcijų yra viešųjų paslaugų teikimas;
- VĮ gali būti nustatyti šie veiklos tikslai¹⁸ – vykdyti specialiuosius įpareigojimus, nustatytos apimtys viešojo administravimo veiklą ir veiklas, kurioms pagal jų paskirtį ir (ar) pobūdį įstatymas priskiria ypatingą strateginę arba svarbią reikšmę nacionaliniam saugumui ir kurioms dėl nacionalinio saugumo interesų apsaugos nustatomos specialios sąlygos ir reikalavimai, valdyti turtą, kuris pagal įstatymus gali būti tik valstybės nuosavybė. Siūloma savivaldybėms šių nuostatų laikytis, tobulinant SĮ valdymą ir išgryninant jų kompetenciją.

7. Detalių kriterijų įmonių, bendrovių ir viešųjų įstaigų teisei formai parinkti trūkumą rodo tai, kad tas pačias veiklas vykdo skirtingos teisinės formos juridiniai asmenys – UAB, AB, SĮ ir VŠĮ (pavyzdžiai). Į tai buvome atkreipę dėmesį 2017 m. atliktuose audituose¹⁹. SĮ ir VŠĮ galioja žemesni valdysenos standartai negu UAB ar AB (detaliau – 2.1, 2.2, 2.5, 3.2 poskyriuose).

Tas pačias veiklas savivaldybėse vykdančių skirtingos teisinės formos juridinių asmenų pavyzdžiai

- Regioninė atliekų tvarkymo sritis: tas pačias paslaugas teikia UAB ir VŠĮ teisinės formos juridiniai asmenys: UAB Tauragės regiono atliekų tvarkymo centras; UAB Panevėžio regiono atliekų tvarkymo centras; VŠĮ Kauno regiono atliekų tvarkymo centras; VŠĮ Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras.

¹⁴ Vyriausybės 2018-05-16 nutarimas Nr. 495 „Dėl Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių ir Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“.

¹⁵ Pritarta Vyriausybės 2018-12-05 pasitarimo protokoliniu sprendimu ir pavesta Ekonomikos ir inovacijų ministerijai kiekvieną pusmetį Vyriausybės pasitarime pristatyti informaciją apie plane numatytų priemonių vykdymą.

¹⁶ VVĮ nuosavybės gairės, 2.2 p.

¹⁷ Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės, 14, 32, 33, 46 punktai; Vyriausybės 2018-05-16 nutarimas Nr. 495 „Dėl Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių ir Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“, 3 p.

¹⁸ Ten pat, 46 p.: valstybės įmonėms gali būti nustatomi veiklos tikslai, iki kol bus priimtas sprendimas jas pertvarkyti arba likviduoti.

¹⁹ Valstybinių auditų ataskaitos: 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdymas ir veikla“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-10-9-11 „Viešųjų įstaigų steigimas ir valdymas“.

- Komunalinių atliekų sritis: tas pačias paslaugas teikia UAB, AB ir SJ teisinės formos juridiniai asmenys: AB „Rokiškio komunalininkas“; UAB „Jurbarko komunalininkas“; SJ „Kretingos komunalininkas“.

- Vertindami, ar teisės aktuose nustatytos VVJ, SVJ ir VŠJ veiklos sritys, nustatėme, kad jos yra reglamentuotos įvairiuose teisės aktuose ir pasižymi teisinio reguliavimo gausumu (4 priedas), o galimų veiklos sričių sąrašas nėra baigtinis. SVJ yra nustatytas detalesnis galimų vykdyti veiklų sąrašas ir kriterijai, kurie taikomi siekiant užsiimti nauja ūkine veikla²⁰, bet 2017-07-01 įsigaliojusias įstatymo pataisas²¹ jau keletą kartų siūlyta papildyti: įrašyti daugiau išimčių ūkinei veiklai vykdyti ir taip praplėsti SVJ vykdomas veiklos sritis²².
- VVJ veiklą vykdo 25 (5 priedas), o SVJ – 24 skirtingose srityse (6 priedas). EBPO pastebi, kad VVJ mastas yra didelis, o SVJ aktyviai veikia daugelyje veiklos sričių ir taip konkuruoja su privačiu sektoriumi. Todėl Vyriausybė turėtų sustiprinti SVJ reguliavimo sistemą: nustatyti vienodas sąlygas valstybės (savivaldybės) valdomoms įmonėms ir privatiems tiekėjams²³. VŠJ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės, veiklos sritys siejamos su viešųjų paslaugų teikimu ir tam tikros apimties viešojo administravimo ar kitų valstybei ar savivaldybėms svarbių funkcijų vykdymu (apima švietimo, sveikatos, turizmo paslaugas ir pan.).
- 2020 m. įstatyme²⁴ patikslintas viešųjų paslaugų apibrėžimas, tačiau jų apimtys lieka plačios. Šios paslaugos apibrėžiamos kaip pagal įstatymų ir (ar) viešojo administravimo subjektų nustatytus reikalavimus vykdoma šių subjektų prižiūrima veikla, kuria sukuriamą valstybės ar savivaldybių garantuojama ir visuomenės nariams vienodai prieinama nauda²⁵.
- Turimas didelis valstybės ir savivaldybių VŠJ portfelis (1.2 poskyris, 3 ir 4 pav.) rodo, kad išskirtinių ar prioritetinių visuomenei naudingų veiklos tikslų, kuriems įgyvendinti būtinos viešosios įstaigos, nėra nustačiusios nei valstybės, nei savivaldybių institucijos. Vyriausybės programoje²⁶ nurodoma, kad trūksta sutarimo, kokias pagrindines viešąsias paslaugas turėtų teikti viešasis sektorius ir kokie turėtų būti šių paslaugų kokybės standartai, todėl tikslinga peržiūrėti paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinių, kultūros ir kt.) tinklą ir turinį, kartu su savivaldybėmis ir nevyriausybiniu sektoriumi atstovais sutarti, kokias viešąsias paslaugas turėtų teikti tik valstybės institucijos, o kokiais atvejais naudinga įtraukti ir kitus teikėjus (pvz., nevyriausybines organizacijas, privatųjį sektorių).
- Kad visuomenė ir rinkos dalyviai matytų, kokiose srityse veikia valstybė ar savivaldybės, būtų tikslinga turėti aiškią valstybės ir savivaldybių nuosavybės politiką: nustatyti detalius VVJ, SVJ ir VŠJ steigimo kriterijus ir apibrėžti vykdomas šių juridinių asmenų veiklos sritis.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos nuomonė²⁷ dėl VVJ, SVJ ir VŠJ steigimo kriterijų ir vykdomų veiklos sričių apibrėžimo teisės aktuose

Teisinis reguliavimas yra pakankamas teisei formai parinkti. Pagal Viešųjų įstaigų įstatymą viešoji įstaiga – tai pagal šį ir kitus įstatymus įsteigtas pelno nesiekiantis ribotos civilinės atsakomybės viešasis

²⁰ Vietos savivaldos įstatymas, 9 str. 2 d. ir 9¹ str.

²¹ Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 4, 9 str. pakeitimo ir įstatymo papildymo 9-1 str. įstatymas, 2016-11-08 Nr. XII-2741.

²² Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 9, 9(1) straipsnio pakeitimo įstatymo projektai: 2019-08-22 Nr. XIII P-3789; 2017-09-15 Nr. XIII P-1112; 2017-06-22 Nr. XIII P-787(2).

²³ OECD Economic Surveys Lithuania. November 2020 Overview. 3 psl. Prieiga per internetą: www.oecd.org/economy/surveys/lithuania-2020-OECD-economic-survey-overview.pdf. Žiūrėta 2021-02-08.

²⁴ Viešojo administravimo įstatymo Nr. VIII-1234 pakeitimo įstatymas, 2020-05-28 Nr. XIII-2987.

²⁵ Ten pat, 2 str. 19 d.

²⁶ Patvirtinta Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72, 205.2 p.

²⁷ 2021-03-24 raštas Nr.3-1363.

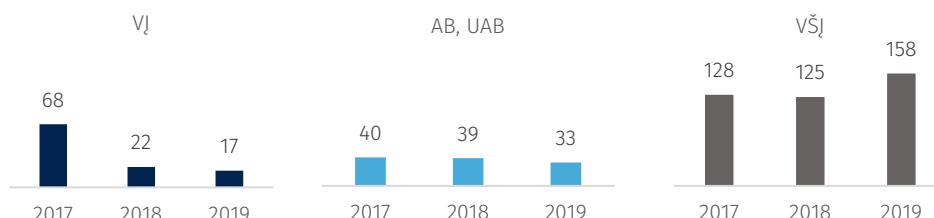
juridinis asmuo, kurio tikslas – tenkinti viešuosius interesus vykdant švietimo, mokymo ir moksling, kultūrinę, sveikatos priežiūros, aplinkos apsaugos, sporto plėtojimo, socialinės ar teisinės pagalbos teikimo, taip pat kitokią visuomenei naudingą veiklą. Tuo atveju, jei juridinis asmuo steigiamas komercinei veiklai vykdyti, paprastai pasirenkama steigti UAB arba AB, kurios teikia grąžą valstybei ar savivaldybei per mokamus dividendus. Tam, kad būtų įsteigti minimi juridiniai asmenys, taip pat turi būti laikomasi Valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatytų investavimo kriterijų. VĮ, SĮ ir VŠĮ teisinės formos pasirinkimo kriterijus ir reikalavimus apibrėžia ir Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės.

13. Manome, kad poreikį nustatyti detalius įmonių, bendrovių ir viešųjų įstaigų teisinės formos parinkimo kriterijus rodo 2017 m. atlikto audito ir šioje ataskaitos dalyje nustatyti pavyzdžiai, kai tas pats veiklas vykdo skirtingos teisinės formos juridiniai asmenys – UAB, AB, SĮ ir VŠĮ. Audito ataskaitoje Vyriausybei pateiktai rekomendacijai įgyvendinti VRM yra suplanavusi priemonės: parengti siūlymus dėl tinkamiausio Viešojo sektoriaus įstaigų tobulinimo gairėse nustatytų viešųjų įstaigų steigimo kriterijų reglamentavimo įstatymo lygiu, atsižvelgiant į atliktos viešojo sektoriaus institucinės sąrangos (institucijų tinklo) ir viešojo valdymo procesų tobulinimo analizės rezultatus (rekomendacijų įgyvendinimo planas, 57 psl.).

1.2. Dalyvavimo įmonių ir viešųjų įstaigų veikloje tikslingumo vertinimai neužtikrina reikšmingų jų portfelio pokyčių

14. EBPO gairės pabrėžia²⁸, kad valstybė nuosavybės teise valdydama įmones turėtų atidžiai įvertinti ir atskleisti tikslus, pateisinančius valstybės nuosavybę, ir juos periodiškai peržiūrėti. Toks peržiūrėjimas kaip geroji praktika, mūsų nuomone, turėtų būti taikomas ir SVĮ, ir valstybės, ir savivaldybių VŠĮ.
15. Visas VVĮ ir VŠĮ portfelis 2019 m. buvo 11 proc. mažesnis nei 2017 m. (3 pav.).

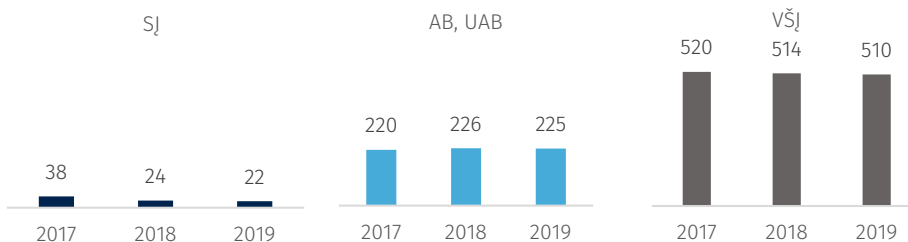
3 pav. VVĮ ir VŠĮ skaičiaus kitimo dinamika 2017–2019 m., vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir VRM duomenis

16. Visas SVĮ ir VŠĮ portfelis 2019 m. buvo 3 proc. mažesnis nei 2017 m. (4 pav.).

4 pav. SVĮ ir VŠĮ skaičiaus kitimo dinamika 2017–2019 m., vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir VRM pateiktus duomenis

²⁸ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition.

17. Laikėmės nuostatos, kad valstybės ir savivaldybių dalyvavimo VVJ, SVJ ir VŠJ veikloje nuosavybės politika yra peržiūrima, kai:
 - teisės aktuose yra numatytas periodinis VVJ, SVJ ir VŠJ tikslingumo vertinimas;
 - visais atvejais nustatyti tikslingumo vertinimo kriterijai;
 - visais atvejais įvertintas dalyvavimo tikslingumas pagal nustatytus vertinimo kriterijus²⁹;
 - visais atvejais priimti sprendimai dėl dalyvavimo tikslingumo vykdomi suplanuota apimtimi ir terminais³⁰.
18. Teisės aktuose³¹ vis dar nėra numatyta periodiškai peržiūrėti VVJ, SVJ ir VŠJ nuosavybės politiką. 2017 m. rekomendavome³² įtvirtinti periodinį SVJ reikalingumo vertinimą ir kriterijus, kuriais remdamosi savivaldybės atliktų vertinimą ir galėtų optimizuoti SVJ portfelį ir jo valdymą. Buvo parengtos Vietos savivaldos įstatymo pataisos³³, kurioms Seime nebuvo pritarta³⁴.
19. Auditorių nuomone, sprendimai dėl periodinio peržiūrėjimo gali būti įvairūs, pavyzdžiui, praėjus tam tikram laikui EIM, kuri yra už VVJ pertvarkos įgyvendinimą atsakinga institucija, įvertintų vykdytų pertvarkų pasiektus pokyčius.
20. Teisės aktais nustatyta, kad ne rečiau kaip kas 4 metus atitinkama valstybei atstovaujanti institucija turi persvarstyti įmonės (t. y. VJ, UAB, AB) teisinės formos tinkamumą, be kita ko, atsižvelgdama ir į bendrąjį ūkio ir atitinkamo ūkio sektoriaus padėtį³⁵. Vadovaujantis šia nuostata nėra privaloma vertinti dalyvavimo VVJ veikloje tolimesnį reikalingumą, neatskleista ir tai, kokių tikslų turi būti atliekamas periodinis vertinimas, nepateikiami juridinio asmens teisinės formos įvertinimo kriterijai, kokie sprendimai turi būti priimami dėl jo tinkamumo.
21. Kadangi teisės aktuose nėra numatyta periodiškai įvertinti VVJ, SVJ ir VŠJ nuosavybės politiką, analizavome taikomas priemones, siekiant įvertinti dalyvavimo jų veikloje tikslingumą. Įgyvendinant Vyriausybės programą ir vykdant jos įgyvendinimo planą³⁶ patvirtintos Viešojo sektoriaus tobulinimo gairės ir VVJ pertvarkos planas. Gairės skirtos viešojo sektoriaus įstaigų sistemai, jų valdymui tobulinti ir kompetencijai išgryninti, VVJ pertvarkos planas – perteklinėms ir neaktualioms funkcijoms atsisakyti bei įmonėms konsoliduoti, valdymui centralizuoti atskiriant politikos formavimą nuo įmonių valdymo³⁷. Be to, 6 iš 8 audituotų savivaldybių SVJ ir VŠJ vertinimus atliko savo iniciatyva.

²⁹ Vyriausybės 2018-05-16 nutarimu Nr. 495 patvirtintos Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės.

³⁰ Vyriausybės kanceliarijos Ekonomikos politikos grupės pažyma „Dėl Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano“ (2019-12-31 Nr. NV-3671, pateikė Ekonomikos ir inovacijų ministerija); Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės (2018–2020 m. laikotarpiui).

³¹ Vietos savivaldos, Viešųjų įstaigų, Viešojo administravimo įstatymai, VVJ nuosavybės gairės, SVJ nuosavybės gairės, Valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešosiose įstaigose taisyklės, Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės (2018–2020 m. laikotarpiui).

³² Ataskaita „Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą“, 2017 m.

³³ Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3, 4, 6, 7, 14, 16, 19, 20, 24, 27, 28, 29, 30 ir 51 str. pakeitimo įstatymo projektas, 2018-03-29 Nr. XIII-1713, 16 str. 2 d. 22¹ p.

³⁴ Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto 2018-03-28 išvada Nr. 113-P-10.

³⁵ VVJ nuosavybės gairės, 13 p.

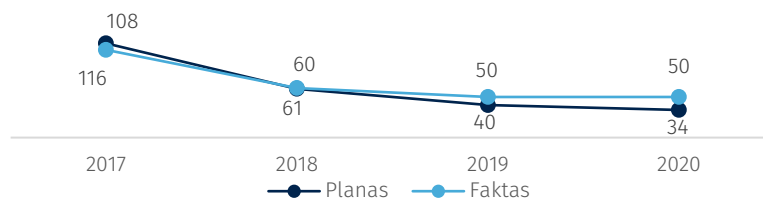
³⁶ Seimo 2016-12-13 nutarimas Nr. XIII-82 „Dėl Vyriausybės programos“ ir Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167 „Dėl Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 3.1.1 ir 3.1.6 darbai.

³⁷ Vyriausybės 2017-03-13 nutarimas Nr. 167, 3.1.1 ir 3.1.6 darbai.

Valstybės valdomų įmonių pertvarkos planas vykdomas mažesne apimtimi nei planuota ir nesilaikant nustatytų terminų

22. 2017 m. iš valdžios institucijų ir verslo atstovų buvo sudaryta darbo grupė³⁸ įvertinti valstybės valdomų bendrovių vykdomos veiklos atitiktį valstybės strateginiams ir bendrovei nustatytiems tikslams ir valstybės dalyvavimo valdant įmones tikslingumą, t. y. bendrovių valstybei priklausančių akcijų privatizavimo galimybes.
23. Darbo grupės siūlymai buvo perkelti į VVĮ pertvarkos planą. Nustatėme, kad planas įgyvendinamas ne visa apimtimi ir suplanuotais terminais. Ekonomikos ir inovacijų ministeriją kas pusmetį Vyriausybei pateikia pertvarkos plano priemonių per atitinkamą laikotarpį įgyvendinimo ataskaitą, o su ja atnaujintą plano projektą, dėl kurio keičiamų plano priemonių ar jų įgyvendinimo terminų pasiūlymus teikia plano priemonės įgyvendinančios institucijos (7 priedas). Siekta jį įgyvendinti 2020 m. ir optimizuoti VVĮ portfelį iki 34 įmonių, bet terminas nukeltas į 2024 m., o 2020 m. pabaigoje buvo 50 VVĮ (5 pav.).

5 pav. Valstybės valdomų įmonių skaičius 2017–2020 m., vnt.

* Strateginiuose dokumentuose nenustatytas siektinas optimalus VŠĮ ar SVĮ portfelio dydis, todėl planas ir faktas palyginami tik pagal VVĮ skaičių.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC, Vyriausybės programos įgyvendinimo plano duomenis

24. Kaip matyti (5 pav.), nors VVĮ skaičius 2020 m. du kartus mažesnis nei 2017 m., pažymime, kad didelį skaičiaus pokytį (apie 95 proc.) lėmė susisiekimo ministro valdymo srityje veikusių 11 VĮ reorganizacijų, sujungtų į vieną įmonę, ir aplinkos ministro valdymo srityje atlikta regioninių miškų urėdijų reforma – vietoj 43 VĮ liko tik viena (7 priedas).
25. Analizavome priežastis, kodėl VVĮ pertvarkos planas vykdomas ne visa suplanuota apimtimi – 11 (iš 37) priemonių atsisakyta. Nustatėme dvi pagrindines priežastis – dėl 7 priemonių sprendimai buvo pakeisti Vyriausybės nutarimais (atsisakyta numatyto 5 VVĮ privatizavimo, 1 UAB reorganizavimo ir 1 AB akcijų perdavimo (7 priedas)), be to, Seime nebuvo pritartimo Vyriausybės siūlymams (įgyvendinantiems VVĮ portfelio optimizavimą, teko atsisakyti VVĮ pertvarkos plano sprendimų dėl 4 VVĮ, o vieną jų, siekiant apsaugoti nuo privatizavimo, Seimas įtraukė į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą). Yra ir kitų pavyzdžių, kai teikiami siūlymai įmonę privatizuoti, tačiau sprendimai nepriimami (pavyzdžiai).

Priemonių dėl VVĮ optimizavimo, kurioms nebuvo pritarta Seime ar atsisakyta Vyriausybės nutarimais, pavyzdžiai

- VĮ Valstybės žemės fondas, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras ir VĮ „GIS-Centras“ nereorganizuota jungimo būdu į vieną VĮ, nes Seimas atmetė siūlomus įstatymų pakeitimų projektus, argumentuojant, kad siūlomas teisinis reglamentavimas neužtikrins didesnio

³⁸ Ūkio ministro 2017-02-06 įsakymas Nr. 4-82 „Dėl darbo grupės sudarymo“.

valdymo srities efektyvumo ir stabilumo, be to, pareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų (daugiau kaip 0,5 mln. Eur).³⁹

- AB „Problematika“ atsisakyta privatizuoti Seimui įtraukus ją į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą, siekiant apsaugoti nuo privatizavimo⁴⁰. Pastebime, kad Prezidentas įstatymą dėl bendrovės įtraukimo į šį sąrašą vetavo, nes siūlymas buvo grindžiamas būtinumu užtikrinti valstybinę kelių statybos kokybės kontrolę, tačiau nenurodyta, kaip ši kontrolė prisidėtų prie nacionalinio saugumo užtikrinimo.⁴¹ Pagrindiniu paskirtas Ekonomikos komitetas siūlė pritarti Prezidento pozicijai, tačiau Seimas nusprendė palikti galioti savo priimtą įstatymą.
- UAB „Šilutės polderiai“ – darbo grupė 2017 m. teikė siūlymą privatizuoti, nes valstybės dalyvavimas netikslingas, bendrovė neturi specialiųjų įpareigojimų, veikla komercinė. ŽŪM nesutiko⁴², nes bendrovė sėkmingai vykdo veiklą ir kasmet valstybei sumoka apie 30-50 tūkst. Eur dividendų. Pastebime, kad bendrovė iki 2012 m. buvo įrašyta į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą⁴³, bet iš jo išbraukta kaip nebeturinti strateginės reikšmės nacionaliniam saugumui. Bendrovė pagal rangos sutartį su savivaldybėmis teikia tik polderių eksploatavimo paslaugas. 2018 ir 2020 m. nesėkmingai bandyta grąžinti į sąrašą⁴⁴.
- AB „Lietuvos veislininkystė“, AB „Kiaulių veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“ atsisakyta privatizuoti. Vyriausybės pasitarime⁴⁵ nurodyta, kad AB „Lietuvos veislininkystė“ užima ne mažiau kaip trečdalį rinkos tiekdamą bulių spermą ir taip sumažina grėsmę spermos teikimo rinkos koncentracijai vienoje rankose, bei su tuo susijusį galimą nepagrįstą kainų didėjimą. Kadangi AB „Lietuvos veislininkystė“ dirbo pelningai ir vykdo bulių reproduktorių vertinimą, įskaitant ir galvijų, įtrauktų į vietinių retų ir saugotinių veislių grupę, genetinės medžiagos kaupimą, saugojimą ir platinimą, buvo siūloma spręsti klausimą dėl bendrovės veiklos išplėtimo – eržių spermos ėmimo ir fasavimo laboratorijos įsteigimo. ŽŪM rašte⁴⁶ nurodė, kad LRS Kaimo reikalų komitetas 2019 m. svarstė klausimą dėl UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“ privatizavimo ir nepritarė šiam siūlymui. Asociacijos ir ūkininkai teigia, kad neturi finansinių galimybių įsigyti bendrovių, nors kai kurioms iš jų bendrovių atliekamoms funkcijoms ir reikalingos (UAB „Panevėžio veislininkystė“ yra gyvūnų karantinavimo centras, turintis didžiausius pajėgumus bei esantis strategiškai patogioje Lietuvos vietoje, UAB „Šilutės veislininkystė“ vienintelė vykdo mėšinių veislių bulių reproduktorių produktyvumo tyrimus). Atsižvelgiant į tai, ŽŪM siūlė išbraukti priemones. 2020-03-14 pakeitus Privatizavimo objektų sąrašą, patvirtintą Vyriausybės nutarimu⁴⁷, iš jo išbraukta UAB „Kiaulių veislininkystė“, bendrovė atlieka funkcijas, reikalingas visuomenės reikmės užtikrinti (pvz., vienintelė Lietuvoje parduoda veislinius paršelius smulkiems kiaulių lankytojams ir šis poreikis didėja, teikia mokslinių tyrimų paslaugas ir kt.).

26. Auditorių nuomone, praktika, kai VVĮ siekiant išlaikyti įmonės *status quo* yra įtraukiamos į Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą, yra ydinga, nes neatitinka Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatyme siekiamų tikslų įgyvendinimo. Įstatymo tikslas⁴⁸ – užtikrinti, kad valstybės nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbūs objektai (įmonės, įrenginiai ir turtas bei ūkio sektoriai) ir jų apsaugos zonose esantis turtas ir teritorija būtų apsaugoti nuo visų galinčių kelti grėsmę šio

³⁹ Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo Nr. IX-987 4, 8 ir 10 str. pakeitimo įstatymo ir su juo susijusių įstatymų pakeitimų projektų projektas Nr. XIII-P-3590 Seimo 2019-10-15 buvo atmestas.

⁴⁰ Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. XIII-992 2 priedo pakeitimo įstatymas, 2019-11-14 Nr. XIII-2529; Seimo VII (rudens) sesijos rytinio posėdžio Nr. 347 2019-11-14 stenograma.

⁴¹ Prezidento 2019-10-30 dekretas Nr. 1K-108 „Dėl Seimo priimto nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. XIII-992 2 priedo pakeitimo įstatymo grąžinimo Seimui pakartotinai svarstyti“.

⁴² 2017-06-01 raštas Nr. 2D-1969(12.163E).

⁴³ Nacionaliniams saugumui užtikrinti svarbių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymas, redakcija, įsigaliojusi nuo 2012-06-30.

⁴⁴ Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo Nr. IX-1132 2018-01-12 pakeitimo įstatymu Nr. XIII-992.

⁴⁵ Vyriausybės 2019-07-24 pasitarimo protokolas Nr. 31.

⁴⁶ 2020-06-12 raštas Nr. 2D-1826 (12.162E).

⁴⁷ Vyriausybės 2015-02-11 nutarimas Nr. 161 „Dėl Privatizavimo objektų sąrašo patvirtinimo“.

⁴⁸ Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas, 1 str. 1 ir 2 d.

saugumo interesams rizikos veiksnių, ir šalinti tokių veiksnių atsiradimo priežastis ir sąlygas. Pildant sąrašą turi būti vertinamos grėsmės, pavojai ir rizikos veiksniai, kaip tai suprantama Seimo patvirtintoje Nacionalinio saugumo strategijoje.

27. VĮ pertvarkos plane sprendimai yra susiję ir su EBPO rekomendacijomis. Pagal jas VĮ, kurios vykdo ekonominę veiklą, turėtų būti pertvarkomos į AB ar UAB teisinės formos juridinius asmenis, kurių valdysena yra pažangesnė⁴⁹, tačiau priimti sprendimai dėl VĮ pertvarkymo atidedami ar jų atsisakoma. Iki 2020 m. pab. pagal VĮ pertvarkos planą buvo numatyta pertvarkyti 23 VĮ į kitus juridinius asmenis, bet pertvarkyta 10 VĮ, 4-ių pertvarkymo atsisakyta, o 9-ių nukeltas iki 2024 m. pab. (7 priedas). Į planą nebuvo įtrauktos 4⁵⁰ VĮ, valstybei atstovaujančioms institucijoms motyvuojant tuo, kad jos vykdo specialiuosius įpareigojimus ar viešojo administravimo funkcijas. 2020 m. pab. šalyje veikė 17 VĮ (34 proc. viso VĮ portfelio).
28. Iki 2020 m. pab. planuota įvertinti valstybės dalyvavimo valdant įmones tikslingumą, privatizavimo galimybes ir taip VĮ portfelį sumažinti iki 34 įmonių. Be to, įgyvendinant EBPO rekomendaciją, siekta pertvarkyti VĮ į AB ir UAB teisinės formos juridinius asmenis, kurių valdysena yra pažangesnė. Nesant Seimo ir Vyriausybės sprendimo, siekiant išsaugoti įmones valstybės nuosavybėje, siūlyta jas įrašyti į Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių sąrašą. VĮ skaičius mažėjo, bet ne dėl to, kad valstybė atsisakė tam tikrų veiklų, o dėl to, kad buvo vykdomi tam tikrų įmonių ar įstaigų sujungimo ir juridinių formų keitimo procesai. EBPO nurodė⁵¹, kad Lietuvoje VĮ mastas yra vis dar didelis. Todėl svarbu priimti sprendimus dėl VĮ portfelio optimizavimo, kad veiktų tik tokios VĮ, kurių funkcijos svarbios valstybės uždaviniams įgyvendinti. Be to, svarbu atsisakyti nepažangios VĮ valdysenos teisinės formos VĮ.
29. VĮ pertvarkos procesas vyktų sklandžiau, jei Vyriausybė Seimui detaliau atsiskaitytų apie jo eigą. Pagal įstatymą⁵² Seimui ir Vyriausybei pavesta įgyvendinti valstybės turto savininko funkcijas ir VĮ valdomas portfelis svarbus šalies ūkiui ir jos gyventojams, tačiau Vyriausybės veiklos ataskaitoje pateikiama informacijos ir duomenų apie VĮ portfelį tik tiek, kiek tai susiję su VĮ skaičiaus mažėjimu vykstant VĮ pertvarką⁵³. Pavyzdžiui, Švedijos vyriausybė kasmet už VĮ valdysenos rezultatus atsiskaito parlamentui, pateikdama specialų pareiškimą parlamentinei kontrolei⁵⁴. Švedijos VĮ valdysena laikoma viena pažangiausių⁵⁵. Be to, VĮ valdysenoje taikyti atitinkamos politinės atskaitomybės procedūros rekomenduoja EBPO⁵⁶. Kadangi VĮ pertvarkos priemonių įgyvendinimas yra susijęs ir su Seime priimamais sprendimais, svarbu, kad ir Seimas svarstytų VĮ portfelio rezultatus ir klausimus susijusius su VĮ pertvarka, EBPO rekomendacijų įgyvendinimu.

⁴⁹ OECD Review of the Corporate Governance of State-Owned Enterprises Lithuania, 2015.

⁵⁰ VĮ Regitra, VĮ Registrų centras, VĮ Valstybinė miškų urėdija, VĮ Ignalinos atominė elektrinė.

⁵¹ OECD Economic Surveys Lithuania. November 2020 Overview. 3 psl. Prieiga per internetą: www.oecd.org/economy/surveys/lithuania-2020-OECD-economic-survey-overview.pdf. Žiūrėta 2021-02-08

⁵² Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 7 str. 1 d.

⁵³ Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/veiklos%20ataskaita%202019.pdf>.

⁵⁴ Annual report for state-owned enterprises 2019". Prieiga per internetą: <https://www.government.se/4a841c/contentassets/30d932bb500642b6a2dfcf40e7457071/annual-report-for-state-owned-enterprises-2019-complete.pdf>; „Näringsutskottets betänkande 2019/20:NU4". Prieiga per internetą: <https://data.riksdagen.se/fil/04B3B2DD-F4EE-4048-85A6-5889CF4AB1AC>.

⁵⁵ Ownership and Governance of State-Owned Enterprises, A compendium of National Practices. Prieiga per internetą: <http://www.oecd.org/corporate/Ownership-and-Governance-of-State-Owned-Enterprises-A-Compendium-of-National-Practices.pdf>

⁵⁶ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, 17 psl.

Viešojo sektoriaus tobulinimo gairių įgyvendinimas turi trūkumų

30. Rinkome duomenis kaip buvo atlikti valstybės ir savivaldybių įmonių (VĮ ir SĮ) ir viešųjų įstaigų atitikties Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairėms vertinimai ir kokie sprendimai, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, buvo priimti. Gairių įgyvendinimą analizavome tik tiek, kiek sprendimai yra susiję su įmonėmis ir viešosiomis įstaigomis.
31. VRM, apibendrinusi valstybei atstovaujančių institucijų atliktus vertinimus ir savivaldybių įmonių ir viešųjų įstaigų atitiktį gairėms, nurodė⁵⁷:
- dažniausiai gairėse nurodytus VĮ tikslus atitinka tik viena kuri nors VĮ iš 14⁵⁸ vertintų; buvo atvejų, kai atitikties įvertinimą pavesta atlikti pačioms VĮ, todėl dažnai neteisingai buvo kvalifikuotos jų atliekamos veiklos ir jos priskirtos viešojo administravimo funkcijoms, ir kt.;
 - tik 2 iš 17⁵⁹ vertintų SĮ turi viešojo administravimo įgaliojimus, kurie suteikti įstatymais⁶⁰, o 15 šios veiklos nevykdo;
 - buvo atvejų, kai atitikties gairėms įvertinimą buvo pavesta atlikti pačioms VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja valstybė, todėl dažnai neteisingai buvo kvalifikuotos jų atliekamos veiklos ir jos priskirtos viešosioms paslaugoms, viešojo administravimo funkcijoms ar kitoms valstybei svarbioms funkcijoms (VRM gavo duomenis apie 74 proc. (117 iš 158) VŠĮ vertinimo rezultatus);
 - 12 proc. vertintų (60 iš 510⁶¹) savivaldybių VŠĮ, daugiau nei pusė funkcijų yra viešųjų paslaugų teikimas, todėl jų teisinė forma pagrįsta, tačiau daugelio įstatuose nurodytos veiklos, nesusijusios su įstaiga priskirtomis viešosiomis paslaugomis.

VRM nuomonė⁶² dėl VĮ, SĮ, VŠĮ nurodomų vykdomų viešojo administravimo įgaliojimų

Veikla, kuri yra įrašyta į įstatymą, automatiškai neturėtų būti kvalifikuojama kaip viešojo administravimo įgaliojimai; ji gali būti priskiriama tik įsitikinus, kad ji patenka į kurią nors Viešojo administravimo įstatymo 6 str. nurodytą viešojo administravimo sritį.

32. Kadangi VRM nustatė, kad buvo atvejų, kai valstybei atstovaujančios institucijos vertinimus pavedė atlikti pačioms VĮ ir VŠĮ, tais atvejais jų atliekamos veiklos buvo neteisingai kvalifikuotos ir priskirtos viešojo administravimo funkcijoms, viešosioms paslaugoms ar kitoms valstybei svarbioms funkcijoms. Todėl ne visais atvejais objektyviai buvo įvertintas valstybės dalyvavimo VĮ ar VŠĮ veikloje tikslingumas. VRM pateikė siūlymus tai padaryti, tačiau nerinko informacijos, ar pagal pastebėjimus dėl funkcijų įvertinimo, valstybei atstovaujančios institucijos atliko pakartotinį vertinimą ir kokius sprendimus priėmė. VRM teigimu⁶³, formalus sprendimas, kaip bus vykdoma pasiūlymų (įskaitant ir pasiūlymus dėl VŠĮ ir VĮ) įgyvendinimo stebėsena, šiuo metu dar nėra priimtas. Ministerija

⁵⁷ VRM pateikta informacija apie VVĮ, SVĮ ir VŠĮ atitikties gairėms įvertinimą ir šio įvertinimo rezultatus.

⁵⁸ VRM duomenimis, iš viso turėjo būti atliktas 18 VĮ atitikties gairėms įvertinimas. Gauta 14-os VĮ įvertinimų. Atlikti likusių VĮ įvertinimą buvo netikslinga, nes jau buvo priimti sprendimai dėl jų reorganizavimo į kitų teisinių formų viešojo sektoriaus įstaigas arba pradėtos ar užbaigtos reorganizavimo procedūros.

⁵⁹ VRM duomenimis, 2020 m. pab. veikė 21 SĮ, viena iš jų yra reorganizuojama. Buvo vertintos 17 SĮ, apie kurias duomenis pateikė savivaldybės ir apie kurias prieinama informacija internetu (įstatatai, veiklos ir kt.).

⁶⁰ Atliekų tvarkymo įstatymas ir Kelių transporto kodeksas.

⁶¹ VRM duomenimis, vertinimui buvo atrikta 12 proc. (60 iš 510) savivaldybių VŠĮ iš švietimo, socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros, kultūros ir sporto, aplinkotvarkos ir komunalinio ūkio paslaugų veiklos sričių.

⁶² Vyriausybės 2019-11-20 pasitarimo protokololas Nr. 47 ir su juo susijusi svarstymo medžiaga.

⁶³ Informacija pateikta 2021-01-19 el. paštu.

nurodė, kad siekdama užtikrinti gairių nuostatų įgyvendinimo tęstinumą, numato vykdyti stebėseną ir neatmeta galimybės imtis veiksmų, siekiant surinkti ir įvertinti informaciją apie pažangą ar rezultatus, kurie buvo pasiekti įgyvendinant minėtus pasiūlymus.

33. VRM yra atsakinga už politikos formavimą viešojo administravimo ir viešųjų įstaigų srityse. Vyriausybės programoje numatyta peržiūrėti paslaugų (sveikatos, švietimo, socialinių ir kt.) tinklą ir turinį ir nustatyti, kokias viešąsias paslaugas turėtų teikti tik valstybės institucijos. Siekiant tobulinti ir išgryninti VĮ ir VŠĮ kompetenciją, inicijuoti reikalingus sprendimus Vyriausybės programos tikslams pasiekti, VRM turi užtikrinti, kad valstybei atstovaujančios institucijos pakartotinai atliktų VĮ ir VŠĮ atitikties gairės vertinimus.

6 vertintose savivaldybėse buvo atlikti valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų portfelio vertinimai, tačiau reikšmingų pokyčių nevyksta

34. Analizuodami audituotų savivaldybių pateiktą informaciją nustatėme, kad buvo iniciatyvų peržiūrėti ir įvertinti jų valdomų įmonių portfelį. Iš 8 audituotų savivaldybių 2017–2019 m. vertinimus savo iniciatyva atliko 6⁶⁴, priimti sprendimai likviduoti, reorganizuoti sujungiant, privatizuoti 40 SVĮ ar VŠĮ, iš jų daugiau nei pusę (27) sprendimų dėl valdomų įmonių ir įstaigų optimizavimo priėmė Kauno m. sav. 8-ųjų savivaldybių portfelis sumažėjo 11 proc., jį labiausiai lėmė 1 savivaldybė, be jos sumažėjo 5 proc. (8 priedas).
35. 2017 m. audito ataskaitoje⁶⁵ atkreipėme dėmesį, kad SJ vadovaujasi tuo pačiu įstatymu kaip VĮ⁶⁶, turi tų pačių trūkumų, todėl atsižvelgiant į EBPO rekomendacijas dėl teisinės formos keitimo į AB ar UAB juridinį asmenį, turi būti svarstomas SJ teisinės formos reikalingumas. Audituotos savivaldybei atstovaujančios institucijos valdė 9 SJ. Analizuodami savivaldybių pateiktą informaciją nustatėme, kad jos nesiima iniciatyvos pertvarkyti SJ į AB ar UAB ir toliau dalyvauja SJ valdysenoje (pavyzdžiai).

Priežasčių, kodėl SJ juridinė forma nėra keičiama į AB ar UAB juridinį asmenį, pavyzdžiai

- Kauno m. sav. nurodė, kad įvertintos atliekamos funkcijos, veiklos apimtys ir specifika, veiklos rezultatai ir finansinė padėtis ir valdysena, nenustatyta poreikio keisti įmonių teisinę formą (SJ „Kapinių priežiūra“, SJ „Kauno planas“).
- Šiaulių m. sav. nurodė, kad SJ Šiaulių oro uostas pagal teisės aktus yra priskirtas nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių kategorijai, pagal kurį, keičiant įmonės statusą, yra reikalingas komisijos sprendimas. Todėl tvariau turėti įmonę su vieninteliu savininku – savivaldybe, nei UAB, kur atsiranda akcijų dalies perdavimo galimybė kitam juridiniam asmeniui.
- Vilniaus m. sav. nurodė, kad įmonių teisinės formos keitimas buvo inicijuotas EIM, tačiau dėl laiko stokos šis klausimas nebuvo išnagrinėtas (SJ „Vilniaus planas“, SJ „Susisiekimo paslaugos“, SJ Vilniaus atliekų sistemos administratorius, SJ „Vilniaus miesto būstas“).

36. Auditorių nuomone, kyla abejonių dėl įstaigų nurodytų argumentų pagrįstumo, nes, pavyzdžiui, VĮ Lietuvos oro uostas numatyta pertvarkyti į bendrovę, nors ji taip pat kaip SJ Šiaulių oro uostas yra nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąraše⁶⁷. Yra savivaldybių, kuriose komunalinių paslaugų srityje veikiančios SVĮ yra bendrovės (UAB

⁶⁴ Vilniaus m., Kauno m., Klaipėdos m., Šiaulių m., Panevėžio m., Mažeikių r.

⁶⁵ 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą“.

⁶⁶ Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas.

⁶⁷ Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymo Nr. IX-1132 pakeitimo įstatymas, 2018-01-12 Nr. XIII-992.

Visagino būstas, UAB Zarasų būstas, UAB Panevėžio būstas). Todėl SJ skaičius reikšmingai nemažėja (4 pav.).

37. Audituoti atsirinktos savivaldybės priėmė sprendimus dėl jų valdomų įmonių ir įstaigų reorganizavimo ir likvidavimo, tačiau jų valdomam portfeliui reikšmingos įtakos nebuvo. Todėl svarbu periodiškai įsivertinti poreikį turėti valdomų įmonių ar joms priskirtų funkcijų įgyvendinimo aktualumą ir valdomas įmones, kurios pagal teisinę formą yra SJ, pertvarkyti į AB ir UAB teisinės formos juridinius asmenis, kurių valdysena yra pažangesnė.

1.3. Neužtikrinamas tinkamas valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų atskleidimas

38. VVJ ir SVJ vykdo joms pavestas ir nekomercines funkcijas – specialiuosius įpareigojimus, kurių įmonė nesiimtų vykdyti komerciniais tikslais arba tai darytų už didesnę kainą, nei nustatyta.
39. EBPO pabrėžia⁶⁸, kad vykdant specialiuosius įpareigojimus svarbus veiklų atskyrimas nustatant išlaidas ir planuojant finansavimą. Juos vykdant, dalijamasi sąnaudomis ir (ar) turtu, įsipareigojimais, todėl, siekiant užtikrinti vienodas sąlygas visiems ūkio subjektams, vieša informacija apie jų atskyrimą ir skaidrumas juos vykdant yra svarbus.
40. Laikėmės nuostatos, kad užtikrinamas efektyvus VVJ ir SVJ specialiųjų įpareigojimų vykdymas, kai:
 - teisės aktuose nustatyti šių įpareigojimų kontrolės principai;
 - šie įpareigojimai atskirti nuo kitų vykdomų veiklų⁶⁹;
 - visos VVJ ir SVJ netaiko kryžminio subsidijavimo specialiųjų įpareigojimų išlaidoms padengti⁷⁰.
41. VVJ specialiųjų įpareigojimų bendrieji kontrolės mechanizmo principai nustatyti įgyvendinant 2017 m. audito rekomendaciją⁷¹. Specialieji įpareigojimai VVJ vykdyti pavedami tik įstatymu arba Vyriausybės nutarimu, atsisakant galimybės tai numatyti ministro įsakymu. Jie nuo kitų VVJ veiklų (funkcijų) turi būti atskirti vadovaujantis specialiųjų įpareigojimų kriterijais. Atskyrimo tikslas – didesnis VVJ skaidrumas atskleidžiant, kiek įmonėms ir valstybei kainuoja šių įpareigojimų vykdymas, kad būtų žinomas vykdomų įpareigojimų mastas, kaina ir įtaka įmonių rezultatams. SVJ rekomenduojama⁷² taikyti Skaidrumo gairėse⁷³ įtvirtintus specialiųjų įpareigojimų kontrolės principus, kurie yra taikomi VVJ.

⁶⁸ EBPO, State-Owned Enterprise Governance: A Stocktaking of Government Rationales for Enterprise Ownership, 2015.

⁶⁹ Audito ataskaita „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 8 rekomendacija; ūkio ministro įsakymas Nr. 4-1100 „Dėl Valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijų patvirtinimo“; SVJ nuosavybės gairės, 3.2 p.

⁷⁰ EBPO, State-Owned Enterprise Governance: A Stocktaking of Government Rationales for Enterprise Ownership, 2015, III C; SVJ nuosavybės gairės, 3.2 p.

⁷¹ 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“ 8 rekomendacija; valstybinių auditų atviri duomenys apie rekomendacijų įgyvendinimą.

⁷² SVJ nuosavybės gairės, 3.2. p.

⁷³ Skaidrumo gairės, 5.13 p.

65 proc. vertintų valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų tinkamai neatskiria nuo kitų vykdomų veiklų

42. Specialiuosius įpareigojimus 2019 m. iš viso vykdė 46 proc. (23 iš 50) VVJ⁷⁴. Vertintose VVJ juos vykdė 44 proc. (17 iš 39). Analizuodami VKC ir vertintų VVJ pateiktus duomenis, nustatėme tinkamo specialiųjų įpareigojimų atskyrimo nuo kitų vykdomų veiklų trūkumų 59-iose proc. (10 iš 17) VVJ (pavyzdžiai).

VVJ specialiųjų įpareigojimų atskyrimo nuo kitų veiklų trūkumų finansinėse ataskaitose pavyzdžiai

- Apskaitos politika turi būti tobulinama įtvirtinant joje atliekamų funkcijų, kartu ir specialiųjų įpareigojimų, finansinės informacijos atskleidimą⁷⁵. 47 proc. (8 iš 17) vertintų VVJ nėra aišku, kokią metodologiją pagal įmonės apskaitos politiką jos taiko, todėl jie nėra tinkamai atskirti nuo kitų veiklų: 1 VVJ apskaitos politikoje aprašo funkcijų segmentų atskleidimą aiškinamajame rašte, tačiau įmonė vykdo daugiau specialiųjų įpareigojimų nei išskirta segmentų; 41 proc. (7 iš 17) įmonių ar bendrovių specialiųjų įpareigojimų finansinių duomenų atskleidimas ir atskyrimas nėra atskirai apibrėžtas Apskaitos politikoje.
- Informaciją apie VVJ atliekamas funkcijas ir vykdomų specialiųjų įpareigojimų kriterijus turi būti pateikta taip, kad konkreti funkcija būtų priskirta tik vienam tipui⁷⁶. 24 proc. (4 iš 17) vertintų įmonių dviejų ar daugiau skirtingų spec. įpareigojimų finansiniai duomenys sujungti ir pateikiami kaip vieno vieneto; 18 proc. (2 iš 17) jų nėra atskyrusios; vienos finansinių ataskaitų rinkinyje išskirti, bet nėra atsekamumo pagal VKC nustatytus specialiuosius įpareigojimus.
- VVJ balanse ir pelno (nuostolių) ataskaitoje pateikta informacija pagal poreikį turi būti skirstoma įtraukiant (arba panaikinant) duomenis, darančius įtaką VVJ pajamoms, sąnaudoms, turtui ir įsipareigojimams⁷⁷. 24 proc. (4 iš 17) vertintų įmonių ne visada išskiria su specialiaisiais įpareigojimais susijusias pajamas, sąnaudas, turtą ir įsipareigojimus arba išskiria juos iš dalies.

43. VKC pastebi, kad finansinės ataskaitos pagal funkcijas daugeliu atveju atskiriamos paviršutiniškai, dalis įmonių neturi tinkamos metodologijos juos teisingai atskleisti⁷⁸. Valstybei atstovaujančios institucijos auditoriams nurodė skirtingus paaiškinimus, kodėl VVJ vykdomų specialiųjų įpareigojimų neatskiria ar tinkamai neatskiria nuo kitų veiklų: negali išskirti arba tai būtų netikslinga ar netikslu (naudojamas tas pats turtas ir kitoms funkcijoms vykdyti), neturi tinkamų IT programų tam padaryti. Vertindami, ar vertintos VVJ netaiko kryžminio subsidijavimo specialiųjų įpareigojimų išlaidoms dengti, nustatėme, kad tai darė 55 proc. (6 iš 11) jų. Šios įmonės komercinės pelningos veiklos pajamomis arba kitų specialiųjų įpareigojimų sąskaita dengė nuostolingų specialiųjų įpareigojimų sąnaudas. Viena kryžminį subsidijavimą lėmusių priežasčių – įmonėse buvo trūkumų atskiriant specialiuosius įpareigojimus nuo kitų veiklų. Ekonominės veiklos ir viešosios politikos tikslai turi būti atskirti, nes kitaip sudėtinga išvengti kryžminio subsidijavimo. EBPO⁷⁹ pastebi, kad tokiu atveju nėra pasiekiamas ir įmonės išlaidų struktūros aukštas skaidrumas.

⁷⁴ VKC ataskaita „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2019/2020 m.“, 36 psl.

⁷⁵ Ūkio ministro 2013-12-20 įsakymu Nr. 4-1100 patvirtintos Valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijos, 2 p.

⁷⁶ Ten pat, 11–12 p., 1 priedas „Atliekamų funkcijų aprašymo pagal kriterijus ir požymius forma“.

⁷⁷ Ūkio ministro 2013-12-20 įsakymu Nr. 4-1100 patvirtintos Valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijos, 15 ir 21 p.; 2 ir 3 priedai.

⁷⁸ VKC ataskaita „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2019/2020 m.“, 36 psl.

⁷⁹ EBPO, State-Owned Enterprise Governance: A Stocktaking of Government Rationales for Enterprise Ownership, 2015.

8 vertintose savivaldybėse valdomų įmonių specialieji įpareigojimai neatskirti nuo kitų veiklų

44. Atlikę visų audituotų savivaldybėms atstovaujančių institucijų (8) visų SVĮ (63) apklausą nustatėme, kad nė viena specialiųjų įpareigojimų neatskiria nuo kitų vykdomų veiklų.
45. Auditorių nuomone, atsižvelgiant į vietos savivaldos teisinio reguliavimo ypatumus ir specifiškumą, VVĮ rekomendacijų pritaikymas *mutatis mutandis* SVĮ yra sudėtingas. Kyla skirtingo teisės akto interpretavimo tikimybė: SVĮ vykdomos funkcijos nustatomos ne tik įstatymuose arba Vyriausybės nutarimuose, bet ir pavedamos savivaldybės lygmens dokumentais (savivaldybių tarybos sprendimais, vidaus sandoriais ir kt.).
46. Analizavome, ar SVĮ vykdomos funkcijos gali turėti specialiesiems įpareigojimams būdingų požymių, ar vykdomos veiklos tenkina bent vieną iš VVĮ rekomendacijose nurodytų kriterijų. Vertintose SVĮ nustatėme atvejų (11 iš 63 SVĮ), kai SVĮ vykdomos funkcijos turi specialiesiems įpareigojimams būdingų požymių, nes atitinka Vyriausybės rekomendacijose⁸⁰ nurodytus specialiųjų įpareigojimų kriterijus (pavyzdžiai).

SVĮ funkcijų, turinčių specialiųjų įpareigojimų požymių, pavyzdžiai

- Vykdomas lengvatinis keleivių pavežimas ir gaunamos kompensacijos iš savivaldybės biudžeto (UAB „Kauno autobusai“, SJ „Susiekimo paslaugos“, UAB „Busturas“, UAB Mažeikių autobusų parkas, UAB Panevėžio autobusų parkas, UAB „Trakų autobusai“, UAB Telšių autobusų parkas). Funkcijos pavestos savivaldybės tarybos sprendimais, su įmonėmis sudarytos sutartys, su lengvatomis susijusios išlaidos kompensuojamos teisės aktų nustatyta tvarka⁸¹.
- Vykdo viešojo administravimo funkcijas – teikia komunalinių atliekų tvarkymo sistemos administravimo funkcijas, numatytas Atliekų tvarkymo įstatymo 25 str. (AB „VAATC“, UAB Telšių regiono atliekų tvarkymo centras, UAB Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras).
- Vykdo investicinius projektus, kuriems įgyvendinti skiriamas finansavimas iš ES ir (arba) kitų fondų lėšomis (Klaipėdos m. sav. sutartimi pavedė UAB Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centrui įgyvendinti ES lėšomis finansuojamą projektą).

47. Visų audituoti atsirinktų savivaldybėms atstovaujančių institucijų klausėme, ar jų valdomos įmonės vykdo specialiuosius įpareigojimus. Penkios nurodė, kad jų SVĮ specialiųjų įpareigojimų neturėjo ir nevykdė, dvi nebuvo įsitikinusios dėl vykdomų funkcijų priskyrimo šioms įpareigojimams.
48. SVĮ būtų tikslinga sudaryti atskirą komercinių ir nekomercinių funkcijų atskyrimo metodologiją, atsižvelgiant į vietos savivaldos teisinio reguliavimo ypatumus ir SVĮ funkcijas. Komercinių ir nekomercinių funkcijų išgryninimas leistų objektyviai įvertinti savivaldybės pavedamų specialiųjų įpareigojimų sąnaudas SVĮ ir jiems vykdyti reikalingą finansavimą, išvengti kryžminio subsidijavimo, leistų SVĮ užtikrinti skaidrumą atskleidžiant informaciją apie jų vykdymą, o valstybei bei savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms objektyviai įvertinti SVĮ pelningumą ir laukiamą grąžą.

⁸⁰ SVĮ nuosavybės gairės, 3.2 p.

⁸¹ Transporto lengvatų įstatymas, 5 ir 8 str., Vyriausybės 2000-04-28 nutarimas Nr. 478 „Dėl Transporto lengvatų įstatymo įgyvendinimo“.

2. VALSTYBĖ IR SAVIVALDYBĖS DALYVAUDAMOS ĮMONIŲ VEIKLOJE IMASI PRIEMONIŲ JŲ REZULTATYVUMUI DIDINTI, TO TRŪKSTA VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VALDYSENOJE

49. EBPO pabrėžia, kad valstybė turi kelti tikslus VVĮ, įskaitant ir finansinius, siekti, kad VVĮ veiktų panašiu efektyvumu kaip privačios įmonės, o kompetentingi kolegialūs organai prisidėtų prie rezultatyvios ir skaidrios įmonių valdysenos. Įmonių, kurių akcijos platinimas vertybinių popierių biržoje, skaidrumas ir atskaitomybė atitinka aukščiausius standartus⁸².

2.1. Finansiniai lūkesčiai visa apimtimi nustatyti 32-iem proc. valstybės ir 18-ai proc. savivaldybių vertintų valdomų įmonių

50. Įgyvendinant 2017 m. audito⁸³ rekomendacijas, valstybės VVĮ keliamų tikslų poreikis, apimtis ir įgyvendinimo terminai nurodomi valstybei atstovaujančios institucijos teikiamame VVĮ lūkesčių rašte⁸⁴. Šie raštai turi būti rengiami ir SVĮ – pirmą kartą jie turėjo būti parengti iki 2019-07-01.⁸⁵ Rekomendacijų savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms kaip juos rengti nėra, o VVĮ lūkesčių raštų rengimo rekomendacijos, kuriomis, auditorių nuomone, jos galėtų vadovautis, buvo patvirtintos vėliau – 2019-08-16. Skirtingai nei VVĮ ir SVĮ valdysenoje, teisės aktuose⁸⁶ nėra nustatyta, kad VŠĮ turėtų būti rengiami lūkesčių raštai. Nepaisant to, kad SVĮ valdysenos reglamentavimas dėl šių raštų rengimo nėra toks detalus kaip VVĮ, o VŠĮ tokių reikalavimų nėra, vertiname, ar valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos siekia perimti gerąją VVĮ praktiką rengiant šiuos raštus VŠĮ ir SVĮ.
51. Vertiname, ar valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos rengdamos minėtus raštus nustato finansinius ir nefinansinius lūkesčius⁸⁷ VVĮ, SVĮ ir VŠĮ. Laikėmės nuostatos, kad jie nustatyti, jei:
- institucijos yra pasiūliusios į visų VVĮ ir SVĮ strategiją įtraukti siektiną vidutinės metinės nuosavo kapitalo kainos ar kitus pelningumo rodiklius, nustatytus Vyriausybės nutarimu (jei Vyriausybė nėra nustačiusi, VVĮ rekomenduojama siekti užtikrinti nenuostolingą veiklą);
 - institucijos nurodžiusios visoms VVĮ ir SVĮ finansinius lūkesčius dėl nuosavo kapitalo struktūros rodiklio ir dividendų ar pelno įmokos dydžio rodiklio;
 - institucijos nurodžiusios pagal poreikį bent vieną nefinansinį lūkestį;
 - institucijų pasiūlyti visi finansiniai ir nefinansiniai lūkesčiai įtraukti į visų VVĮ ir SVĮ strategijas⁸⁸;

⁸² OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, II. State's role as an owner, 11, 20 psl.

⁸³ 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“.

⁸⁴ VVĮ nuosavybės gairės, 12¹-12⁸ p.; Lūkesčių rašto rekomendacijos.

⁸⁵ Vyriausybės 2019-01-23 nutarimas Nr. 47 „Dėl Vyriausybės 2007-06-06 nutarimo Nr. 567 „Dėl Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, 2.3 p.

⁸⁶ Viešųjų įstaigų įstatymas; Vyriausybės 2007-09-26 nutarimu Nr. 1025 patvirtintos Valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešosiose įstaigose taisyklės.

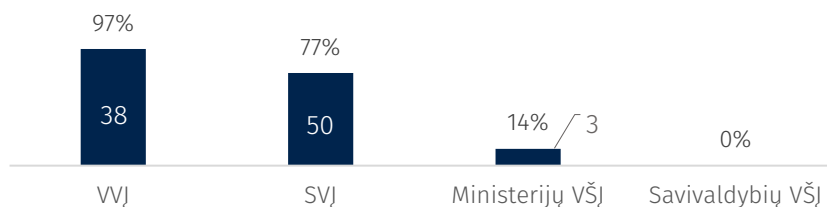
⁸⁷ Lūkesčių rašto rekomendacijos, 13, 15 ir 18 p.

⁸⁸ VVĮ nuosavybės gairės, 19.1–19.2¹ p.; SVĮ nuosavybės gairės, 9.2 p.

- institucijos yra nustačiusios visų VŠĮ finansinius ir nefinansinius lūkesčius⁸⁹.

52. Analizuodami audituotų valstybei (5) ir savivaldybėms (8) atstovaujančių institucijų visų VVĮ (39) ir SVĮ (61) bei jų VŠĮ (102, iš jų 21 valdyje dalyvauja valstybė, ir 81 savivaldybės) duomenis, nustatėme, kad lūkesčių raštai parengti ne visoms valdomoms įmonėms ir įstaigoms (6 pav.).

6 pav. VVĮ, SVĮ ir VŠĮ, kurioms parengti lūkesčių raštai iki 2020-12-31, dalis proc. nuo visų vertintų skaičiaus ir vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC, ministerijų ir savivaldybių pateiktus duomenis

53. Aiškinantis priežastis, kodėl ne visoms VVĮ (1 iš 39 vertintų) ir SVĮ (16 proc., arba 10 iš 61 vertintos) yra parengti lūkesčių raštai, objektyvių argumentų, kodėl jie neparengti, atsirinktos valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos nenurodė (pavyzdžiai).

Priežasčių, kodėl ne visoms vertintoms VVĮ ir SVĮ parengti lūkesčių raštai, pavyzdžiai

- Keitėsi VVĮ akcijų valdytojas ir nė vienas jų nepateikė Lūkesčio rašto;
- viena savivaldybė dėl savo visų 9 SVĮ, kurioms nėra parengusi Lūkesčių raštų, nurodė, kad jie yra rengimo etape.

54. Yra atvejų, kai SVĮ veikloje dalyvauja kelios savivaldybėms atstovaujančios institucijos, atskirai neturėdamos balsų daugumos visuotiniame akcininkų susirinkime, nors kartu jos įgyja kontrolinį akcijų paketą. Nustatėme, kad lūkesčių raštai tokioms SVĮ (6 RATC iš 8) nepateikti. Atkreipiame dėmesį, kad tais atvejais šis raštas turi būti parengtas bendradarbiaujant visoms savivaldybėms, nuosavybės teise turinčioms savivaldybės valdomos bendrovės akcijų, ir pasirašytas tų savivaldybių administracijos direktorių⁹⁰. Kitų dviejų RATC atvejais, kai viena savivaldybė turi kontroliuojantį akcijų paketą, šie raštai parengti. Lūkesčių raštas padėtų labiau išgryninti artimiausio laikotarpio veiklos kryptis, į kurias orientuojantis būtų nukreipta SVĮ veiklos strategija.

55. Lūkesčių rašte gali būti keliami šie ir (ar) kiti nefinansiniai lūkesčiai: plėtros, skaidrumo, socialinės atsakomybės, klientų aptarnavimo kokybės, inovatyvumo, efektyvumo, lyderystės, darbuotojų įsitraukimo, rizikos valdymo, gerosios valdysenos. Finansiniai lūkesčiai apima siektiną vidutinę metinės nuosavo kapitalo kainą ar kitus pelningumo rodiklius, nustatytus Vyriausybės nutarimu, nuosavo kapitalo struktūros ir dividendų ar pelno įmokos dydžio rodiklius.

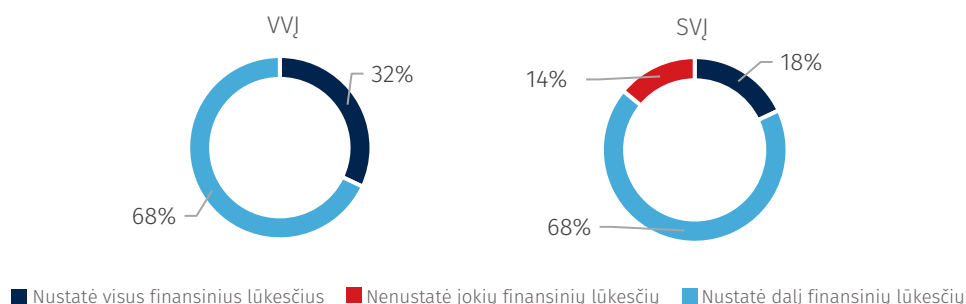
56. Nustatėme, kad atsirinktos audituoti valstybei atstovaujančios institucijos bent vieną nefinansinį lūkestį iškėlė visoms (38) vertintoms VVĮ, o savivaldybėms atstovaujančios – 46 (iš 50) SVĮ. Nė vienas nefinansinis lūkestis nebuvo iškeltas keturioms tos pačios

⁸⁹ VVĮ, SVĮ valdysenos geroji praktika.

⁹⁰ SVĮ nuosavybės gairės, 26 p.

savivaldybės SVJ. Finansinius lūkesčius valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos taip, kaip numato teisės aktai, nustatė ne visoms VVJ ir SVJ (7 pav.).

7 pav. Lūkesčių raštuose finansinių lūkesčių nustatymas iš vertintų VVJ (38) ir SVJ (50), proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituoti pasirinktų valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų VVJ ir SVJ parengtus lūkesčių raštus

57. Tais atvejais, kai VVJ ir SVJ lūkesčių raštuose buvo nurodyta tik dalis finansinių lūkesčių (atitinkamai 68 proc. (26 iš 38) VVJ ir 68 proc. (34 iš 50) SVJ iš vertintų), nustatytų trūkumų praktika buvo skirtinga (pavyzdžiai).

Lūkesčių raštuose nustatytų finansinių lūkesčių vertintoms VVJ ir SVJ trūkumų pavyzdžiai

- 11 VVJ pasiūlyta įsitraukti nuosavo kapitalo kainą ar kitus pelningumo rodiklius, nurodyti dividendų ar pelno įmokos dydžio rodikliai, bet nenurodyti kapitalo struktūros rodiklio lūkesčiai.
- 5 VVJ pasiūlyta įsitraukti nuosavo kapitalo kainą ar kitus pelningumo rodiklius, bet nenurodyti nei kapitalo struktūros rodiklio, nei dividendų ar pelno įmokos dydžio rodiklio lūkesčiai;
- 4 SVJ pasiūlyta įsitraukti nuosavo kapitalo kainą ar kitus pelningumo rodiklius, tačiau nenurodyti tiek kapitalo struktūros rodiklio, tiek dividendų ar pelno įmokos dydžio rodiklio lūkesčiai;
- 19 SVJ nenurodyti nuosavo kapitalo kainos ar kitų pelningumo rodiklių lūkesčiai ir tik vienas iš dviejų kitų rodiklių – dividendų / pelno įmokų arba kapitalo struktūros rodiklio.

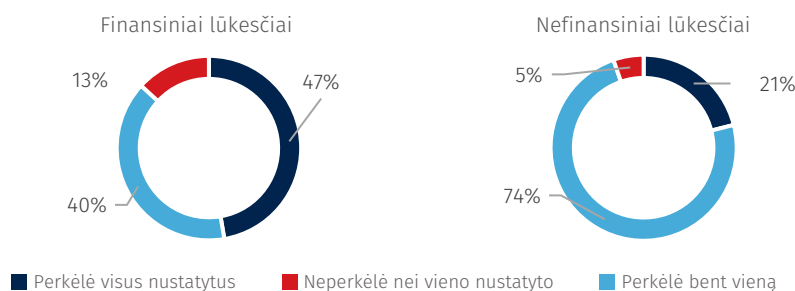
58. Atkreipiame dėmesį, kad patvirtintos rekomendacijos⁹¹, auditorių nuomone, aktualios ne tik VVJ, jomis galėtų vadovautis ir SVJ. Lūkesčių raštai iš naujo parengti turi būti ne vėliau kaip po 4 metų, atsižvelgus į esamas rekomendacijas ir įvertinus iškeltų finansinių ir nefinansinių lūkesčių aktualumą, tiek valstybei, tiek savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms, tikslinga juos atnaujinti ir anksčiau nei po 4 metų.
59. Auditorių nuomone, tinkamai iškelti finansiniai ir nefinansiniai lūkesčiai skatina siekti geresnių veiklos rodiklių, leidžia priskirti labiau individualizuotus tikslus ir, atsižvelgus į turinį, gali būti geriau užtikrinamas kitų planavimo dokumentų (strategijų ar strateginių veiklos planų) rengimas. Pavyzdžiui, vienos valstybei atstovaujančios institucijos, kurių VVJ nebuvo keliami pelningumo rodikliai (nurodyti 2020 m. parengtuose lūkesčių raštuose), bendro portfelio VVJ nuosavo kapitalo grąža (toliau – ROE) buvo viena žemiausių, palyginti su kitų valstybei atstovaujančių VVJ portfeliais: 2019 m. ROE siekė 1,8, o visų VVJ portfelio – 4,2 proc.

⁹¹ Ekonomikos ir inovacijų ministro 2019-08-01 įsakymu Nr. 4-453.

Valstybės valdomos įmonės didžiąją dalį joms keliamų lūkesčių perkelia į savo strategijas, savivaldybių – dažniau neperkelia

60. Valstybei atstovaujanti institucija užtikrina arba to siekia, kai tai leidžia turimas balsų skaičius, kad VVJ strategija būtų rengiama ir tvirtinama atsižvelgiant į lūkesčių raštą, SVJ tai užtikrina savivaldybės administracijos direktorius.
61. Vertindami audituoti pasirinktų valstybei atstovaujančių institucijų VVJ lūkesčių raštuose keliamų lūkesčių integravimą į strategijas⁹² nustatėme, kad į jas visus pasiūlytus finansinius lūkesčius įsitraukė 47 proc. (18 iš 38), o nefinansinius – 21 proc. (8 iš 38) VVJ (8 pav.).

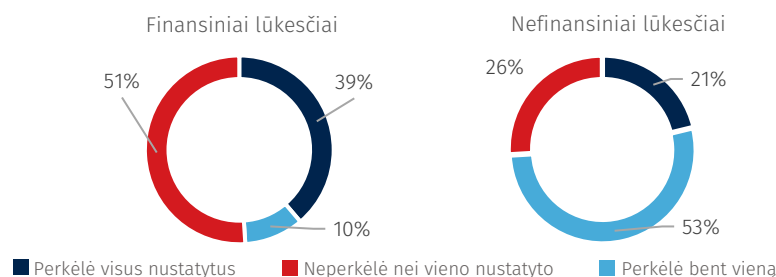
8 pav. Lūkesčių raštuose vertintoms VVJ keliamų finansinių ir nefinansinių lūkesčių perkėlimas į VVJ strategijas iš 38 vertintų, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituoti pasirinktų valstybei atstovaujančių institucijų VVJ parengtus lūkesčių raštus ir VVJ strategijas

62. Pažymime, kad 4 iš vertintų SVJ, kurioms parengti lūkesčių raštai (50), neturi pasirengusios strategijų. 7 SVJ nekėlė jokių finansinių lūkesčių ir 4 nekėlė nefinansinių lūkesčių, todėl jų lūkesčių perkėlimas į strategijas nebuvo vertinamas. Vertindami pasirinktų audituoti savivaldybėms atstovaujančių institucijų SVJ keliamų lūkesčių perkėlimą į strategijas, nustatėme, kad 39 proc. (15 iš 39) jų įsitraukė visus pasiūlytus finansinius lūkesčius į savo strategiją, o visus nefinansinius – 21 proc. (9 iš 42) SVJ (9 pav.).

9 pav. Lūkesčių raštuose vertintoms SVJ keliamų finansinių (39 SVJ) ir nefinansinių (42 SVJ) lūkesčių perkėlimas į SVJ strategijas, proc.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituoti pasirinktų savivaldybėms atstovaujančių institucijų SVJ parengtus lūkesčių raštus ir SVJ strategijas

63. Tais atvejais, kai VVJ ir SVJ strategijose buvo perkelti ne visi nustatyti finansiniai ir nefinansiniai (9 pav.) lūkesčiai, jų neatskleidimo praktika buvo skirtinga (pavyzdžiai).

⁹² Vertinti vėliausi parengti (dažniausiai 2020–2023 m. laikotarpio) strateginiai veiklos planai / strategijos.

Lūkesčių raštuose keliamų lūkesčių neperkėlimo į VĮ ir SVĮ strategijas pavyzdžiai

- Vienai VĮ kelti finansiniai lūkesčiai – nuosavo kapitalo grąža, komercinės veiklos nuosavo kapitalo grąža, o strategijoje siekiama tik EBITDA rodiklio.
- Viena bendrovė strategijoje siekia iškeltų nefinansinių lūkesčių – klientų lūkesčių tenkinimo ir efektyvios veiklos, bet neįsitraukė lūkesčių rašte jai keliamų nefinansinių lūkesčių dėl pažangios plėtros, efektyvi veiklos, rizikos valdymo, skaidrumo, socialinės atsakomybės.
- 3 (iš 45), arba 7 proc., SVĮ į strategiją nebuvo įsitraukusios savivaldybės pasiūlytų finansinių lūkesčių, bet buvo įsitraukusios kitus finansinius rodiklius (grynasis pelningumas, bendrasis pelningumas, grynasis pelnas (nuostoliai)).
- 6 SVĮ savivaldybė nebuvo iškėlusios finansinių lūkesčių, bet į savo strategiją buvo įsitraukusios finansinius rodiklius (bendrasis pelningumas, EBITDA, turto grąža ROA, EBITDA marža).

64. Valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų keliami finansiniai ir nefinansiniai lūkesčiai turėtų būti suderinti su kryptimis ir tikslais, kurių siekia pačios įmonės, todėl lūkesčių įtraukimas į strategijas užtikrina įmonėms keliamų tikslų pasiekimą.

Valstybei ir savivaldybei atstovaujančios institucijos viešosioms įstaigoms neprivalo rengti lūkesčių raštų, bet trims VŠĮ jie parengti

65. Nėra reikalavimo, kad valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos turėtų rengti lūkesčių raštus viešosioms įstaigoms, todėl didžioji dalis (99 iš 102) VŠĮ jų neturėjo. Nustatėme gerosios praktikos pavyzdžius, kai dvi valstybei atstovaujančios institucijos trims VŠĮ buvo parengusios šiuos raštus (pavyzdžiai).

Gerosios praktikos dėl lūkesčių raštų rengimo VŠĮ pavyzdžiai

- EIM rengia lūkesčių raštą VŠĮ „Versli Lietuva“, kuriame pateikiami įstaigos valdybai skirti veiklos lūkesčiai, šiuo metu galiojantys veiklos rodikliai, kuriuos ir kurių vertes siūloma peržiūrėti valdybai, siekiant atnaujinti įstaigos ilgalaikę veiklos strategiją, EIM nustatyti svarbūs įstaigos veiklos rodikliai ir kt.
- SM rengia lūkesčių raštus VŠĮ „Plačiajuostis internetas“ ir VŠĮ Transporto kompetencijų agentūrai, kuriuose nurodytos kryptys, kuriomis įstaiga turėtų vystyti veiklą, lūkesčius dėl veiklos principų ir kt. Raštuose nėra nurodyta konkrečių finansinių rodiklių, tačiau strateginiuose veiklos planuose jie keliami: VŠĮ „Plačiajuostis internetas“ 2019–2022 m. strateginiame veiklos plane nustatyti pelno (nuostolių) prieš apmokestinimą, grynojo pelno (nuostolių), EBITDA, bendrojo pelningumo, veiklos pelningumo, turto grąžos (ROA), nuosavo kapitalo grąžos (ROE) finansiniai rodikliai; VŠĮ Transporto kompetencijų agentūros 2020–2024 m. strateginiame veiklos plane nustatyta siektina EBITDA, grynojo pelno rodiklio reikšmė.

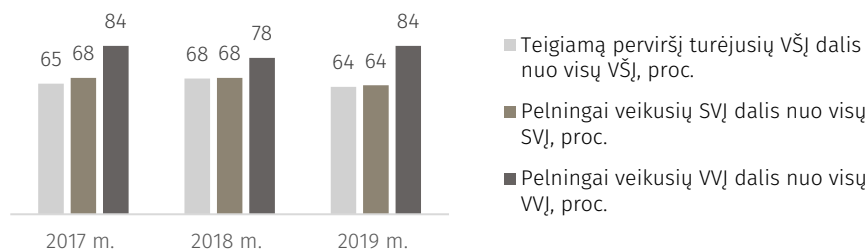
66. Valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos nurodė, kad nerengia VŠĮ lūkesčių raštų, nes to nereikalauja teisės aktai, o VŠĮ keliami tikslai nurodyti įstaigų įstatuose, keliamų tikslų veiklos rodikliai ir užduotys suformuojami strateginiuose veiklos planuose ir kt. Pažymime, kad, surinktais duomenimis, 14 proc. (3 iš 21) VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja ministerijos, nėra parengta strategijų ar strateginių veiklos planų, o savivaldybėse tokių VŠĮ daugiau negu pusė (50 iš 81 iš vertintų).
67. Auditorių nuomone, remiantis VĮ valdysenos praktika, kai lūkesčių raštas rengiamas net ir tuo atveju, kai pagrindinis tikslas nėra siekti pelno, VŠĮ taip pat būtų galima kelti finansinį tikslą – veikti nenuostolingai, o tais atvejais, kai vykdomos ir komercinės veiklos, kelti ir kitus finansinius tikslus ir deklaruoti lūkesčių rašte. Šis raštas gali apimti ir nefinansinius lūkesčius: skaidrumo, socialinės atsakomybės, klientų aptarnavimo kokybės, inovatyvumo, efektyvumo, lyderystės, darbuotojų įsitraukimo, rizikos valdymo,

gerosios valdysenos siekimą. Tai skatina siekti geresnių veiklos rodiklių ir nustatyti aiškią veiklos strategiją.

2.2. Valstybės valdomų įmonių pelningumo rodikliai artimi Estijai, tačiau atsiliekame nuo Latvijos, Švedijos, Lietuvos privataus sektoriaus

68. EBPO teigia, kad taikant gerosios valdysenos principus siekiama, kad VVĮ (angl. – *state-owned enterprises*) veiktų panašiu efektyvumu kaip privačios įmonės⁹³. VKC taip pat pažymi, kad užsienio šalių VVĮ patirtis rodo, kad jos geba dirbti taip pat efektyviai kaip analogiškos privačios įmonės⁹⁴. Tą galima įvertinti lyginant finansinius rodiklius.
69. Auditorių nuomone, efektyviai veikti kaip VVĮ galėtų siekti ir SVĮ. VŠĮ galėtų panaudoti gerąją įmonių valdysenos patirtį. Todėl vertinome, ar VVĮ, SVĮ ir VŠĮ rodikliai atitinka gerąsias praktikas, laikydamiesi nuostatos, kad ją atitinka, jei VVĮ ir SVĮ finansiniai rodikliai artimi⁹⁵ privataus sektoriaus įmonių rodikliams ir kitų užsienio šalių VVĮ rodikliams. Įvertinus, tai, kad VŠĮ nėra skaičiuojami pelningumo rodikliai ir pan., lyginome, kokia VŠĮ dalis veikia nenuostolingai, palyginti su VVĮ ir SVĮ. Buvo vertinamas visų VVĮ portfelio, SVĮ portfelio ir VŠĮ portfelio finansinis rezultatas: kokį bendrą rezultatą valstybei ir savivaldybėms duoda jų valdomos įmonės ir VŠĮ. VVĮ vidutinius finansinius rodiklius lyginome su kaimyninių šalių – Latvijos ir Estijos VVĮ, su VVĮ valdysenoje pažengusiomis Švedijos VVĮ ir Lietuvos privataus sektoriaus įmonių vidutiniais finansiniais rodikliais.
70. Atlikę VKC, valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktų duomenų analizę, pastebime, kad teigiamą rezultatą generuojančių VVĮ, SVĮ ir VŠĮ dalis nedidėja (10 pav.).

10 pav. Teigiamą finansinį rezultatą turėjusių VVĮ, SVĮ ir VŠĮ dalis nuo viso portfelio, 2017–2019 m., proc.

* Duomenys pagal 2019 m. pabaigoje veikusių VVĮ, SVĮ ir VŠĮ sąrašą

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC, valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis

71. Nustatėme (10 pav.), kad didžiausia dalis subjektų, kurie generuoja teigiamą finansinį rezultatą yra VVĮ – 2019 m. 84 proc. (42 iš 50) VVĮ veikė pelningai (likusios – patyrė nuostolių). Atitinkamai pelningai veikiančių SVĮ dalis siekė 64 proc. (157 iš 244) 2019 m. VŠĮ nėra pelno siekiančios, bet jų veikla gali kurti teigiamą finansinį rezultatą – perviršį (pelną). Tokių VŠĮ 2019 m. buvo 64 proc. (295 iš 464), t. y. tokia pati dalis kaip ir SVĮ.
72. Analizei pasirinkti finansiniai rodikliai (1 lentelė):

⁹³ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 11 psl.

⁹⁴ VKC geroji praktika. Prieiga internetu: <https://governance.lt/valdysena-lietuvoje/#geroji-praktika>, Žiūrėta 2021-01-08.

⁹⁵ Suderinta su VKC, kad atsižvelgiant į tai, kad įmonių veiklos aplinkybės yra skirtingos, taip pat yra reguliaciniai ir specialiųjų įpareigojimų finansavimo skirtumai, apsispręsta daryti finansinių rodiklių apžvalgą, o ne vertinimą.

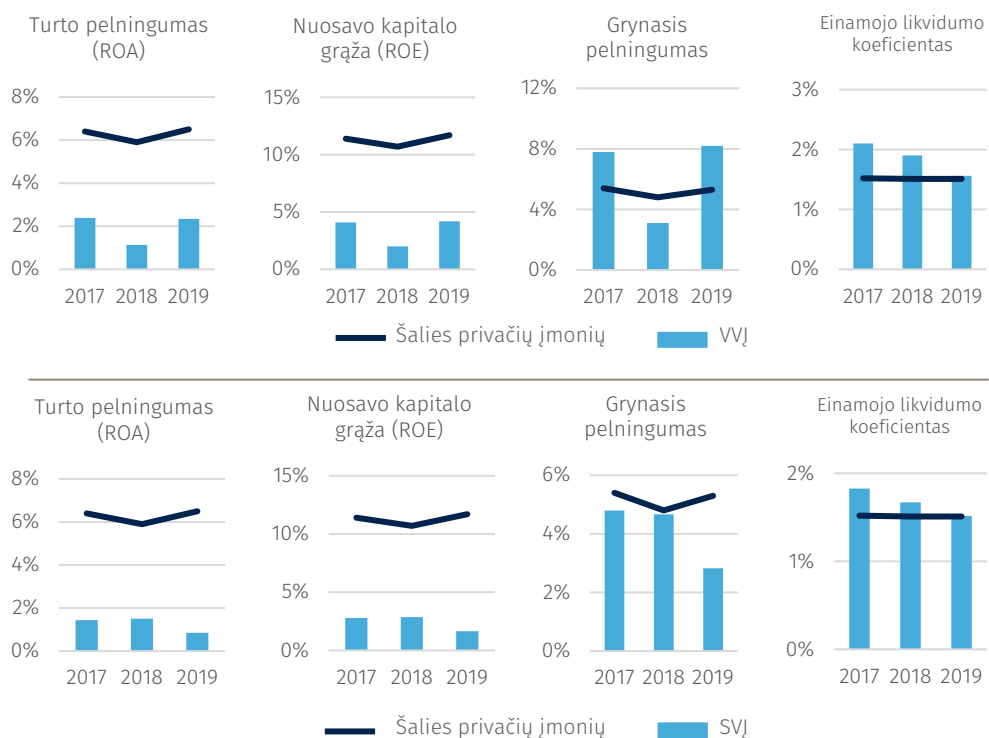
1 lentelė. Finansiniai rodikliai ir jų paaiškinimas

Rodiklio pavadinimas	Apibrėžimas
Turto pelningumas	Parodo, kaip keitėsi panaudojamo turto efektyvumas
Nuosavo kapitalo pelningumas	Parodo, kaip efektyviai panaudojamas nuosavas kapitalas
Grynasis pelningumas	Parodo, kiek uždirbama pelno lyginant su pajamomis
Einamojo likvidumo koeficientas	Parodo, kaip įmonės geba vykdyti trumpalaikius įsipareigojimus

Šaltinis – Valstybės kontrolė

73. Nustatėme, kad visi VVJ pelningumo rodikliai 2019 m. buvo didesni palyginti su 2017 m., išskyrus turto pelningumo rodiklį – šis 0,1 proc. punkto sumažėjo, SVJ – visi mažėjo. Lyginant VVJ ir SVJ portfelio ir privataus sektoriaus įmonių vidutinius finansinius rodiklius nustatyta, kad VVJ ir SVJ pelningumas yra žemesnis, išskyrus grynąjį pelningumą – VVJ 2017 ir 2019 m. buvo aukštesnis, o SVJ 2017 m. arti privataus sektoriaus įmonių. VVJ ir SVJ 2017 ir 2018 m. likvidumo koeficientas buvo aukštesnis nei privataus sektoriaus įmonių (11 pav.).

11 pav. VVJ, SVJ ir šalies privataus sektoriaus įmonių vidutiniai finansiniai rodikliai* 2017–2019 m., proc.

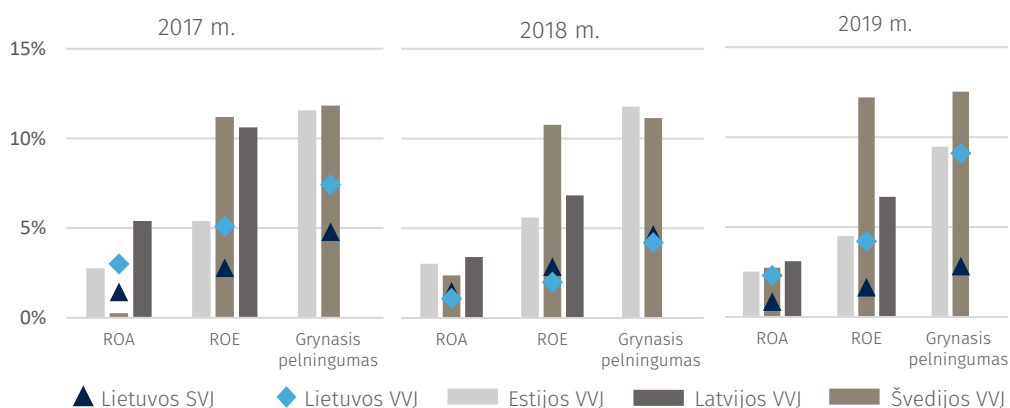

* Palyginimas yra preliminarus. Tiksliam palyginimui reikia detalių skaičiavimų įvertinant tai, kad pateikiami rezultatai visų VVJ ir SVJ, kurios vykdo ir specialiuosius įsipareigojimus, o privataus sektoriaus įmonės veikia su mažesniu kapitalu, dėl ko jos tampa rizikingesnės ir generuoja aukštesnius rezultatus nei reguliuojamos VVJ ar SVJ.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir Statistikos departamento duomenis

74. Apklausę kitų šalių audito institucijas, peržiūrėję kitų šalių rengiamas VVJ veiklos rezultatų ataskaitas, surinkome informaciją apie Estijos, Švedijos ir Latvijos VVJ finansinius rodiklius ir lyginome VVJ pelningumo rodiklius su šių šalių: pagal visus tris rodiklius Lietuvos VVJ yra artimi Estijos pelningumo rodikliams, o nuo Švedijos ir Latvijos atsiliekame. Pavyzdžiui, 2019 m. pagal nuosavo kapitalo grąžą (Lietuva – 4,2 proc., Švedija – 12,2 proc., Latvija – 6,68 proc., Estija – 4,5 proc.) ir grynąjį pelningumą (Lietuva – 9,1 proc., Švedija – 12,5 proc., Estija – 9,5 proc.) (12 pav.).

12 pav. Lietuvos SVĮ, VĮ ir Latvijos*, Estijos, Švedijos VĮ** vidutiniai finansiniai rodikliai 2017–2019 m., proc.

*Latvijos VĮ finansinėse ataskaitose nenurodomas grynasis pelnas, Latvijos VĮ grynasis pelningumas neskaiciuojamas.

**Atliktas palyginimas yra preliminarus. Norint atlikti tikslų palyginimą reikia detalesnių skaičiavimų, nes yra reguliaciniai, specialiųjų įpareigojimų finansavimo ir kt. skirtumai.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir Latvijos, Estijos, Švedijos VĮ veiklos rezultatų ataskaitas

75. Vyraujant koronaviruso (COVID-19) pandemijos sukeltam neapibrėžtumui, VĮ sunkiau pasiekti joms keliamus lūkesčius, bet, žvelgiant į pirmojo 2020 m. pusmečio rezultatus, VKC nurodė⁹⁶, jog daugumai jų pavyko užtikrinti gerėjančius finansinius rodiklius (2 lentelė).

2 lentelė. VĮ pagrindiniai finansiniai rodikliai 2019-12-31 ir 2020-06-30

RODIKLIAI	2019-12-31	2020-06-30	POKYTIS
ROA	2,6%	2,8%	+0,2 p.p.
ROE	5,0 %	5,2%	+0,2 p.p.
D/E	35,1%	40,1%	+5 p.p.
RODIKLIAI	2019-06-30	2020-06-30	POKYTIS
EBITDA	329 323	307 585	-6,6%
EBITDA marža	25,8%	24,6	-1,2 p.p.
Grynojo pelno marža	9,1%	9,7%	+0,6 p.p.
INFORMACIJA APIE DARBUOTOJUS	2019-06-30	2020-06-30	POKYTIS
Darbuotojų skaičius	33 261	32 222	-3,1%
Vadovaujančių darbuotojų skaičius	249	254	2,0%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC duomenis

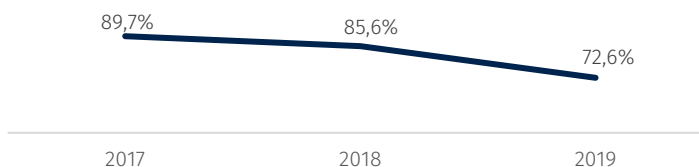
76. Latvijos, Estijos ir Švedijos VĮ pavyzdžiai rodo, kad VĮ gali siekti aukštesnio pelningumo. Pastarasis sudaro sąlygas investicijų plėtrai, paslaugų kokybei gerinti, užtikrina grąžą valstybei paskiriant dividendus ar pelno įmokas, kurią galima panaudoti finansuojant socialinės apsaugos, švietimo, sveikatos apsaugos, kultūros ir kitus svarbius sektorius. To galėtų siekti ir SVĮ. Siekiant didesnio pelningumo, būtina įvertinti, kad šis siekis nelemtų didesnių teikiamų paslaugų kainų. VĮ teigiamas veiklos finansinis rezultatas – perviršis (pelnas) – taip pat leistų gerinti VĮ veiklą ir teikiamų paslaugų kokybę.

⁹⁶ Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla. Tarpinė ataskaita. Sausis–birželis, 2020 m.

2.3. Visų vertintų valdomų įmonių grąža valstybei atitiko jų ilgalaikius planus, o savivaldybės – neatitiko 43 proc. įmonių

77. Vertinome, ar VVĮ ir SVĮ paskiria pakankamai dividendų ir pelno įmokų, laikydamiesi nuostatos, kad tai daro, jei:
- yra pasiektas Finansų ministerijos metinis konsoliduotas dividendų ir valstybės įmonių pelno įmokų planas⁹⁷;
 - dividendus ar pelno įmokas paskiria bent 80 proc. pelningai veikusių VVĮ, o SVĮ – 50 proc.⁹⁸;
 - VVĮ ir SVĮ paskiria dividendus ir/ar pelno įmokas teisės aktų nustatyta tvarka⁹⁹;
 - jei dividendai ar pelno įmokos nepaskiriami, VVĮ ir SVĮ paskirstytiną pelną naudoja pagal įmonės ilgalaikius planus¹⁰⁰.
78. VVĮ yra įpareigosios paskirti dividendus ir pelno įmokas, SJ įpareigosios paskirti pelno įmokas, bet savivaldybių valdomų bendrovių dividendų skyrimo ir mokėjimo politika teisės aktais nėra reglamentuota, dėl dividendų paskyrimo sprendžia pati savivaldybė. Vertinome ne tik, ar valstybės valdomos bendrovės, SJ ir VĮ paskiria nustatytus dividendų ir pelno įmokų dydžius, bet ir ar vertintoms savivaldybių valdomoms bendrovėms taikoma VVĮ geroji praktika: reikalaujama, kad jos paskirtų dividendus atsižvelgus į nuosavo kapitalo grąžą ir taip teiktų grąžą savivaldybėms.
79. Finansų ministerija skelbia metinį konsoliduotąjį dividendų ir valstybės įmonių pelno įmokų planą ir informaciją apie jo įvykdymą, bet į jį nepatenka SJ pelno įmokos. Šio plano įvykdymas mažėja (13 pav.).

13 pav. Konsoliduotojo dividendų ir pelno įmokų plano* įvykdymas 2017–2019 m., proc.

* Planas apima VVĮ dividendus ir pelno įmokas bei SVĮ dividendus, o SJ pelno įmokų neapima

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Finansų ministerijos duomenis

80. Vertinant atskirai per 2017–2019 m. laikotarpį dividendų ir pelno įmokų įmokėjimo į savivaldybių biudžetus planas įvykdomas ir yra viršijamas nuo trijų iki penkių kartų, t. y. nuo 370,1 iki 533,1 proc., o į valstybės biudžetą įmokama penktadaliu mažiau nei planuota – nuo 66,5 iki 79 proc. SVĮ dividendai ir pelno įmokos visais metais sudarė nuo 1,8 iki 3 proc. viso metinio dividendų ir valstybės įmonių pelno įmokų plano.
81. Nuo 3 iki 5 kartų į savivaldybių biudžetus įmokamos didesnės SVĮ dividendų ir pelno įmokų sumos rodo, kad įplaukos iš šių įmonių veiklos planuojamos nepakankamai ambicingai,

⁹⁷ Finansų ministerijos skelbiama ataskaita apie valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotos visumos pajamų surinkimo duomenis.

⁹⁸ Suderinta su VKC, įvertinus tai, kad SVĮ teikia viešojo intereso pobūdžio paslaugas, o kad tiek VVĮ, tiek SVĮ pelnas gali būti skirtas objektyviai pagrįstoms investicijoms, nustatytos siektinos rodiklių reikšmės: VVĮ – 80 proc., SVĮ – 50 proc.

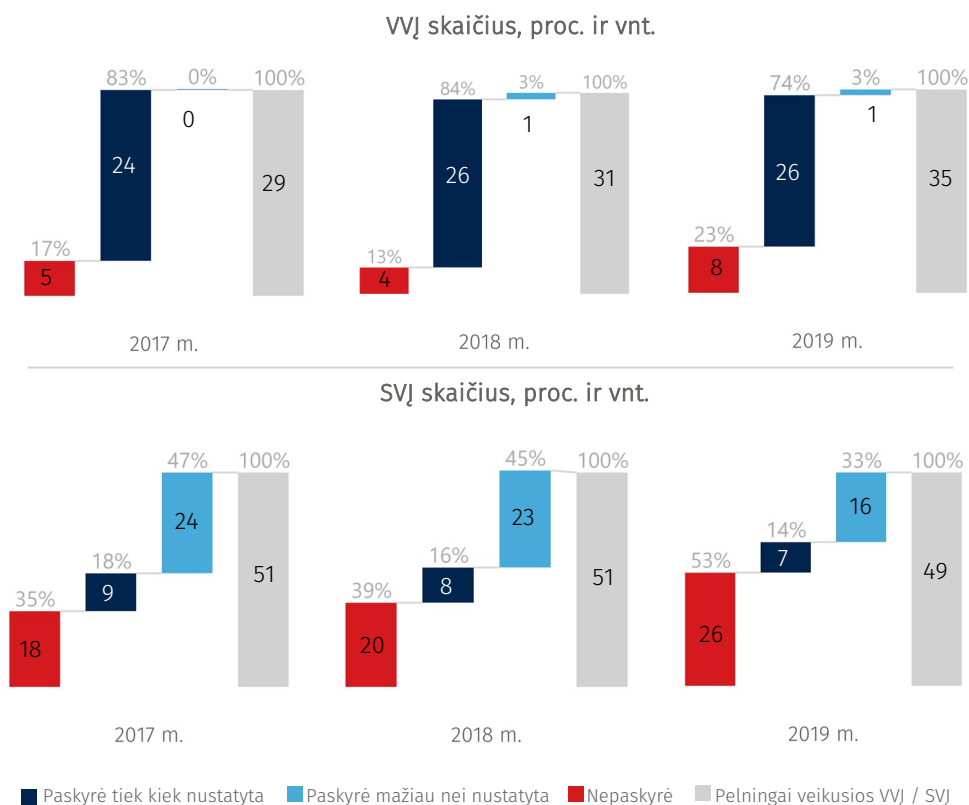
⁹⁹ Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas, 15 str.; Vyriausybės 1997-11-14 nutarimas Nr. 20 „Dėl dividendų už valstybei nuosavybei teisę priklausančias bendrovių akcijas ir valstybės įmonių pelno įmokų“, 2 p.

¹⁰⁰ Ilgalaikiais planais laikėme: investavimą į plėtrą, infrastruktūrą ir pan., pelno naudojimą buvusiems nuostoliams dengti.

nepaisant to, kad, VKC duomenimis¹⁰¹, daugiau nei 60 proc. SVJ kasmet generuoja teigiamą rezultatą. Tikslėnis planavimas leistų geriau prognozuoti pinigų srautus ir juos paskirstyti savivaldybės reikmėms.

82. Įvertinę, kokia dalis vertintų VVJ ir SVJ veikia pelningai ir paskiria dividendus ar pelno įmokas, nustatėme, kad 16 proc. VVJ ir 36 proc. SVJ veikė nepelningai, todėl jos dividendų ar pelno įmokų paskirti neprivalo.
83. 2017–2019 m. VVJ, kurios dirbo pelningai ir paskyrė¹⁰² dividendus, mažėjo nuo 80 iki 74 proc., o SVJ – nuo 65 iki 45 proc. Ne visos 2017–2019 m. pelningai dirbusiosios paskyrė nustatytą dividendų / pelno įmokų dydį (14 pav.):
- kas penkta iš pelningai veikusių VVJ ir apie pusė SVJ iš viso nepaskyrė dividendų ar pelno įmokų;
 - kasmet daugiau nei pusė VVJ paskyrė nustatytą dalį, o SVJ – tik kas šešta;
 - kas trečia SVJ 2017–2019 m. dividendų ar pelno įmokų paskyrė mažiau, negu galėtų mokėti, atsižvelgiant į nuosavo kapitalo grąžą, o VVJ reikšmingų neatitikimų paskiriant dividendus ar pelno įmokas nenustatėme.

14 pav. Vertintos VVJ ir SVJ, paskyrusios dividendus ar pelno įmokas pagal nustatytą ROE dydį, kurios veikė pelningai 2017–2019 m., dalis proc. ir skaičius vnt.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC pateiktus duomenis

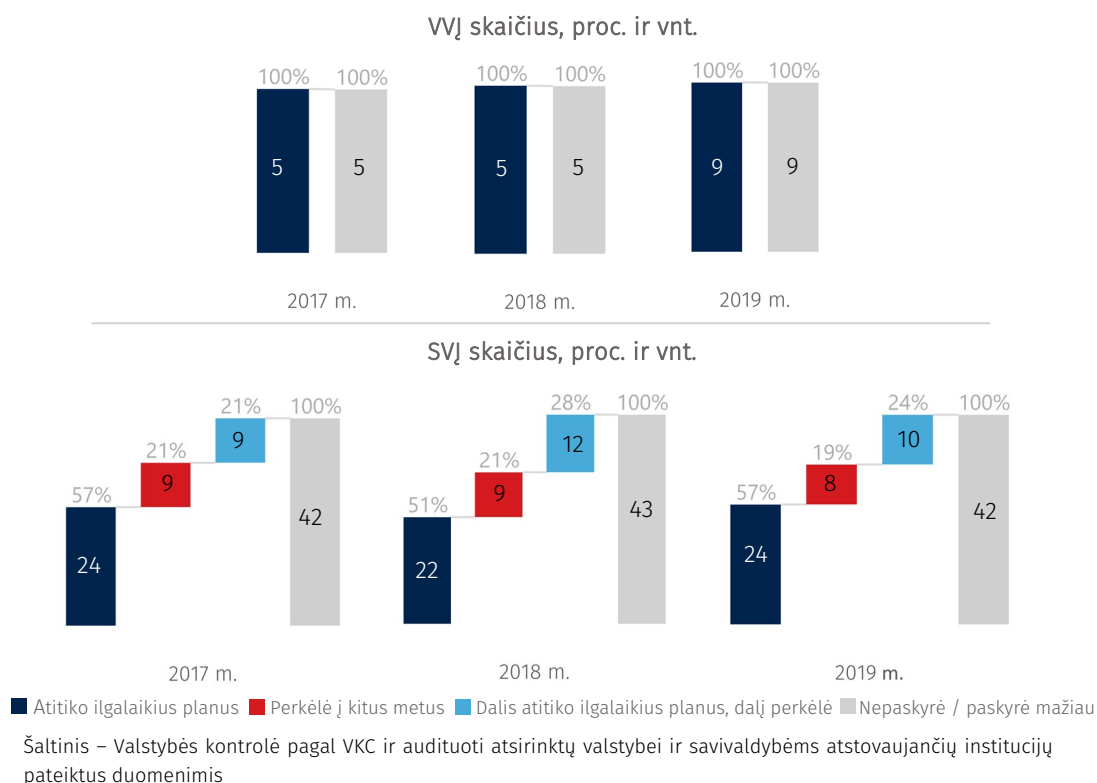
84. 2017–2019 m. kasmet apie 20 proc. VVJ ir per 40 proc. SVJ nepaskyrė dividendų ar pelno įmokų, nors veikė pelningai, ir paskirstė pelną kitaip (15 pav.):

¹⁰¹ Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių veikla, 2019 m.

¹⁰² Apima atvejus, kai paskyrė dividendų ir pelno įmokų kiek nustatyta ir kai paskyrė mažiau, nei nustatyta.

- apie penktadalis SVJ perkėlė paskirstytiną pelną į kitus metus ir taip neužtikrino grąžos savivaldybėms;
- visos kitos VVJ, kurios veikė pelningai, 2017–2019 m. paskirstytiną pelną panaudojo reikšmingai įmonės veiklai: investicijoms į plėtrą, infrastruktūrą ar pan., sumažino ankstesnių metų nuostolius, pelną skyrė į privalomuosius rezervus; tokių SVJ dalis – apie pusė;
- mažiau nei trečdalis SVJ iš nepaskyrusių dividendų ar pelno įmokų 2017–2019 m., tik dalį paskirstytino pelno panaudojo reikšmingai įmonės veiklai (investicijoms į plėtrą, infrastruktūrą ar pan., sumažinti ankstesnių metų nuostolius, skirti į privalomuosius rezervus), tačiau dalį jo tiesiog perkėlė į kitus metus.

15 pav. Vertintų VVJ ir SVJ, kurios nepaskyrė dividendų / pelno įmokų arba jų paskyrė mažiau, paskirstytino pelno panaudojimas 2017–2019 m., dalis proc. ir skaičius vnt.

85. Dvi iš visų vertintų pelningų savivaldybių valdomų bendrovių nepaskyrė dividendų savivaldybei, bet teikė paramą. Tokių pavyzdžių buvo nustatyta 2017 m.¹⁰³ (pavyzdžiai).

Savivaldybių valdomų bendrovių, neteikusių jai grąžos kaip dividendus, bet teikusių paramą, pavyzdžiai

- UAB Panevėžio autobusų parkas 2019 m. dividendų savivaldybei nepaskyrė, 2019 m. skyrė paramai 9,4 proc. ir perkėlė į kitus rezervus 79 proc. paskirstytino pelno motyvuodami Covid-19 poveikiu (apyvartinių lėšų formavimui).
- UAB Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras 2017–2019 m. nepaskyrė savivaldybei dividendų, bet dalį (66 proc.) investavo į plėtrą, o 20 proc. paskirstyto pelno skyrė paramai.

86. Įplaukos į savivaldybių biudžetus iš jų valdomų įmonių veiklos planuojamos nepakankamai ambicingai, nes planas viršijamas nuo trijų iki penkių kartų. Vertintos VVJ paskiria dividendus ar pelno įmokas, o tos, kurios nepaskiria, įmokas ar dividendus skiria įmonės veiklai gerinti.

¹⁰³ Valstybinio audito ataskaita „Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9, 21 psl.

Apie 84 proc. vertintų SVĮ jų nepaskiria arba paskiria mažiau, negu galėtų pagal gerąją VĮ praktiką, dalis SVĮ paskirstytiną pelną perkelia į kitus metus nesiedamos su ilgalaikėmis investicijomis. Pavyzdžiui, vien 2019 m. 43 proc. vertintų SVĮ į kitus metus perkėlė 17,5 mln. Eur paskirstytino pelno, kurių nuo 60 iki 85 proc., t. y. nuo 10,5 iki 14,8 mln. Eur (atsižvelgiant į nuosavo kapitalo grąžą), galėjo sumokėti į savivaldybių biudžetus ir taip pastarosios galėtų juos skirti socialinėms reikmėms, sveikatos apsaugai, švietimui ir kt. Savivaldybėms būtų tikslinga turėti aiškią dividendų paskyrimo ir mokėjimo politiką.

2.4. Valstybė ir savivaldybės nėra nustačiusios strategijos, kada galimas bendrovių įtraukimas į vertybinių popierių rinką

87. Bendrovių įtraukimas į vertybinių popierių rinką padeda ne tik pritraukti papildomo kapitalo, prisideda prie bendrovių efektyvumo ir skaidrumo, bet ir sudaro galimybes gyventojams tapti tiesioginiais akcininkais.
88. Vertinome, ar valstybė ir savivaldybės yra nusistačiusios strategiją ir sąlygas, kada galimas VĮ ir SVĮ įtraukimas į vertybinių popierių rinką. Išanalizavome svarbiausius šalies nacionalinius dokumentus ir strategijas¹⁰⁴. Apie bendrovių įtraukimą į akcijų rinką kaip priemonę siekiant kokybiško valdymo ir didesnio skaidrumo kalbama tik Vyriausybės programoje. Ją įgyvendinant bus siekiama įtraukti daugiau VĮ į akcijų biržą¹⁰⁵. Kituose teisės aktuose nėra numatytos sąlygos, kada galima ar siūloma valstybės ar savivaldybės valdomų bendrovių vertybinius popierius įtraukti į prekybą vertybinių popierių rinkoje.
89. Lietuvoje „NASDAQ Vilnius“ akcijų biržoje 2021 m. sausio mėn. į akcijų prekybos sąrašą buvo įtrauktos 4 valstybės valdomos bendrovės ir jų dukterinės bendrovės ir 1 savivaldybės valdoma bendrovė (3 lentelė).

3 lentelė. „NASDAQ Vilnius“ akcijų biržoje 2021 m. sausio mėn. į akcijų prekybos sąrašą įtrauktos valstybės valdomos bendrovės ir jų dukterinės bendrovės ir savivaldybės valdoma bendrovė

Nr.	Bendrovė	Platinamų akcijų dalis, proc.	Atstovaujanti institucija / akcijų valdytojas	Sektorius
1	AB „Ignitis“ grupė	26,9%	Finansų ministerija	Komunalinės paslaugos
2	AB „Klaipėdos nafta“	17,2%	Energetikos ministerija	Pramoniniai gaminiai
3	AB „Amber Grid“	3,4%	UAB „EPSO-G“	Nafta ir dujos
4	AB „LITGRID“	2,5%	UAB „EPSO-G“	Komunalinės paslaugos
5	AB „Kauno energija“	1,7%	Kauno m. sav. administracija	Komunalinės paslaugos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir „Nasdaq Baltic“ duomenis

90. Iš nurodytų VĮ ir SVĮ įtrauktų į akcijų biržą, valstybei nepriklausančių ir laisvai platinamų akcijų vidurkis sudaro 10,34 proc. Iš sąrašo pašalinus didžiąsias bendroves („Klaipėdos naftą“ (17,2 proc.) ir „Ignitis“ grupę (26,92 proc.)), likusių trijų bendrovių akcijų vidurkis kristų iki 2,53 proc., taigi jų įtraukimas į akcijų biržą laikytinas simboliniu.
91. Efektyvi ir skaidri bendrovės valdysena yra vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių investicijų pritraukimą, jų išlaikymą ir bendrovės konkurencingumo didinimą. Nuo bendrovės valdysenos kokybės priklauso investuotojų ir akcininkų pasitikėjimas pačia bendrove ir net bendrovės

¹⁰⁴ Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“, 2014–2020 m. Nacionalinė pažangos programa, Septynioliktosios ir Aštuonioliktosios Vyriausybės programos.

¹⁰⁵ Patvirtinta Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72, 139.2 p.

vertė¹⁰⁶. Investicijų pritraukimui įtakos turi ir prekiaujamų akcijų dalis, nes su mažesne negu 10 proc. laisvų akcijų dalimi bendrovės nėra įtraukiamos į akcijų biržų indeksus, taigi galimiems užsienio akcijų pirkėjams tampa nematomos¹⁰⁷. Ekspertai nurodo¹⁰⁸, kad bendrovių įtraukimas į akcijų biržą naudingas valstybei ir ekonomikai plačiąja prasme: gaunama finansinė ir nefinansinė nauda, pvz.: galimybė gauti grąžą anksčiau, nei per dividendus; investuoti į aktualesnes veiklas ir sritis, prisidėti prie šalies ir regiono finansų rinkos skatinimo ir kt. Tai naudinga ir bendrovėms, nes taip užtikrinamas jų ilgalaikis finansavimas, plėtra nesiskolinant, papildomas kapitalo pritraukimas. Sprendimas dėl bendrovės įtraukimo į vertybinių popierių rinką – ne tik ekonominis, bet ir politinis sprendimas, kuriam priimti turi būti detalai vertinama nauda atsižvelgus į bendrovės galimybes ir kitas aplinkybes.

2.5. Įmonių kolegialių organų sudarymas tobulintinas, o viešosiose įstaigose juos sudarant gerosios valdysenos principai neįdiegti

92. EBPO yra atkreipusi dėmesį, kad formuojant valdybas pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas kompetencijai, politiniam nešališkumui ir profesionalumui, kurį galima užtikrinti renkant nepriklausomus valdybų ir stebėtojų tarybų narius. Pagal EBPO valdybos sudėtis turėtų leisti objektyviai ir nepriklausomai vertinti įmonės veiklą.¹⁰⁹
93. Atsižvelgus į EBPO ir valstybinių auditų rekomendacijas¹¹⁰ ir siekiant didinti VĮ veiklos skaidrumą ir efektyvumą, peržiūrėtas VĮ kolegialių organų sudarymo teisinis reglamentavimas, numatyta pareiga jų nariams deklaruoti viešus ir privačius interesus, viešai skelbti informaciją apie paskirtus kolegialius organus, nepriklausomų narių atrankai vykdyti pasitelktos atrankos agentūros, praplėstas valdysenos nuostatų taikymas dukterinėms bendrovėms. Šios VĮ teisinio reguliavimo nuostatos taikomos ir SVĮ, išskyrus VŠĮ, kur kolegialių organų skaičių, rinkimo ir atšaukimo tvarką nustato kiekviena VŠĮ individualiai įstatuose nustatyta tvarka.
94. Vertinome, ar pakeistas teisinis reguliavimas atnešė laukiamų pokyčių ir prisidėjo prie gero valdymo principų diegimo sudarant VĮ ir SVĮ kolegialius organus, ar VŠĮ kolegialių organų sudarymas atitinka gero valdymo principus nustatytus VĮ ir SVĮ valdysenai. Vertindami ar VĮ, SVĮ ir VŠĮ šių organų sudarymas atitinka gero valdymo principus, nagrinėjome, ar:
 - nustatyta skaidri kolegialių organų atrankos tvarka;
 - kolegialiuose organuose yra pakankamas nepriklausomų narių skaičius;
 - užtikrinamas skaidrus dalyvavimas kolegialių organų veikloje;
 - užtikrinamas nepriklausomų narių nepriklausomumas.
95. Nustatėme, kad kolegialūs organai sudaromi ne visose VĮ, SVĮ ir VŠĮ (16 pav.), o tai gali lemti, jog ne visada objektyviai ir nepriklausomai vertinama valdomų įmonių ar viešųjų įstaigų veikla.

¹⁰⁶ Lietuvos bankas, „Nasdaq Vilnius listinguojamų bendrovių valdysenos kodekso laikymosi apžvalga“, teminių straipsnių serija, 2020 m. Nr. 34, 4 psl.

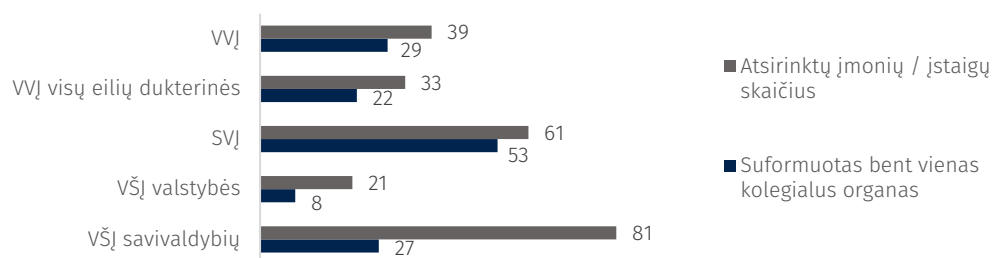
¹⁰⁷ Mačiulaitis, M., *Valstybės valdomų įmonių skaidrumo ir valdymo efektyvumo didinimas akcijų biržos svėrų pagalba*. „Kurk Lietuvai“, 2018 m.

¹⁰⁸ Cibas, V., *Valstybės kontroliuojamų įmonių listingavimas kapitalo rinkos prižiūrėtojo akimis*. Lietuvos bankas, 2019 m.

¹⁰⁹ EBPO Lietuvos bendrovių valdymo apžvalga, 2018 m. Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/governance/corporate-governance-in-lithuania_9789264302617-en#page1.

¹¹⁰ Valstybinių auditų ataskaitos: 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdymas ir veikla“.

16 pav. Vertintose VVĮ, SVĮ ir VŠĮ suformuoti kolegialūs organai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis

Priklausomų kolegialių organų narių atrankai trūksta skaidrumo

96. EBPO pažymi, kad visi valdybos nariai, įskaitant valstybės tarnautojus, turėtų būti skiriami atsižvelgiant į kvalifikaciją ir turėtų lygiavertę teisinę atsakomybę. Skyrimo procesas turi būti skaidrus ir turėtų būti aišku, kad jų pareiga – veikti atsižvelgiant į įmonės interesus. Jie turėtų būti apsaugoti nuo politinės įtakos įgyvendinant tikslus, sutartus su įmonės savininku¹¹¹.
97. Laikėmės nuostatos, kad nustatyta skaidri kolegialių organų atrankos tvarka, kai:
 - visiems kandidatams nustatyti reikalavimai kompetencijai įvertinti¹¹²;
 - visais atvejais į atrankos komisiją įtraukti ekspertai¹¹³.
98. Pagal nustatytus reikalavimus¹¹⁴ dėl kolegialių organų sudėties ir atrankos VVĮ ir SVĮ kolegialiaame organe nepriklausomų narių skaičius turi sudaryti ne mažiau kaip 1/2 VVĮ ar SVĮ įstatuose nurodyto kolegialaus organo narių skaičiaus. Jų dukterinės bendrovės kolegialiaame organe – ne mažiau kaip 1/3 įstatuose nurodyto šio organo narių skaičiaus ir kt. Atrinkant nepriklausomus ir skiriant priklausomus narius (valstybės tarnautojai ar kiti akcininko ar savininko skiriami asmenys) taikomos standartizuotos procedūros. VŠĮ nei šių organų narių sudėtis, nei atrankos procedūros teisės aktais nėra reglamentuotos.
99. Į VVĮ ir SVĮ kolegialių organų priklausomais nariais gali būti paskirti ne tik valstybės tarnautojai, bet ir kiti atranką inicijuojančio subjekto pasirinkti asmenys, už kuriuos siūloma balsuoti visuotiniame akcininkų susirinkime atranką inicijuojančio subjekto sprendimu netaikant atrankos, bet užtikrinant, kad jie atitiktų nustatytus bendruosius, specialiuosius ir nepriklausomumo reikalavimus¹¹⁵. Ši praktika įtvirtinta nuo 2019-09-06. Teisės aktais nėra apibrėžta, kas gali būti tie kiti atranką inicijuojančio subjekto pasirinkti asmenys. Atlikta valstybės ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų VVĮ ir SVĮ kolegialių organų (106) sudėčių analizė¹¹⁶ parodė, kad tokia praktika nėra paplitusi, jai trūksta skaidrumo, nes nėra atrankos kriterijų. Tokių atvejų nustatėme trijose VVĮ ir vienoje SVĮ. Vienas tokių atvejų, kai SM kaip kitą priklausomą narį į VVĮ kolegialių organą paskyrė VKC vadovą, kuris buvo išrinktas valdybos

¹¹¹ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, 26 ir 27 psl.

¹¹² Atrankos gairės.

¹¹³ Ten pat.

¹¹⁴ Ten pat, 7 p.

¹¹⁵ Ten pat, 4 p.

¹¹⁶ Analizė atlikta 2020 m. II–III ketv. pagal VVĮ, SVĮ viešai skelbiamą informaciją apie kolegialių organų sudėtį. Tais atvejais, jei jų interneto svetainėje nebuvo nurodyta, ar narys paskirtas kaip kitas, ar deleguotas, ar nepriklausomas, papildomai nebuvo aiškinamasi jo paskyrimo aplinkybės.

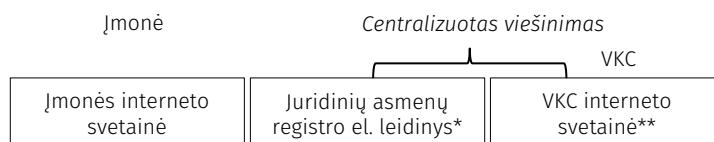
pirmininku. VKC vienas veiklos tikslų¹¹⁷ yra skatinti gerojo valdymo principų diegimą VVJ ir SVJ, o VKC vadovas atsako¹¹⁸ už informacijos apie VKC veiklą pateikimą visuomenei, viešos informacijos paskelbimą, atsižvelgiant į tai kyla interesų derinimo rizika.

VKC nuomonė¹¹⁹ dėl darbuotojų skyrimo VVJ kolegialių organų veikloje

VKC vadovo dalyvavimas kolegialių organų veikloje yra matomas kaip bandomasis, kurį siekta įgyvendinti vienoje ar trijose VVJ. Pirmoji į kvietimą atsiliėpė SM. Įgyvendinant šį modelį visa apimtimi, VKC būtų suformuotas skyrius, kuriame dirbtų už dalyvavimą kolegialiuose organuose atsakingi darbuotojai. Jie vykdytų tiesiogines kolegialių organų narių funkcijas; teiktų nuomonę formuojant ir vertinant VVJ keliamus tikslus ir jų pasiekimą ir kt. Atsižvelgiant į bandomojo projekto rezultatus ir užsienio šalių pavyzdžius, planuojamas VKC dalyvavimas KO sudėtyse, atskiriant šią ir analitinę veiklas įstaigos struktūroje, ir bus pasirinkta teisės aktuose įtvirtinti (sugrąžinti) VKC dalyvavimo kolegialių organų sudėtyse funkcija.

100. Informacija apie vykdomas atrankas turi būti viešai skelbiama (17 pav.) ir nurodomi kandidatui keliami reikalavimai, reikalingi pateikti dokumentai ir kt.¹²⁰

17 pav. Privalomas skelbimo apie atrankas į nepriklausomus VVJ ir SVJ kolegialių organų narius viešinimas

* Registrų centro savitarnoje galima prenumeruoti pasirinktų juridinių asmenų viešus pranešimus

** VKC interneto svetainėje galima prenumeruoti informaciją apie atrankų skelbimus

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

101. Teikėme paklausimus Registrų centrui, VKC, audituoti atsirinktomis valstybei (5) ir savivaldybėms (8) atstovaujančioms institucijoms dėl VVJ ir SVJ 2020 m. vykdytų atrankų viešinimo ir analizavome, ar vykdant nepriklausomų kolegialių organų narių atrankas visais atvejais jos buvo viešintos per centralizuotus informacijos viešinimo kanalus. Iš viso 2020 m. į VVJ kolegialius organus vyko 12 atrankų, į SVJ – 15. Nustatėme, kad VKC interneto svetainėje atrankos pavišintos visais atvejais, o Juridinių asmenų registro el. leidiniuose nepavišintos 6 į VVJ kolegialius organus, į SVJ – 8, nors viešinimas privalomas. Todėl valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos turėtų užtikrinti, kad šios įmonės laikytųsi teisės aktų reikalavimų.
102. VVJ, SVJ kolegialių organų nariams atrinkti taikomi teisės aktuose nustatyti bendrieji ir nepriklausomumo reikalavimai ir atranką inicijuojančio subjekto nustatomi specialieji reikalavimai¹²¹. Buvo iniciatyvų¹²² gerinti sveikatos priežiūros srityje veikiančių VŠJ valdymo modelį: nustatyti reikalavimus skiriamies kolegialių organų nariams, kad į valdybas galėtų pretenduoti geriausią patirtį įgiję asmenys, bet iki šiol jų sudėtis ir atrankos principai teisės aktais nėra standartizuoti, kiekviena juos nustato įstatuose nustatyta tvarka (4 lentelė).

4 lentelė. Kolegialių organų nariams taikomi reikalavimai kompetencijai įvertinti

¹¹⁷ Ekonomikos ir inovacijų ministro 2020-10-28 įsakymu Nr. 4-954 patvirtinti Valdymo koordinavimo centro įstatatai, 10.2 p.

¹¹⁸ Ten pat, 39.12 p.

¹¹⁹ 2021-03-17 raštas Nr. S-72

¹²⁰ Atrankos gairės, V sk.

¹²¹ Atrankos gairės, 4, 8, 9, 10, 11 p.

¹²² Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 pakeitimo įstatymo projektas, 2018-06-22 Nr. XIIIIP-2220(2); Aiškinamasis raštas dėl įstatymų projektų, reg. Nr. XIIIIP-2220-2226.

Reikalavimai, kuriuos turi atitikti kolegialių organų nariai	VĮ/SĮ		AB/ UAB ir dukterinės bendrovės		VŠĮ	
	Priklausomi nariai	Nepriklausomi nariai	Priklausomi nariai	Nepriklausomi nariai	Priklausomi nariai	Nepriklausomi nariai
Teisės aktuose nustatytus bendruosius reikalavimus	Taip		Taip		Ne (reikalavimai gali būti nustatomi VŠĮ įstatuose)	
Atranką inicijuojančio subjekto nustatytus specialiuosius reikalavimus	Taip		Taip		Ne (reikalavimai gali būti nustatomi VŠĮ įstatuose)	
Teisės aktuose nustatytus nepriklausomumo reikalavimus	Ne	Taip	Ne	Taip	Ne (reikalavimai gali būti nustatomi VŠĮ įstatuose)	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

103. Nors teisės aktuose nenustatyta, kad kandidatai į VŠĮ kolegialius organus turi atitikti specialiuosius reikalavimus, nustatėme gerosios praktikos atvejį: vienos VŠĮ iš 36 vertintų kolegialaus valdymo organo nariams buvo nustatyti¹²³ specialieji reikalavimai. Be to, kas šeštos (6 iš 36) VŠĮ iš tikrintųjų įstatuose buvo aiškiai įvardytas siekis turėti nepriklausomų narių ir 4-iose iš jų buvo nustatyti nepriklausomumo reikalavimai.
104. Pagal audituoti atsitiktinių valstybei (5) ir savivaldybėms (8) atstovaujančių institucijų pateiktą informaciją kvalifikaciniai reikalavimai (bendrieji ir specialieji) keliama nepriklausomiems nariams į VĮ ir SVĮ kolegialius organus, o priklausomi nariai skiriami vadovaujantis jų pareigybės aprašyme nurodytomis kompetencijomis ir vykdomomis funkcijomis. Jame nustatyti bendrieji reikalavimai, o specialieji – nenustatomi. Tai rodo, kad prieš priimdamas sprendimą paskirtį priklausomą kolegialaus organo narį, atranką inicijuojantis subjektas vidaus dokumentuose nenustato kvalifikacinių reikalavimų, pagal kuriuos turėtų būti įvertinta jo atitiktis iškeltiems reikalavimams (specialiesiems), nors tai numato teisės aktai¹²⁴. Auditorių nuomone, toks priklausomų kandidatų paskyrimas nėra skaidrus ir nesudaro sąlygų atrinkti kompetentingų narių. Siekiant didinti jų atrankos procedūrų skaidrumą, į atrankos komisijas gali būti pasitelkiami nepriklausomi stebėtojai ar ekspertai¹²⁵. Tokia praktika nėra plačiai taikoma, nes šia galimybe vertintos SVĮ audituojamu laikotarpiu pasinaudojo 5 kartus (7 proc. visų vykdytų atrankų), o VĮ – 14 kartų (21 proc. visų vykdytų atrankų). Tai rodo, kad neišnaudojamos visos galimybės didinti vykdomų atrankos procedūrų skaidrumą.
105. VĮ ir SVĮ valdysenoje siekiant didinti priklausomų kolegialių organų narių skyrimo procedūrų skaidrumą, atranką inicijuojančio subjekto vidaus dokumentuose turi būti nustatyti specialieji reikalavimai priklausomiems nariams. Be to, teisės aktuose būtina nustatyti, kas gali būti tie kiti atranką inicijuojančio subjekto pasirinkti asmenys, nes dabartinės nuostatos neatitinka skaidraus kolegialių organų sudarymo principo. VRM, būdama atsakinga už VŠĮ politikos formavimą, galėtų siekti gerosios valdysenos praktiką diegti formuojant kolegialius organus VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės, atsižvelgiant į VŠĮ vykdomų funkcijų apimtį ir įstaigų dydžius.

¹²³ Žemės ūkio ministro 2008-01-16 įsakymu Nr. 3D-24 patvirtintos Žemės ūkio ministerijos atstovavimo valstybei viešosiose įstaigose taisyklės, 18.5 p. kandidatai į VŠĮ „Ekoagros“ kolegialius organus turi išmanyti ekologinio žemės ūkio ir maisto produktų bei pagal nacionalinę žemės ūkio ir maisto kokybės sistemą pagamintų produktų, jų auginimo, gamybos ir (ar) perdirbimo sertifikavimo teisinį reglamentavimą bei sertifikavimo institucijų veiklos principus.

¹²⁴ Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas, 10 str. 6 d.; Atrankos gairės, 4 ir 10 p.

¹²⁵ Atrankos gairės, 39 p. (redakcija, galiojusi iki 2019-09-05), 17 p. (redakcija nuo 2019-09-06).

77 proc. vertintų valstybės valdomų įmonių dukterinių ir 22 proc. savivaldybių valdomų įmonių kolegialiuose organuose nepriklausomų narių nebuvo

106. EBPO¹²⁶ yra pabrėžusi, kad, siekiant užtikrinti kokybišką valstybės įmonių valdymą, jų objektyvumą ir efektyvumą, svarbu, kad šios įmonės turėtų stiprias valdybas, todėl būtina didinti valdybų nepriklausomumą ir nepriklausomų narių skaičių.
107. Vertindami, ar kolegialiuose organuose yra pakankamas nepriklausomų narių skaičius, laikėmės nuostatos, kad jų skaičius yra pakankamas, jei:
- nepriklausomų narių dalis visų VVJ kolegialiuose organuose ne mažesnė nei 50 proc. viso narių skaičiaus;
 - nepriklausomų narių dalis visų VVJ ir SVJ dukterinių įmonių kolegialiuose organuose ne mažesnė nei 30 proc. viso narių skaičiaus;
 - nepriklausomų narių dalis visų SVJ kolegialiuose organuose ne mažesnė nei 50 proc. viso narių skaičiaus¹²⁷;
 - visų VŠJ kolegialiuose organuose narių, kurie nesusiję darbo santykiais su steigėju ir su pačia viešąja įstaiga, dalis ne mažesnė nei 50 proc.¹²⁸
108. VKC apibendrintais duomenimis, antrus metus iš eilės stebima tendencija, kai daugumą VVJ kolegialių organų narių sudarė nepriklausomi nariai ir 2019 m. pab. jų skaičius siekė 60 proc.¹²⁹ Nustatėme pavienius atvejus (3 iš 29 vertintų), kai šiuose organuose jų yra mažiau, nei reikalaujama (2020 m. II–III ketv. duomenimis). Taip nutiko todėl, kad, nelikus vieno nepriklausomo nario, kito atranka nebuvo inicijuota.
109. Nuo 2020-07-01 Vyriausybei pakeitus Atrankos gaires įtvirtintos nuostatos, kad tais atvejais, kai atsilaisvina VVJ ar SVJ, ar jos dukterinės bendrovės kolegialaus organo nepriklausomų narių pareigos ir dėl to šis organas negali priimti sprendimų, nes neužtikrinamas sprendimams priimti nustatytas minimalus dalyvaujančiųjų posėdyje kolegialaus organo narių skaičius, į atsilaisvinusias nepriklausomų narių pareigas gali būti paskiriamas ne ilgiau kaip 4 mėn. valstybės tarnautojas arba kitas atranką inicijuojančio subjekto pasirinktas asmuo. Toks teisinis reguliavimas gali lemti riziką atsiradimą ir piktnaudžiavimą savininko ar akcininko teisėmis: paskyrus laikinus priklausomus kolegialaus organo narius, gali būti delsiama vykdyti atrankos procedūras ir kils situacijos, kai faktiškai ilgą laiką nepriklausomų kolegialaus organo narių sudėtis neatitiks jiems keliamų reikalavimų. Į tai atkreipė dėmesį ir suinteresuotos valstybės institucijos, su kuriomis buvo derinamas Atrankos gairių projektas¹³⁰. Siekiant šias nuostatas perkelti į įstatymą, siūlomą teisinį reguliavimą antikorupcinio požiūriu neigiamai įvertino Specialiųjų tyrimų tarnyba¹³¹. Ji nurodė, kad kiltų rizika dėl VVJ ar SVJ valdybose priimamų sprendimų objektyvumo ir skaidrumo, galimų sąlygų priimamų valdybose sprendimų politizavimui.

¹²⁶ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, 26 ir 27 psl. Prieiga per internetą: <https://governance.lt/naudinga-informacija/#ebpo-rekomendacijos>.

¹²⁷ Atrankos gairės, 7 p.; Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymas, 10 str. 2 d. 2 p.

¹²⁸ Ten pat. Pažymime, kad nėra nustatyto reikalavimo VŠJ kolegialių valdymo organų sudėtyje turėti nepriklausomų narių, bet, remdamiesi VVJ, SVJ gerąja praktika, vertiname, ar VŠJ kolegialių valdymo organų sudėtyje jų yra.

¹²⁹ Lietuvos VVJ veikla, 2019–2020 m., 35 psl.

¹³⁰ Teisės akto derinimo pažyma, 2020-06-26 Nr. NV-1783.

¹³¹ Antikorupcinio vertinimo išvada „Dėl valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo Nr. I-722 10 str. pakeitimo įstatymo projekto Nr. 20-12658(3) ir Nuosavybės gairių 7(1) p.“, 2020-11-30 Nr. 4-01-9802.

110. Atvejus, kai kolegialiuose organuose yra mažiau nepriklausomų narių nei reikalaujama, nustatėme vertintų VVJ dukterinėse įmonėse, SVJ ir VŠJ¹³²:

- trijuose ketvirtadaliuose (17 iš 22) VVJ dukterinių įmonių kolegialių organų visiškai nėra nepriklausomų narių (pavyzdžiai);

Priežasčių, turėjusių įtakos tam, kad vertinose VVJ dukterinių įmonių kolegialių organų valdybose nėra reikalaujamo nepriklausomų narių skaičiaus, pavyzdžiai

SM valdomos AB „Lietuvos geležinkeliai“ įmonių grupės 7 dukterinių įmonių kolegialiuose organuose nėra nepriklausomų narių, nes į jas buvo renkami tik įmonių grupės darbuotojai, kadangi audituojamu laikotarpiu galiojo Geležinkelių transporto kodeksas. Jame buvo įtvirtinta nuostata, kad AB „Lietuvos geležinkeliai“ įsteigtų bendrovių kolegialių valdymo organų nariais gali būti renkami tik vertikaliosios integracijos įmonių grupės darbuotojai. Galiojusių apribojimų, kaip sunkiai pateisinamų, neatitinkančių viešumo, skaidrumo, kolektyvinių valdymo organų narių nepriklausomumo ir geros valdysenos principų, atsisakyta nuo 2020-08-01.

- daugiau nei pusėje (37 iš 53) SVJ kolegialių organų yra pakankamas nepriklausomų narių skaičius, o trečdalyje (16 iš 53) – jų nėra ar dalis mažesnė nei 50 proc. viso narių skaičiaus;
- visose iš 24 savivaldybių VŠJ, kuriose sudaryti kolegialūs organai, yra daugiau kaip 50 proc. narių, kurie susiję darbo santykiais su steigėju ir su pačia įstaiga. Tokia praktika ministerijoms priklausančiose VŠJ nėra paplitusi (nustatyta tik vienoje iš 10 vertintų).

111. Reikėtų stiprinti VVJ kolegialių organų sudarymą, kai atsilaisvina nepriklausomo nario vieta, o jų dukterinėse ir SVJ – užtikrinti, kad sudėtis atitiktų teisės aktų reikalavimuose numatytą vieną pagrindinių valdysenos principų – kolegialių organų nepriklausomumą. Be to, manome, kad gerąją įmonių valdysenos praktiką tikslinga diegti ir VŠJ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės, siekiant užtikrinti efektyvesnę jų veiklą.

Įmonės viešina ne visą privalomą informaciją apie kolegialių organų narius

112. Viešumas daro teigiamą įtaką valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių veiklos rezultatams, todėl viešumo principas, taikomas kolegialiams organams, padeda užtikrinti skaidrų dalyvavimą kolegialių valdymo organų veikloje, o šių organų privačių interesų deklaravimas padeda užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, taip pat užkertamas kelias galimiems interesų konfliktams ir korupcijos plitimui.

113. Vertindami, ar užtikrinamas skaidrus dalyvavimas kolegialių organų veikloje, laikėmės nuostatos, kad jis užtikrinamas, jei:

- visų kolegialių organų narių privačių ir viešųjų interesų deklaracijos paskelbtos VTEK;
- visi kolegialių organų nariai viešųjų ir privačių interesų deklaracijoje nurodo informaciją apie narystę ir pareigas visų kolegialų organų veikloje¹³³;
- VTEK nenustato pažeidimų dėl kolegialių organų viešų ir privačių interesų deklaravimo;
- visais atvejais viešai paskelbta visa reikalaujama informacija apie kolegialių organų narius¹³⁴.

¹³² Nėra nustatyto reikalavimo VŠJ kolegialių valdymo organų sudėtyje turėti nepriklausomų narių, bet, remdamiesi VVJ, SVJ gerąja praktika, vertiname, ar VŠJ kolegialių valdymo organų sudėtyje jų yra.

¹³³ Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas, 6 str. 1 d. 1 ir 4 p. (redakcija, galiojusi iki 2019-12-31).

¹³⁴ Skaidrumo gairės, 6 p.

114. Įstatyme¹³⁵, įgyvendinus audito rekomendaciją¹³⁶, nuo 2018 m. nustatyta pareiga VVĮ ir SVĮ valdybų ir stebėtojų tarybų nariams deklaruoti viešuosius ir privačius interesus. Nuo 2020 m. pradžios juos privalo deklaruoti ir šių bendrovių patronuojamų (dukterinių) įmonių kolegialių organų nariai. Analizuota, ar, vadovaujantis gerąją valdomų įmonių praktika, VŠĮ kolegialių valdymo organų nariai siekdami skaidrumo taip pat deklaruoja viešuosius ir privačius interesus, nors įstatymas¹³⁷ neįpareigoja to daryti (pareiga juos deklaruoti numatyta tik aukštųjų mokyklų, kurių steigėjas yra valstybė ar savivaldybė, valdymo organų nariams).
115. 2020 m. II–III ketv. duomenimis, 15 proc. VVĮ, VVĮ dukterinių, SVĮ ir VŠĮ kolegialių organų narių iš vertintų VTEK nepateikia viešųjų ir privačių interesų deklaracijų. Dalies vertintų valstybei (3) ir savivaldybėms (4) atstovaujančių institucijų VŠĮ, kolegialių organų nariai pateikia šias deklaracijas, nors jiems tai daryti nėra privaloma – nustatėme, kad jas pateikė, nes ši prievolė jiems nustatyta kaip valstybės tarnautojams, VŠĮ vadovams ar dėl kitų priežasčių (5 lentelė).

5 lentelė. Informacija apie vertintų VVĮ ir jų dukterinių, SVĮ ir VŠĮ kolegialių organų narių interesų deklaravimą, aktualiais 2020 m. II–III ketv. duomenimis

Įmonės teisinė forma	Iš viso narių	Pateikusių deklaracijas narių skaičius	Nepateikusių deklaracijas narių skaičius
VVĮ	170	161	9
VVĮ dukterinės	76	74	2
SVĮ	299	275	24
VŠĮ (ministerijų)	51	33*	18**
VŠĮ (savivaldybių)	150	95*	55**
Iš viso	746	638	108

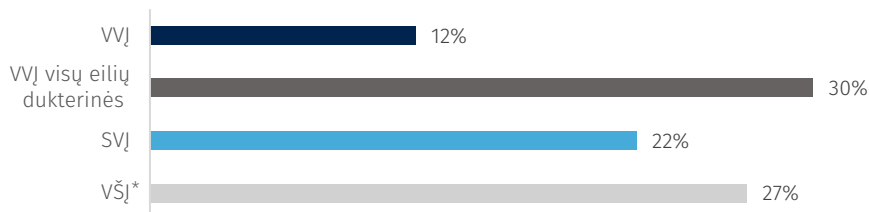
* Deklaracijos pateiktos, nes ši prievolė nustatyta kaip valstybės tarnautojams, VŠĮ vadovams ar dėl kitų priežasčių.

** Prievolės kaip VŠĮ kolegialaus organo nariui pateikti viešųjų ir privačių interesų deklaraciją nėra.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VVĮ, VVĮ dukterinių, SVĮ, VŠĮ, VTEK interneto svetainėse viešai skelbiamą informaciją

116. Kolegialių organų nariai privalo deklaruoti viešuosius ir privačius interesus nurodydami narystę ir pareigas įmonėse ir įstaigose. Mūsų atlikta analizė parodė, kad ne visi vertintų VVĮ, jų dukterinių, SVĮ ir VŠĮ kolegialių organų nariai pagal 2019 m. pab. duomenis interesų deklaracijose nurodė dalyvavimą visų kolegialių organų veikloje (18 pav.).

18 pav. Vertintų VVĮ, jų dukterinių bendrovių, SVĮ ir VŠĮ kolegialių organų narių, viešųjų ir privačių interesų deklaracijose nenurodę informacijos apie dalyvavimą kitų juridinių asmenų kolegialių organų veikloje, proc. 2017–2019 m.

* Prievolės VŠĮ kolegialaus organo nariui pateikti viešųjų ir privačių interesų deklaraciją nėra. Jos pateiktos, nes ši prievolė nustatyta kaip valstybės tarnautojams, VŠĮ vadovams ar dėl kitų priežasčių.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VTEK interneto svetainėje prieinamus viešųjų ir privačių interesų deklaracijų duomenis

117. Vertindami, ar VVĮ, SVĮ ir VŠĮ kolegialių organų nariai siekia skaidrumo savo veikloje ir pateikia reikalingą informaciją deklaruodami viešuosius ir privačius interesus, kreipėmės į VTEK: ar

¹³⁵ Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas, 4 str.

¹³⁶ 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-20-3-10 „Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei“, 4 rekomendacija ir atviri duomenys apie valstybinių audito rekomendacijų įgyvendinimą.

¹³⁷ Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymas.

2017–2020 m. laikotarpiu nustatė šių narių interesų deklaravimo pažeidimų, atliko apžvalgų ar analizių, susijusių su šių grupių atstovų privačių interesų deklaravimu. 2019 m. buvo nustatyti keli pažeidimai, kurie buvo konstatuoti dėl įstatymo nustatyta tvarka ir terminais nepateiktų privačių interesų deklaracijų ar nenurodytų duomenų apie dalyvavimą juridiniame asmenyje.

118. Skaidrumo gairėse ¹³⁸ nurodoma, kad siekiant viešumo skelbiami VVJ šie valdybų ir stebėtojų tarybų pirmininkų ir narių duomenys: vardas, pavardė, einamų pareigų pradžios data, kitos einamos vadovaujamosios pareigos kituose juridiniuose asmenyse, išsilavinimas, kvalifikacija, profesinė patirtis. Jeigu asmuo išrinktas ar paskirtas kaip nepriklausomas narys, tai nurodoma papildomai. Šių gairių nuostatos VVJ yra privalomos, o SVJ – rekomendacinio pobūdžio ¹³⁹. VŠJ teisės aktais neregamentuota, kokia informacija turi būti viešinama. Rinkome ir analizavome, kokią informaciją įmonės ir įstaigos viešina interneto svetainėse apie šių organų narius.
119. Nė viena vertinta SVJ ir daugiau nei pusė (57 proc.) VVJ interneto svetainėse nepaviešino Skaidrumo gairėse nurodytos informacijos apie kolegialių organų narius (išsilavinimo, kvalifikacijos ir kt.). Nė viena VŠJ neviešino visos informacijos apie šiuos narius (6 lentelė).

6 lentelė. Vertintų VVJ ir jų dukterinių, SVJ ir VŠJ skelbiama informacija apie kolegialių organų narius

Įmonė / įstaiga	Iš viso	Analizuotas VVJ, SVJ, VŠJ skaičius	Kolegialių organų narių skaičius	Valdyba, skelbiama informacija:			Stebėtojų taryba, skelbiama informacija:		
				visa	dalis	neskelbiama	visa	dalis	neskelbiama
VVJ	39	31	35	13	14	4	2	2	0
VVJ dukterinės	33	22	27	3	16	3	0	2	3
SVJ	61	53	63	1	48	4	0	7	3
VŠJ ** (ministerijos)	21	11*	25	0	3	14	0	3	5
VŠJ ** (savivaldybės)	81	9*	10	1	3	2	0	1	2

* Kitų internetinėse svetainėse nebuvo skelbiama informacija arba nuorodos į jas buvo nesaugios, neatsidarė nurodyti internetiniai puslapiai ar jų nėra, jos įtraukiamos prie tų, kurios neskelbia informacijos.

** Prievolės kaip VŠJ kolegialaus organo nariui pateikti viešųjų ir privačių interesų deklaraciją nėra. Jos pateiktos, nes ši prievolė nustatyta valstybės tarnautojams, VŠJ vadovams ar dėl kitų priežasčių.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal viešai prieinamus duomenis apie VVJ ir jų dukterinių, SVJ ir VŠJ kolegialių organų narius

120. Informacijos apie kolegialių organų narius viešinimas ir jų interesų deklaravimas svarbus užtikrinant skaidrų dalyvavimą kolegialių organų veikloje, bet ne visos vertintos VVJ ir SVJ laikėsi iškeltų valdysenos skaidrumo standartų, todėl šioje srityje turėtų būti imtasi priemonių užtikrinti viešumo reikalavimų laikymąsi, o VŠJ turėtų perimti gerąją VVJ praktiką.

Nepriklausomumo kriterijai teisės aktuose nustatyti tik įmonių kolegialių organų nariams, o viešųjų įstaigų – nenustatyti

121. EBPO¹⁴⁰ yra atkreipusi dėmesį, kad nepriklausomi valdybų nariai neturėtų turėti jokių reikšmingų interesų ar ryšių su pagrindiniais akcininkais ar nuosavybės teises įgyvendinančia institucija, galinčių pakenkti jų objektyvumui priimant sprendimus.

¹³⁸ Skaidrumo gairės, 5.9, 5.10, 6 p.

¹³⁹ Vyriausybės 2007-06-06 nutarimas Nr. 567 „Dėl Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse tvarkos aprašo patvirtinimo“, 3.2 p.

¹⁴⁰ Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, The responsibilities of the boards of state-owned enterprises, VII.D dalis.

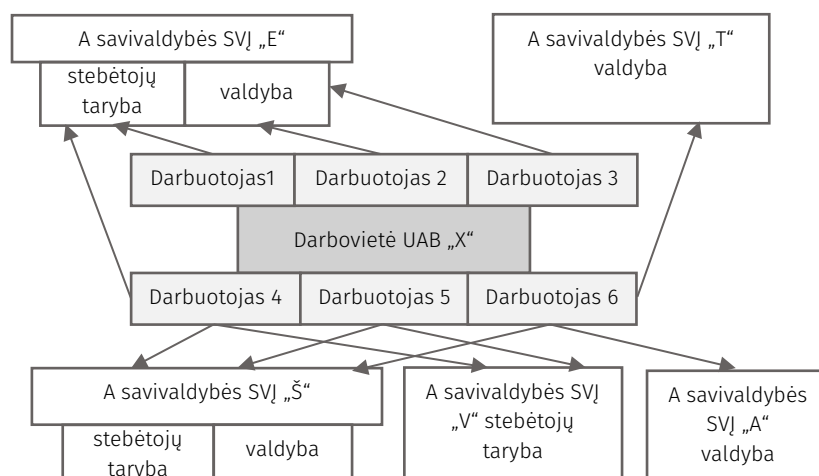
122. Vertinome, ar užtikrinamas nepriklausomų narių nepriklausomumas, laikydamiesi nuostatos, kad jis užtikrinamas, jei:

- teisės aktuose nustatyti kolegialių organų nepriklausomų narių nepriklausomumą užtikrinantys kriterijai¹⁴¹;
- visi nepriklausomi nariai atitinka pagrindinius nepriklausomumo kriterijus¹⁴².

123. Teisės aktuose nustatyti kolegialių organų nepriklausomų narių nepriklausomumą užtikrinantys kriterijai, tačiau kai kuriais atvejais galima įžvelgti rizikas dėl vienodo teisės aktų taikymo, nes reikalavimai reglamentuojami skirtingo lygmens teisės aktuose (9 priedas).

124. Nustatyta, kad dauguma (93 proc., arba 84 iš 90) vertintų VVĮ ir SVĮ kolegialių organų nepriklausomų narių atitinka pagrindinius nepriklausomumo kriterijus. Nedidelė dalis – 6 (iš 90 SVĮ) nepriklausomų narių buvo susiję tarpusavyje darbo santykiais (pavyzdys).

SVĮ kolegialių organų narių sąsajų tarpusavyje darbo santykiais pavyzdys

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC duomenis

125. Vadovaujantis Vyriausybės nutarimu¹⁴³ pavyzdyje nurodytų kolegialių organų nariai gali atlikti savo funkcijas ne ilgiau kaip iki kadencijos, kuriai buvo paskirti ar išrinkti, pabaigos.

126. VŠĮ nėra prievolės sudaryti kolegialius organus ar juose turėti tam tikrą skaičių nepriklausomų narių, kuriems būtų keliami atitinkami nepriklausomumo reikalavimai, kaip tai numatyta VVĮ ar SVĮ. Remdamiesi VVĮ ir SVĮ praktika, tais atvejais, kai vertintose VŠĮ buvo suformuoti kolegialūs valdymo organai, vertinome, ar jų nariai neturi reikšmingų interesų ar ryšių su pagrindiniais dalininkais ar valstybei ar savivaldybei atstovaujančia institucija, galinčių pakenkti jų objektyvumui.

127. Peržiūrėjus visų vertintų VŠĮ (36), kuriose sudaryti kolegialūs organai, įstatus nustatyta, kad 7 buvo aiškiai įvardytas siekis turėti nepriklausomų narių, o 5-ių iš jų įstatuose buvo nustatyti nepriklausomumo reikalavimai.

¹⁴¹ Atrankos gairės, 7 ir 11 p.

¹⁴² Ten pat. Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, The responsibilities of the boards of state-owned enterprises, VII.D dalis.

¹⁴³ Vyriausybės 2019-09-04 nutarimas Nr. 905 „Dėl Vyriausybės 2015-06-17 nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, 3.1 p.

128. Teisinis reguliavimas dėl VVJ ir SVJ nepriklausomų narių iš esmės pakankamas, tačiau, esant VŠJ skirtingai praktikai, trūksta aiškaus valstybės apsisprendimo, ar tam tikrose VŠJ kolegialiuose organuose siekiama turėti nepriklausomų narių, o jei to siekiama – kokie jiems turi būti keliami nepriklausomumo reikalavimai.

Įmonių kolegialių organų nariams mokamas atlygis nepriklauso nuo įmonės dydžio, o viešųjų įstaigų – atlygio mokėjimo teisės aktai nenumato

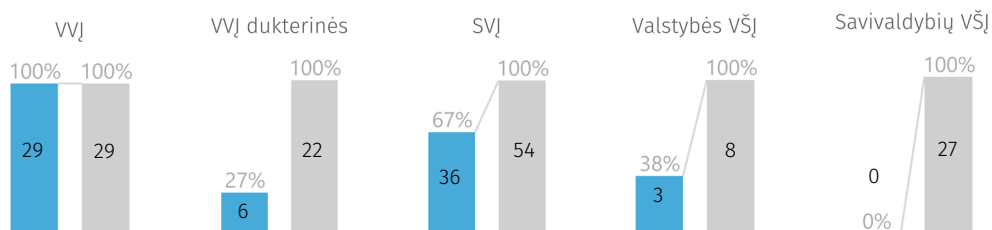
129. Kolegialių organų narių darbo atlygio užtikrinimas – svarbi valdomų įmonių valdysenos dalis, nes, siekiant maksimalios kolegialaus organo įtakos įmonės veiklai, kolegialaus organo nariai turi būti ne tik kompetentingi, bet ir motyvuoti. Geroji praktika rodo, kad nepriklausomiems VVJ valdybų nariams turi būti tinkamai atlyginama už darbą valdybose¹⁴⁴.

130. Laikėmės nuostatų, kad darbo atlygio mokėjimas kolegialių organų nariams nustatytas tinkamai, jei:

- yra nustatyta darbo atlygio tvarka kolegialių organų nariams;
- nustatomas fiksuotas¹⁴⁵ darbo atlygis kolegialių organų nariams¹⁴⁶;
- kolegialaus organo nario darbo atlygis proporcingas įmonės ar įstaigos dydžiui;
- kolegialaus organo nario darbo atlygio ir įmonės ar įstaigos vadovo darbo užmokesčio santykis – ne didesnis kaip 1/4, o pirmininko – ne didesnis 1/3¹⁴⁷.

131. Kolegialių organų narių atlygio politika priklausomai nuo teisinės formos reglamentuojama skirtingai. Nustatyta¹⁴⁸, kad valstybės valdomos bendrovės stebėtojų tarybos ar valdybos nario atlygis neturėtų kintamosios dalies ir neviršytų 1/4 valstybės valdomos bendrovės vadovui nustatyto viso atlygio. Valdomų įmonių valdybos nario atlygis nustatytas¹⁴⁹ mažesnis nei valdomų bendrovių ir per mėnesį jis negali būti didesnis nei 1/5 įmonės vadovo vidutinio mėnesinio darbo užmokesčio. Valstybės ir savivaldybių VŠJ kolegialių organų nariams atlygio mokėjimas teisės aktais nenustatytas. Nustatėme, kad jis mokėtas visose vertintose VVJ, kuriose suformuotas kolegialūs valdymo organai, bet ne visose jų dukterinėse, SVJ. Vertintose valstybės VŠJ buvo atvejų (3 iš 8), kai jis mokėtas, nors teisės aktais įpareigojimų nėra. Savivaldybių VŠJ kolegialių organų nariams jis nemokėtas (19 pav.).

19 pav. Vertintos VVJ, VVJ visų eilių dukterinės, SVJ ir VŠJ, kuriose yra suformuotas kolegialūs organai ir dalis iš jų, kuriose mokėtas atlygis kolegialių organų nariams, 2019 m.

¹⁴⁴ Valstybės valdomų įmonių veikla, 2019/2020 m., VKC. 29 psl.

¹⁴⁵ Fiksuotas darbo atlygis – atlygis, kuris nustatomas nepriklausomai nuo posėdžių skaičiaus, valandų ar kita.

¹⁴⁶ Baltic Institute of Corporate Governance ir Valstybės valdomų įmonių veikla, 2019/2020 m., VKC. 29 psl.

¹⁴⁷ VVJ nuosavybės gairės, 72 p.; Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymas, 10 str. 17 d.

¹⁴⁸ VVJ nuosavybės gairės, 72 p.

¹⁴⁹ Vyriausybės 2015-10-14 nutarimu Nr. 1092 patvirtintas Valstybės įmonių ir savivaldybės įmonių valdybų narių atlygio skyrimo tvarkos aprašas, 7 p.

Šaltinis – Valstybės kontrolė, audituoti pasirinktų valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktais duomenimis

132. Geroji praktika¹⁵⁰ rodo, kad įmonėse turėtų būti patvirtinta kolegialių organų narių atlygio politika. Nustatėme, kad iš vertintų VVJ, jų visų eilių dukterinių, SVJ ir VŠJ, kurios moka atlygį, jo mokėjimo tvarka nenustatyta 3 VVJ ir 1 SVJ.
133. Kadangi VVJ visų eilių dukterinių ir valstybės VŠJ atlygis mokėtas atitinkamai tik 27 proc. (6 iš 22) ir 38 proc. (3 iš 8), o savivaldybių VŠJ nemokėtas iš viso, kituose klausimuose dukterinių ir VŠJ atlygio mokėjimas nebenagrinėjimas, nes menkas atlygio kolegialių organų nariams mokėjimo paplitimas neleidžia padarytų objektyvių išvadų.
134. Susiformavusi tarptautinė geroji praktika mokėti fiksuotą metinį atlygį, kai kuriais atvejais jį papildant kintamąja dalimi, priklausančia nuo dalyvautų posėdžių skaičiaus¹⁵¹. Fiksuoto atlygio sistema pripažįstama kaip tinkamiausia apmokant valdybos narių veiklą. Nustatėme, kad šią sistemą taiko 23 proc. VVJ ir 61 proc. SVJ. Kitais atvejais taikomos kitos sistemos: mokama už posėdžius ar valandinį atlygį arba taikomas mišrus dydis. Pavyzdžiui, 6 ŽŪM VVJ – kolegialių organų nariams atlygis buvo nustatytas už dalyvavimą posėdžiuose, 3 Vilniaus m. sav. SVJ – valandinis atlygis. VKC pastebi¹⁵², kad valandinio atlygio praktika ydinga, nes išauga administracinė našta, o atsiskaitant už dirbtas valandas kyla iššūkių dėl pasitikėjimo ir komunikacijos tarp valdybos narių ir valstybei atstovaujančios institucijos.
135. Įvertinę VVJ ir SVJ faktiškai mokamą atlygį, nustatėme, kad 2019 m. kolegialaus organo pirmininkams vidutiniškai mokamas atlygis sudaro 1/5 tiek VVJ, tiek SVJ (VVJ – 21, SVJ – 20 proc.) vadovams mokamo atlygio, o kolegialaus organo nariams – apie 16 proc. VVJ ir 11 proc. SVJ¹⁵³ vadovams mokamo atlygio. Dydžiai svyruoja nuo 1/100 iki 1/4 (pavyzdžiai).

Faktiškai mokamo kolegialaus organo pirmininko ir nario atlygio santykis nuo valdomos įmonės vadovo darbo užmokesčio, 2019 m., pavyzdžiai

- UAB Viešųjų investicijų ir plėtros agentūros kolegialaus organo pirmininko atlygio ir vadovo darbo užmokesčio santykis 1/25, nario – tiek pat;
- AB Smiltynės perkėlos kolegialaus organo pirmininko atlygio ir vadovo darbo užmokesčio santykis 1/3, nario – 1/4;
- AB „Vilniaus šilumos tinklai“ kolegialaus organo nario ir vadovo darbo užmokesčio santykis 1/3;
- AB „Šiaulių energija“, UAB „Šiaulių vandenys“, UAB „Busturas“, UAB „Šiaulių gatvių apšvietimas“ kolegialaus organo nario ir vadovo darbo užmokesčio santykis – 1/100.

136. Teisės aktai nenumato, kad su VVJ ar SVJ kategorija (įmonės dydžiu) būtų susietas kolegialių organų narių darbo atlygis už jų veiklą šiuose organuose, tačiau, remiantis gerąja „Baltic Institute of Corporate Governance“ praktika, kolegialaus organo atlygis galėtų būti siejamas su įmonės dydžiu, t. y. darbuotojų skaičiaus, įmonės valdomo turto ir generuojamų pajamų, kurie turi įtakos ir kolegialių organų narių atsakomybės dydžiui.

¹⁵⁰ „Bendrovių valdysenos kodeksas“, NASDAQ.

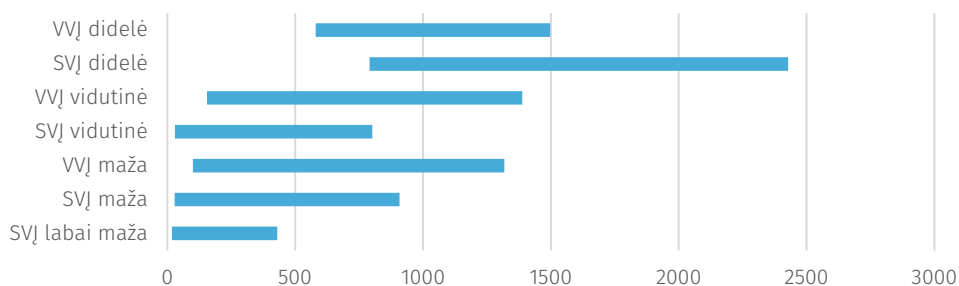
¹⁵¹ VKC ataskaita „VVJ gerosios valdysenos indeksas 2019/20“, 29 psl.; Švedijos ir Norvegijos VVJ veiklos ataskaitos. Prieiga per internetą: <https://www.government.se/4a841c/contentassets/30d932bb500642b6a2dfcf40e7457071/annual-report-for-state-owned-enterprises-2019-complete.pdf> (Švedija); https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/nfd/bilder/eierskap/engelsk-side/the-state-ownership-report_web.pdf (Norvegija).

¹⁵² VKC ataskaita „VVJ gerosios valdysenos indeksas 2019/20“, 33 psl.

¹⁵³ Vertintos sumos per metus ir išskaičiuotas vidutinis dydis per mėnesį. Atkreipiamas dėmesys, kad audito metu nevertinta, kiek kiekvienu atveju kolegialaus organo narys faktiškai valandų dirbo.

137. Šio audito metu neanalizavome atskirų atvejų, tačiau priskyre VVĮ ir SVĮ kategoriją¹⁵⁴, vertinome, ar visa atlygio mokėjimo sistema parodo, kad mokami atlygiai siejasi su VVĮ ir SVĮ dydžiais. Laikėmės nuostatos, kad kolegialaus valdymo organo nario darbo atlygis proporcingas VVĮ ar SVĮ dydžiui, tad kuo didesnė valdoma įmonė (pagal pajamas, turtą ir darbuotojų skaičių), tuo turėtų būti didesnis kolegialaus valdymo organo narių darbo atlygis, nes šio organo nariams tenka didesnė atsakomybė. Nustatėme, kad tiek VVĮ, tiek SVĮ faktiškai mokami darbo atlygiai nėra proporcingi valdomos įmonės dydžiui. Pavyzdžiui, didelėje VVĮ kolegialaus organo nario atlygis gali svyruoti nuo 580 iki 1497 Eur/mėn., o mažų ir vidutinių įmonių – vidutiniškai toks pat (20 pav.).

20 pav. Vertintų VVĮ ir SVĮ kolegialių organų nariams mokamo mažiausio ir didžiausio atlygio režiai pagal įmonių ir įstaigų dydžius eurai, 2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituotų valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis

138. VKC pastebi¹⁵⁵, kad palyginus nepriklausomų narių ir įmonių vadovų atlygio santykius su užsienio šalių praktika matoma, kad VVĮ valdybų nariams išmokamas atlygis sudaro didesnę dalį įmonės vadovo atlyginimo. Pavyzdžiui, Norvegijos valdomos įmonės valdybos pirmininko atlygis vidutiniškai sudaro apie 9–10 proc. įmonės vadovo metinio atlygio, kitų narių – apie 5–6 proc. Tai, kad Lietuvoje jis sudaro didesnę įmonės vadovo atlygio dalį nei užsienio šalyse, rodo per žemą VVĮ vadovų atlyginimą. Lietuvos bankas nurodo¹⁵⁶, kad tinkama atlygio politika turėtų užkirsti kelią galimiems interesų konfliktams ir piktnaudžiavimui.
139. Nustatomos atlygio sistemos neatitinka tarptautinės gerosios praktikos, nes tik 23 proc. VVĮ ir 61 proc. SVĮ iš vertintų mokami fiksuoti atlygiai. Be to, atlygio dydis kolegialių organų nariams ne visada priklauso nuo VVĮ ir SVĮ dydžio, taigi tikslinga peržiūrėti jo mokėjimo politiką. Valstybė ir savivaldybės dalyvaudamos VŠĮ veikloje turėtų siekti, kad atlygio politikos tikslingumas ir reikalingumas būtų įvertintas ir VŠĮ. Tinkama atlygio politika padėtų pritraukti kompetentingų ir motyvuotų kolegialių organų narių.

¹⁵⁴ Įmonės kategorija nustatoma pagal Įmonių finansinės atskaitomybės įstatymo 4 str. Įmonių kategorijos: labai maža, maža, vidutinė ir didelė. Kategorija nustatoma pagal tris rodiklius: balanse nurodyto turto vertę, pardavimo grynąsias pajamas per ataskaitinius finansinius metus, vidutinį metinį darbuotojų skaičių pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus. Tokie patys principai pritaikyti įvertinant VŠĮ dydį, kuriose kolegialių organų nariams mokamas atlygis.

¹⁵⁵ VKC ataskaita „VVĮ gerosios valdysenos indeksas 2019/20“, 32 psl.

¹⁵⁶ Lietuvos bankas: *Nasdaq Vilnius* listinguojamų bendrovių valdysenos kodekso laikymosi apžvalga, Teminių straipsnių serija, 2020 m. Nr. 34, 31 psl.

3. SKAIDRUMO REIKALAVIMAI ĮMONIŲ IR VIEŠŲJŲ ĮSTAIGŲ VEIKLOS VIEŠINIMUI SKIRTINGI

140. Veiklos skaidrumas ir viešumas daro didelę įtaką visuomenės požiūriui į pasitikėjimą valstybe, savivaldybėmis ir jų VVJ, SVJ ir VŠJ. Informacijos viešinimas atlieka ne tik informavimo, bet ir netiesioginę kontrolės funkciją, svarbią visuomenei¹⁵⁷.

3.1. Viešinama apibendrinta informacija apie įmonių veiklos rezultatus, o apie įmones, kuriose neturima balsų daugumos, ir viešąsias įstaigas – neviešinama

141. EBPO gairėse nurodoma, kad nuosavybės subjektas turėtų parengti išsamias ataskaitas apie VVJ ir kasmet paskelbti bendrą ataskaitą¹⁵⁸. Šios nuostatos kaip geroji praktika yra aktualios ir SVJ bei valstybės ir savivaldybių VŠJ valdysenai, nes jos, kaip ir VVJ, yra atskaitingos visuomenei. Tai padeda siekti veiklos skaidrumo. Dėl didelio VVJ, SVJ ir VŠJ skaičiaus¹⁵⁹ veiklos rezultatų sklaidą lengviau užtikrinti centralizuotai viešinant apibendrintus duomenis.

142. Vertindami, ar viešinama apibendrinta informacija apie VVJ, SVJ ir VŠJ veiklą, laikėmės nuostatos, kad viešinama, jei kartą per metus viešai paskelbiamos apibendrintos visų VVJ, SVJ¹⁶⁰ ir VŠJ veiklos ataskaitos, leidžiančios vertinti valdomų įmonių ir VŠJ veiklos rezultatus¹⁶¹.

143. VKC teisės aktais¹⁶² įpareigotas kiekvienais metais rengti ir skelbti savo interneto svetainėje apibendrinančią metinę VVJ veiklos ataskaitą (nuo 2016 m. skelbiamos ir tarpinės ataskaitos), jos turinį detalizuoja Skaidrumo gairės. Nuo 2019 m. joje pateikiama informacija ir apie VVJ dukterines bendroves. Susipažinę su VVJ veiklos 2017–2019 m. ataskaitomis nustatėme, kad jos leidžia įvertinti VVJ veiklos rezultatus, nes yra parengtos finansinių ataskaitų pagrindu ir apima pačius svarbiausius finansinius duomenis, turinys atitinka ataskaitai nustatytus reikalavimus. Be to, manome, kad sukaupta ne vienerių metų ataskaitos rengimo patirtis leidžia ją parengti taip, kad būtų naudinga vartotojui.

144. Įgyvendinant valstybinių auditų rekomendacijas¹⁶³ VKC nuo 2019 m. pavesta¹⁶⁴ rengti ir skelbti savo interneto svetainėje apibendrinančią metinę SVJ veiklos ataskaitą. Nustatėme, kad 2018 ir 2019 m. ataskaitos leidžia įvertinti SVJ veiklos rezultatus, parengtos SVJ finansinių ataskaitų pagrindu, apima svarbiausius finansinius duomenis. Pastebime, kad jos nėra tokios išsamios kaip VVJ (pavyzdžiai).

¹⁵⁷ STT atlikta korupcijos rizikos analizė Susisiekimo, Finansų ir Energetikos ministerijų valdomų bendrovių paramos teikimo srityse, 2017-04-11 Nr. 4-01-3580, 36 psl.

¹⁵⁸ OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 Edition, 25 psl.

¹⁵⁹ 2019 m. pab.: 668 VŠJ; 2020 m. pab.: 51 VVJ, 247 SVJ.

¹⁶⁰ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 23 str., 5 d. 1 p.

¹⁶¹ Vyriausybės 2001-03-14 nutarimu Nr. 291 patvirtinti Vidaus reikalų ministerijos nuostatai, 10.3 p.

¹⁶² Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 23 str., 5 d. 1 p.

¹⁶³ 2017-04-25 ataskaita Nr. VA-2017-P-30-1-9 „Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą“, 2 rekomendacija; 2017-04-25 Nr. VA-2017-P-10-9-11 „Ar valstybės ir savivaldybių dalyvavimas valdant viešąsias įstaigas užtikrina naudą visuomenei“, 4 rekomendacija ir atviri duomenys apie rekomendacijų įgyvendinimą.

¹⁶⁴ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, 23 str. 5 d. 1 p.

VKC rengiamų apibendrinančių metinių SVJ veiklos ataskaitų skirtumai palyginti su VVJ, pavyzdžiai

- 2019 m. ataskaitoje tik apie 22 (arba 9 proc.) iš 247 SVJ pateikiama individuali informacija apie kiekvieną įmonę: jos pelno-nuostolių ataskaita, balansas, aprašomi svarbiausi įvykiai per ataskaitinius metus (apie likusias tik apibendrinta). SVJ skaičius beveik 5 kartus didesnis nei VVJ ir apie kiekvieną SVJ nebūtų racionalu skelbti detalią informaciją, tačiau nustačius tam tikrus kriterijus, pvz., nevykdančios savivaldybių funkcijų, generuojamas veiklos nuostolis ir pan. būtų tikslinga skelbti, pavyzdžiui TOP 10 pačių neefektyviausių įmonių.
- Nepateikiama informacija apie kolegialių organų sudėtį (pateikiamas tik teisinis reglamentavimas).

145. VKC kartu su metine SVJ ataskaita skelbia SVJ sąrašą, tačiau aktualus sąrašas, kaip VVJ, nėra viešinamas. Tai apriboja aktualių duomenų apie veikiančių SVJ gavimą, iki kol nėra paviešinama VKC jų metinius rezultatus apibendrinanti ataskaita.
146. Įgyvendinant 2017 m. valstybinio audito rekomendaciją, VRM¹⁶⁵ nuo 2020 m. turi kaupti duomenis apie VŠĮ, juos analizuoti ir vertinti šalies mastu, analizuoti VŠĮ valdymo praktiką ir rengti pasiūlymus dėl šios praktikos gerinimo, tačiau analizės turinys ir tai, kokie duomenys turėtų būti analizuojami, nėra nustatyta. VRM bendradarbiaudama su STRATA parengė 2016–2019 m. viešojo sektoriaus ataskaitą. Nustatėme, kad joje pateikta valstybės ir savivaldybių VŠĮ skaičiaus dinamika, bet apie jų veiklos rezultatus detalios informacijos ataskaitoje nėra. Informacija apie VŠĮ pateikiama bendrame viso viešojo sektoriaus kontekste. VŠĮ valdymo ir veiklos rezultatai nebuvo vertinami ir palyginami šalies mastu, ataskaitoje nėra net sąrašo VŠĮ, kuriose valstybė ar savivaldybės dalyvauja kaip savininkas ar dalininkas. Todėl ir toliau šalies mastu neturima aktualių centralizuotų viešų duomenų kiek ir kokių VŠĮ turime, kokias funkcijas jos vykdo ir kokie joms keliami veiklos rodikliai.
147. Taip pat pastebime, kad niekam nėra pavesta analizuoti ir viešinti informaciją apie visas įmones, kurių veikloje valstybė ir savivaldybės dalyvauja neturėdamos balsų daugumos visuotiniame akcininkų susirinkime. Todėl, auditorių vertinimu, nežinomas visas jų dalyvavimo įmonių veikloje mastas ir iš dalyvavimo gaunama nauda. Preliminariais auditorių skaičiavimais, pagal visų ministerijų ir savivaldybių pateiktus duomenis iš viso tokių įmonių 2019 m. buvo 23¹⁶⁶. Jos 2019 m. valstybei ir savivaldybėms sumokėjo 68 tūkst. Eur dividendų, ministerijos ir savivaldybės joms perdavė turto (vertė 1,7 mln. Eur), paskyrė subsidijų ar dotacijų (20 tūkst. Eur) (10 priedas). Ministerijos ir savivaldybės nurodė, kad ne visais atvejais dalyvavimas yra susijęs su valstybės ir savivaldybių funkcijų vykdymu.
148. Įvertinę tai, kad užsienio šalyse VVJ samprata yra panaši kaip Lietuvoje, o SVJ ir VŠĮ gali skirtis, aiškinomės, ar kitose šalyse vienoje vietoje viešai yra prieinama informacija apie visas įmones, kuriose dalyvauja valstybė. Iš 9 atsakiusių 5 (Latvija, Danija, Švedija, Vengrija ir Kroatija) nurodė, kad jų šalyje vienoje vietoje viešai yra prieinama informacija apie visas įmones, kuriose valstybė dalyvauja neturėdama balsų daugumos (pavyzdys).

Užsienio gerosios praktikos pavyzdys

Danija¹⁶⁷, rengia vieną apibendrintą ataskaitą apie visų įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, valdyseną (turimas akcijų skaičius yra nuo 5 iki 100 proc.) ir visuomenei vienoje vietoje pateikiama informacija ne tik apie visų įmonių pagrindinius finansinius rodiklius, bet ir pagrindimas kodėl valstybė dalyvauja konkrečių įmonių veikloje.

¹⁶⁵ Vyriausybės nutarimai (2019-04-30 Nr. 432 ir 2019-06-26 Nr. 666 (pakeitimai įsigalioja nuo 2020-01-03)).

¹⁶⁶ 4 dalyvavo valstybė, 19 – savivaldybės.

¹⁶⁷ Prieiga per internetą: https://fm.dk/media/14841/statensselskaber2018_web.pdf, 8, 17, 18 psl.

149. Centralizuotų viešų duomenų turėjimas ir jų analizavimas apie visas VVĮ, SVĮ ir VŠĮ, kuriose dalyvauja valstybė ir savivaldybės, prisidėtų prie šių sričių politikos formavimo, įmonių ir įstaigų vykdomos veiklos teisinio reglamentavimo gerinimo ir padėtų spręsti jų perspektyvos strateginius klausimus.

3.2. 24 proc. vertintų bendrovių neviešino informacijos apie suteiktą paramą, o viešosioms įstaigoms reikalavimų viešinti nėra

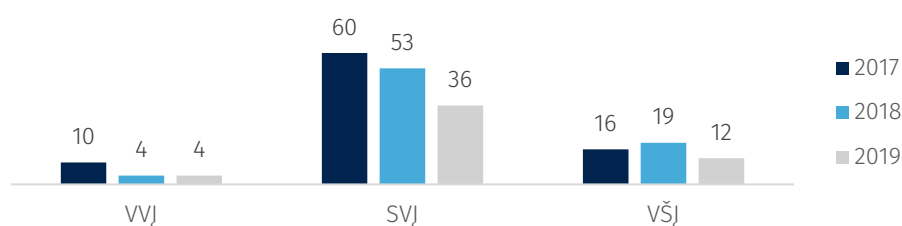
150. Valstybių ir savivaldybių įmonės (VĮ ir SJ) negali būti paramos teikėjais¹⁶⁸, tačiau ją gali teikti valdomos bendrovės (UAB ir AB) ir viešosios įstaigos¹⁶⁹. STT vienoje iš savo atliktų korupcijos rizikos analizių¹⁷⁰ yra pažymėjusi, kad valstybės valdomų bendrovių teikiama parama yra visų mokesčių mokėtojų pinigai, todėl tokio pobūdžio informacija turėtų būti prieinama kiekvienam asmeniui viešai, pavyzdžiui, paskelbta bendrovių interneto svetainėse. Auditorių nuomone, viešai turėtų būti prieinama informacija ir apie savivaldybių valdomų bendrovių bei VŠĮ paramos teikimą, kurių valstybė ir savivaldybės yra savininkai ar jų veikloje dalyvauja visuotiniame dalininkų susirinkime turėdamos balsų daugumą, nes jų teikiama parama yra visų mokesčių mokėtojų pinigai. Tai suteiktą papildomo veiklos skaidrumo.

151. Vertinome, ar viešinama informacija apie suteiktą paramą, laikydamiesi nuostatos, kad ji viešinama, jei:

- teisės aktuose nustatyta VVĮ, SVĮ ir VŠĮ paramos teikimo ir viešinimo tvarka¹⁷¹;
- visos VVĮ, SVĮ ir VŠĮ viešina informaciją apie teikiamą paramą¹⁷².

152. VKC duomenimis¹⁷³, 2017–2019 m. valstybės ir savivaldybių valdomų bendrovių, teikiančių paramą, skaičius mažėjo (VVĮ dukterinės bendrovės paramos neteikė). Pagal VMI pateiktus 2017–2019 m. duomenis¹⁷⁴ mažėjo ir skaičius paramą teikiančių VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės (21 pav.).

21 pav. Vertintų valstybės ir savivaldybių valdomų bendrovių ir VŠĮ teikusių paramą skaičius 2017–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC ir VMI duomenis

¹⁶⁸ Labdaros ir paramos įstatymas, 5 str. 2 d.

¹⁶⁹ Ten pat.

¹⁷⁰ STT atlikta korupcijos rizikos analizė Susisiekimo, Finansų ir Energetikos ministerijų valdomų bendrovių paramos teikimo srityse, 2017-04-11 Nr. 4-01-3580, 36 psl.

¹⁷¹ Labdaros ir paramos įstatymas, 11 str. 1 d. ir 6 d. (11 str. 6 d. redakcija, galiojusi nuo 2017-01-01 iki 2020-05-01).

¹⁷² Ten pat.

¹⁷³ VKC ataskaita „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla“.

¹⁷⁴ Valstybinės mokesčių inspekcijos 2020-12-18 raštas Nr. R-6062 „Dėl suteiktos paramos“.

153. Užtikrinant paramos teikimo skaidrumą ir įgyvendinant 2017 m. valstybinio audito¹⁷⁵ rekomendaciją reglamentuotas VVJ ir SVJ, kurių teisinė forma AB ir UAB, paramos teikimas: nustatyta detali paramos teikimo tvarka, skyrimo principai ir procedūros. Nustatyta paramos viešinimo tvarka: suteikus paramą bendrovės interneto svetainėje būtina viešinti jos valdymo taisykles, gavėją (gavėjus), tikslą, sumą ir teikimo laikotarpį. Interneto svetainėje turi būti paskelbta informacija apie einamaisiais metais ir ne mažiau kaip per 3 praėjusius finansinius metus suteiktą paramą¹⁷⁶.
154. Atlikę atsitiktų 8 VVJ (suteiktos paramos suma 1,2 mln. Eur) ir 25 SVJ (suteiktos paramos suma 1,9 mln. Eur), kurių teisinė forma AB ir UAB ir kurios pagal VKC duomenis 2017–2019 m. teikė paramą, viešinamos informacijos analizę nustatėme, kad 24 proc. valdomų bendrovių (8 iš 33) savo interneto svetainėse neviešino informacijos apie teikiamą paramą. Iš jų:
- 25 proc. valstybės valdomų bendrovių (2 iš 8 vertintų) nepateikė duomenų apie teikiamą paramą savo interneto svetainėse. Iš viso jos 2017–2019 m. nepaviešino informacijos apie 7,5 tūkst. Eur suteiktos paramos.
 - 24 proc. savivaldybių valdomų bendrovių (6 iš 25 vertintų) neviešino savo interneto svetainėse informacijos apie suteiktą paramą. Iš viso jos 2017–2019 m. nepaviešino informacijos apie 797,1 tūkst. Eur suteiktos paramos.
155. Palyginę VŠĮ ir valstybės ar savivaldybių valdomų bendrovių teikiamos paramos teisinį reguliavimą, nustatėme, kad VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės, yra taikomi mažesni paramos teikimo ir jos viešinimo standartai: VŠĮ kyla pareiga tik Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka ir terminais pateikti VMI mėnesio ir metinę ataskaitas apie suteiktą paramą¹⁷⁷.
156. Remdamiesi gerąja valstybės ir savivaldybių valdomų bendrovių praktika vertinome, ar, ir nesant reikalavimų dėl teikiamos paramos viešinimo VŠĮ, kurių valdyme dalyvauja valstybė ir savivaldybės, skelbia bent minimalią informaciją apie ją. Nustatėme, kad nė viena vertintų ministerijų ir savivaldybių VŠĮ iš 11, kurios teikė paramą, neviešino informacijos apie jos suteikimą.
157. Valstybės ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos turi siekti, kad valstybės ir savivaldybių valdomos bendrovės atskleistų visą informaciją apie teikiamą paramą. Valstybės politika dėl juridinių asmenų, kuriuose dalyvauja valstybė ir savivaldybė, teikiamos paramos viešinimo yra skirtinga ir priklauso nuo juridinio asmens teisinės formos. Skaidrumo reikalavimai neturėtų nuo to priklausyti ir informaciją apie suteiktą paramą turėtų viešinti ir VŠĮ, kurių veikloje dalyvauja valstybė ar savivaldybės. Šios informacijos paskelbimas sudaro sąlygas kiekvienam visuomenės nariui įvertinti valstybės ir savivaldybių valdomų bendrovių ar VŠĮ suteiktos paramos pagrįstumą.

¹⁷⁵ 2017 m. audito ataskaita „Valstybės valdomų įmonių grąža“.

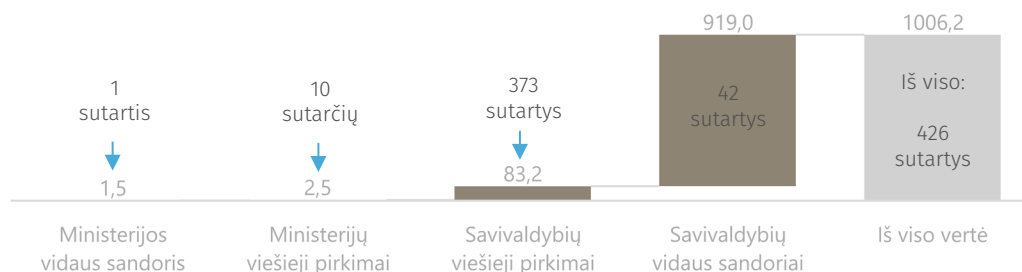
¹⁷⁶ Labdaros ir paramos įstatymas, 11 str. 6 d.

¹⁷⁷ Ten pat, 11 str. 1 d.

3.3. Tik viena vertinta savivaldybė visas sutartis su savo įmonėmis ir įstaigomis sudarė atlikusi konkurencingas procedūras

158. Valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos, valdydamos įmones ir įstaigas, siekdamos didinti valdymo skaidrumą, privalo užtikrinti, kad sutartys su VVĮ, SVĮ ir VŠĮ, kurias jos valdo, būtų sudarytos pagrįstai.
159. Laikėmės nuostatos, kad valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos pagrįstai sudaro sutartis su VVĮ, SVĮ ir VŠĮ, kurias valdo, jei:
- visais atvejais viešojo pirkimo sutartys su šiomis įmonėmis ir įstaigomis sudarytos, atlikus atvirą konkurencingą procedūrą¹⁷⁸;
 - visos savivaldybės nesudaro vidaus sandorių prekėms, darbams ir paslaugoms, kurias teikia kiti rinkos dalyviai toje savivaldybėje¹⁷⁹.
160. Rinkome informaciją apie valstybės ir savivaldybėms (8) atstovaujančių institucijų su VVĮ, SVĮ ir VŠĮ, kurias jos valdo, sudaromas viešųjų pirkimų sutartis ir siekėme įvertinti, ar joms sudaryti pasirinktas konkurencingas pirkimo būdas, ar vidaus sandoriai nesudaromi prekėms, darbams ir paslaugoms, kurias teikia kiti rinkos dalyviai atsirinktoje savivaldybėje, o ne viešųjų pirkimų ar vidaus sandorių teisėtumą. 2017–2019 m. atsirinktos valstybei (5) ir savivaldybėms (8) atstovaujančios institucijos su VVĮ, SVĮ ir VŠĮ sudarė 383 viešųjų pirkimų sutartis už 86 mln. Eur ir 43 vidaus sandorius už 920,6 mln. Eur (22 pav.).

22 pav. Vertintų ministerijų ir savivaldybių su VVĮ, SVĮ ir VŠĮ sudarytos viešųjų pirkimų ir vidaus sandorių sutartys 2017–2019 m., mln. Eur

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituoti atsirinktų valstybei ir savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis

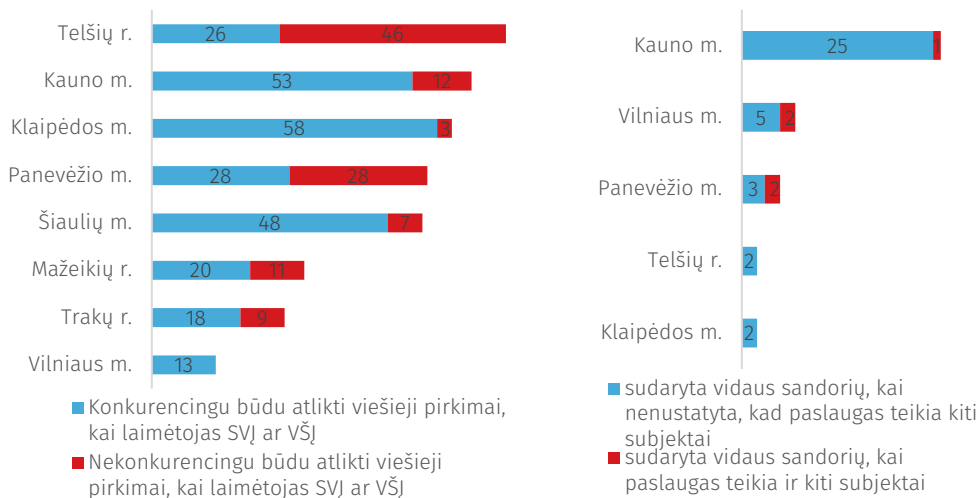
161. Nustatėme, kad audituoti atsirinktose valstybei atstovaujančiose institucijose (5) nėra paplitusi praktika sudaryti sutartis su VVĮ ir VŠĮ, kurias valdo.
162. Atsirinktų savivaldybių (8) sudarytos viešųjų pirkimų ir vidaus sandorių sutartys su SVĮ ir VŠĮ formaliai neprieštarauja viešųjų pirkimų teisės aktams. Galima teigti, kad jos sudaromos pagrįstai, tačiau savivaldybės yra linkusios kreiptis į SVĮ. Taip su SVĮ, nors tas paslaugas teikė ir privatūs subjektai, sudarytos 5 vidaus sandorių sutartys už 96,2 mln.

¹⁷⁸ Viešųjų pirkimų įstatymas, 3 str. (redakcija, galiojusi iki 2017-06-30), 17 str. (redakcija nuo 2017-07-01); Konkurencijos tarybos nutarimas dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimo baigimo, Nr. 1s-47/2015, (85) išvada, ii d. Laikėme, kad konkurencinga pirkimo procedūra yra atliekama taip, kad viešasis pirkimas yra prieinamas visiems norintiems ir galintiems teikti prekes, paslaugas ar darbus ūkio subjektams (pvz., atviras konkursas, skelbiamos derybos, vykdamas mažos vertės pirkimus atliekama 3 tiekėjų apklausa).

¹⁷⁹ Viešųjų pirkimų įstatymas, 10 str. (redakcija nuo 2017-07-01); Konkurencijos tarybos nutarimas dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimo baigimo, Nr. 1s-47/2015, (85) išvada, ii d.

Eur; pasirinkus nekonkurencingą viešųjų pirkimų būdą – 116 (kas trečią) viešųjų pirkimų sutarčių už 8,8 mln. Eur (11 priedas).

23 pav. Vertintų savivaldybių su SVĮ ir VŠĮ sudarytos viešųjų pirkimų ir vidaus sandorių sutartys, 2017–2019 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal audituoti pasirinktų savivaldybėms atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis

163. Pagal pateiktus duomenis (23 pav.) iš audituotų (8) savivaldybių tik viena visas viešųjų pirkimų sutartis (13) su SVĮ ir VŠĮ, kurias valdo, sudarė taikydama konkurencingas procedūras, trys sudarė vidaus sandorius su SVĮ, kai nenustatėme, kad paslaugas teikia kiti subjektai, o dvi savivaldybės vidaus sandorių su SVĮ nesudarė.
164. Atsirinktose savivaldybėse nustatėme (4 iš 8), kad jos didžiąją dalį viešųjų pirkimų sutarčių sudarė su tuo pačiu tiekėju, kuris yra SVĮ, nors rinkoje buvo subjektų, teikiančių paslaugas, dėl kurių kreipiamasi (pvz., remonto darbai – manome, kad paslauga nėra specifinė ir jų teikėjų ratas yra platus). Dalis pirkimų atliekami pasirinkus nekonkurencingą pirkimo būdą, pavyzdžiui, kreipiantis į vieną tiekėją (pavyzdžiai). Sudarydamos tokias sutartis savivaldybės mažina veiklos skaidrumą ir riboja konkurenciją.

Savivaldybių su SVĮ sudaromų viešųjų pirkimų sutarčių pavyzdžiai

- Šiaulių m. sav. sudarė 26 iš 55 VP sutarčių su UAB „Saulės dominija“ už 709,3 tūkst. Eur įsigyti remonto darbų paslaugas, gyvenamųjų patalpų (apleistų patalpų) valymo paslaugas ir pan. 14 sutarčių sudaryta nekonkurencingu būdu.
- Trakų r. sav. sudarė 14 iš 27 sutarčių su UAB „Trakų vandenys“ už 120 tūkst. Eur įsigyti lietaus nuotekų tinklų plovimo ir surinkimo šulinių valymo darbų, kelių ir gatvių priežiūros žiemą darbų ir pan. 2 sutartys sudarytos nekonkurencingu būdu.
- Mažeikių r. sav. sudarė 18 iš 31 sutarčių su UAB „Mažeikių komunalinis ūkis“ už 668,2 tūkst. Eur pavojingų cheminių medžiagų surinkimo ir išvežimo paslaugas, elektros laidų tiesimo ir įrengimo gatvių apšvietimo tinklų atstatymo darbus, gatvių apšvietimo rekonstrukcijos paslaugas ir pan. 3 sutartys sudarytos nekonkurencingu būdu.
- Telšių r. sav. sudarė 70 iš 72 sutarčių su SĮ „Telšių butų ūkis“ už 838,6 tūkst. Eur įsigyti savivaldybei priklausančių įstaigų pastatų ir švietimo įstaigų remonto darbus, socialinio būsto butų priežiūros ir remonto paslaugas ir pan. 45 sutartys sudarytos nekonkurencingu būdu.

165. Savivaldybės tam tikras prekes ir paslaugas (patalpų remontas, valymo darbai ir kt.) galėjo nusipirkti rinkoje, bet buvo atvejų, kai jas įsigijo iš SVĮ ar VŠĮ, kurias valdo. Taip mažinamas SVĮ ir VŠĮ valdysenos skaidrumas.

REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMO PLANAS

Laukiamas audito poveikis: įgyvendinus pateiktas rekomendacijas bus sudarytos sąlygos apibrėžti valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų steigimo tikslingumą ir optimizuoti jų portfelį, tinkamai atskleisti specialiuosius įpareigojimus, tinkamai nustatyti tikslus, skaidriai sudaryti kolegialius organus, viešinti informaciją apie visas įmones ir viešąsias įstaigas.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
1-asis pagrindinis audito rezultatas Valstybė ir savivaldybės turi tikslingai dalyvauti įmonių viešųjų įstaigų valdyme, nes apibrėžiant steigimo tikslingumą vis dar yra reglamentavimo trūkumų.	Didelės svarbos 1. Siekiant užtikrinti, kad valstybės ar savivaldybių institucijos pagal vykdomą veiklą galėtų pasirinkti tinkamiausią juridinio asmens teisinę formą, leidžiančią pasiekti geriausių rezultatų jį valdant, teisės aktuose nustatyti detalius VŠĮ steigimo kriterijus juridinio asmens teisinei formai parinkti.	Viešųjų įstaigų steigimo kriterijų detalumas teisės aktuose.	Nedetalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai teisės aktuose.	Detalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai teisės aktuose.	Vertinant pokytį	Vyriausybė	2024 m.
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Atsižvelgiant į atliktos viešojo sektoriaus institucinės sąrangos (institucijų tinklo) ir viešojo valdymo procesų tobulinimo analizės rezultatus, parengti siūlymus dėl tinkamiausio Viešojo sektoriaus įstaigų tobulinimo gairėse nustatytų viešųjų įstaigų steigimo kriterijų reglamentavimo įstatymo lygiu.				Vidaus reikalų ministerija	2022 m. II ketvirtis
		Parengti ir pateikti Vyriausybei svarstyti atitinkamo įstatymo, kuriame būtų reglamentuoti viešųjų įstaigų, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, steigimo kriterijai, projektą.				Vidaus reikalų ministerija	2023 m. IV ketvirtis
1-asis pagrindinis audito rezultatas Valstybė ir savivaldybės turi tikslingai dalyvauti įmonių valdyme: - vis dar yra reglamentavimo trūkumų apibrėžiant steigimo tikslingumą ir veiklos sritis; - atliekamas dalyvavimo įmonių veikloje tikslingumo vertinimas, tačiau reikšmingų rezultatų dar nepasiektas. - Vyriausybė pakankamai neatsiskaito Seimui apie VVĮ	Didelės svarbos 2. Siekiant, kad veiktų tik tokios valstybės valdomos įmonės, kurių funkcijos yra svarbios valstybės tikslams įgyvendinti, užtikrinti, kad būtų įgyvendintos priemonės dėl valstybės valdomų įmonių portfelio optimizavimo.	VVĮ skaičius	50	Veikia tik tos VVĮ, kurių funkcijos yra svarbios valstybės tikslams įgyvendinti.	Kasmet	Vyriausybė	2025 m.
		Pateikiamos informacijos detalumas	Vyriausybės metinėje ataskaitoje pateikiamas tik VVĮ skaičius ir jo pokyčiai.	Vyriausybės metinėje ataskaitoje pateikiama detalesnė informacija apie VVĮ portfelį, VVĮ pertvarkos eigą.	Vertinant pokytį	Vyriausybė	2023 m.
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
pertvarkos vykdymo eigą, jos veiklos ataskaitoje pateikiama informacijos ir duomenų apie VVJ portfelį tik tiek, kiek tai susiję su VVJ skaičiumi vykdant pertvarką.		Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano (toliau – Planas) priemonių įgyvendinimas.					2024 m. gruodis
		Vyriausybės kanceliarijai iki kiekvienų metų kovo 1 d. pateikiama informacija apie VVJ portfelį ir jo pokyčius įgyvendinant VVJ pertvarką Vyriausybės metinės ataskaitos rengimui.					2024 m. gruodis
1-asis pagrindinis audito rezultatas	Didelės svarbos	VJ skaičius	17	Tik tų VJ skaičius, kurių veiklą įvertinus kita, teisinė forma netinkama.	Vertinant pokytį	Vyriausybė	2025 m.
Įgyvendinta mažiau nei pusė (10 iš 23) priemonių, susijusių su valstybės įmonių teisinės formos peržiūrėjimu. 2020 m. pabaigoje veikė 17 valstybės įmonių (VJ teisinė forma), kurių teisinė forma neleidžia užtikrinti pažangios valdysenos.	3. Siekiant mažinti nepažangios teisinės formos valstybės įmonių (VJ) skaičių, numatyti priemonės jas pertvarkyti į kitų teisinių formų juridinius asmenis.	Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Plano priemonių įgyvendinimas: komercinę veiklą vykdančių VJ pertvarkymas į AB/UAB				Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2024 m. gruodis
1-asis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos	Teisės aktų pakeitimai, siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms atskleisti komercines ir nekomercines funkcijas, inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl šių funkcijų tinkamo identifikavimo.	Teisės aktuose trūksta metodologijos, kuri leistų tinkamai identifikuoti savivaldybių valdomų įmonių komercines ir nekomercines funkcijas.	Inicijuoti teisės aktų pakeitimai, siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms tinkamai identifikuoti komercines ir nekomercines funkcijas.	Vertinant pokytį	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2025 m.
Valstybės ir savivaldybių valdomoms įmonėms trūko metodologijos teisingai atskleisti joms pavedamus vykdyti specialiuosius įpareigojimus (nekomercines veiklas). 65 proc. vertintų valstybės valdomų įmonių vykdomų specialiųjų įpareigojimų tinkamai neatskyrė nuo kitų vykdomų veiklų, o vertintose savivaldybėse jie neatskiriami.	4. Siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms atskleisti komercines ir nekomercines funkcijas, inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl šių funkcijų tinkamo identifikavimo.	Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Ekonomikos ir inovacijų ministro įsakymo dėl ūkio ministro 2013-12-20 įsakymo Nr. 4-1100 „Dėl Valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijų patvirtinimo“ pakeitimo parengimas.				Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2021 m. gruodis
2-asis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos	Teisės aktų pakeitimai, didinantys kolegialių organų narių atrankos procedūrų skaidrumą.	Teisės aktuose nenustatyta pareiga atranką inicijuojančiam subjektui patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų atranką inicijuojančio subjekto pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų	Teisės aktuose nustatyta pareiga atranką inicijuojančiam subjektui patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų atranką inicijuojančio subjekto pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį nustatytiems reikalavimams.	Vertinant pokytį	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2022 m.
Įmonių kolegialių organų sudarymas tobulintinas:	5. Siekiant stiprinti kolegialių organų atranką, įgyvendinti priemones, didinančias kolegialių organų narių atrankos procedūrų skaidrumą.						
• prieš priimdamas sprendimą paskirti priklausomą narį atranką inicijuojantis subjektas vidaus dokumentuose nenustato kvalifikacinių							

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**	
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė				
(specialiųjų) reikalavimų, todėl neišku, pagal kokius kriterijus tokie nariai pasirenkami; teisės aktais nėra numatyta, kas gali būti atranką inicijuojančio subjekto paskirti kiti asmenys į valdomų įmonių kolegialių organų narius be valstybės tarnautojų, netaikant atrankos procedūros.		atitiktį nustatytiems reikalavimams.						
		Priemonės**					Subjektas, įgyvendinantis priemonės	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015-06-17 nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės ar savivaldybės įmonės, valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės ar jos dukterinės bendrovės kolegialų priežiūros ar valdymo organų atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“ projekto, numatančio pareigą atranką inicijuojančiam subjektui patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų atranką inicijuojančio subjekto pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatytiems reikalavimams, parengimas ir pateikimas Vyriausybei.					Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2021 m. gruodis
2-asis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos	Kolegialių organų narių atlygio politikos atitiktis tarptautinei gerajai praktikai.	Nenustatyta fiksuoto kolegialių organų narių atlygio politika.	Peržiūrėta kolegialių organų narių atlygio politika atitinka tarptautinę gerąją praktiką: nustatyta fiksuoto atlygio sistema.	Vertinant pokytį	Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2023 m.	
Įmonių kolegialių organų sudarymas tobulintinas valstybės ir savivaldybių valdomose įmonėse faktiškai mokami darbo atlygiai yra nefiksuoti ir taip neatitinka tarptautinės gerosios praktikos.	6. Siekiant, kad valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių kolegialių organų narių atlygio politika atitiktų tarptautinę gerąją praktiką, atnaujinti kolegialių organų narių atlygio politiką, numatant fiksuoto atlygio sistemą.	Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemonės	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***	
		Vyriausybės nutarimo, kuriuo būtų patvirtinama atlygio valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių kolegialių organų nariams mokėjimo tvarka, parengimas ir pateikimas Vyriausybei.			Ekonomikos ir inovacijų ministerija	2022 m. gruodis		
2-asis ir 3-iasis pagrindiniai audito rezultatai	Didelės svarbos	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikos atitiktis gerosios valdysenos principams.	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikoje nenumatyti gerosios valdysenos principai.	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikoje numatyti gerosios valdysenos principai dėl: – tikslų išskėlimo; – kolegialių organų (jų sudarymo, informacijos apie narius viešinimo, narių viešųjų ir privačių interesų deklaravimo, atlygio nariams mokėjimo); – teikiamos paramos viešinimo.	Vertinant pokytį	Vidaus reikalų ministerija	2024 m.	
Viešųjų įstaigų nuosavybės politikoje nenumatyti gerosios valdysenos principai:	7. Siekiant, kad viešųjų įstaigų, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybės, valdysena atitiktų gerojo valdymo principus ir būtų orientuota į efektyvią ir skaidrią jų veiklą, inicijuoti teisės aktų pakeitimus dėl gerosios valdysenos principų (tikslų išskėlimas, kolegialių organų sudarymas ir teikiamos paramos viešinimas) viešosiose įstaigose diegimo.	Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemonės	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***	
- valstybei ir savivaldybėms atstovaujančios institucijos teisės aktais nėra įpareigosotos rengti lūkesčių raštus viešosioms įstaigoms; - viešųjų įstaigų kolegialių organų narių atrankos procedūros ir reikalavimai nariams, informacijos apie juos viešinimas, pareiga jiems deklaruoti viešuosius ir								

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokyti, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
privačius interesus, atlygio mokėjimas teisės aktais nėra reglamentuoti; teisės aktai viešosioms įstaigoms leidžia teikti paramą, tačiau neįpareigoja jų viešinti informacijos apie jos teikimą.		Identifikuoti gerosios valdysenos principų taikymo viešųjų įstaigų, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, veikloje apimtį ir jų taikymo viešosioms įstaigoms, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, kriterijus.			Vidaus reikalų ministerija	2022 m. II ketvirtis	
		Parengti ir pateikti Vyriausybei svarstyti teisės aktų, reglamentuojančių gerosios valdysenos principų diegimą viešųjų įstaigų, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės, veikloje, projektus.			Vidaus reikalų ministerija	2023 m. IV ketvirtis	
3-iasis pagrindinis audito rezultatas Šalies mastu nėra vertinami ir palyginami viešųjų įstaigų, kuriose dalyvauja valstybė ir savivaldybės, valdymo ir veiklos rezultatai.	Vidutinės svarbos 8. Siekiant turėti išsamius duomenis, leidžiančius priimti sprendimus formuojant valstybės ir savivaldybių viešųjų įstaigų politiką, nustatyti kokie duomenys apie šias įstaigas turi būti vertinami šalies mastu, ir juos viešinti.	Periodinis viešųjų įstaigų valdymo praktikos apibendrinimas	Nerengiamas viešųjų įstaigų valdymo praktikos apibendrinimas	Periodiškai pagal nustatytus kriterijus rengiamas viešųjų įstaigų veiklos ir valdymo praktikos apibendrinimas	Vertinant pokytį	Vidaus reikalų ministerija	2023 m.
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jų terminas***
		Identifikuoti ir suformuluoti kriterijus, pagal kuriuos būtų renkama, vertinama ir viešai skelbiama informacija apie viešąsias įstaigas, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės ir nustatyti šios informacijos skelbimo periodiškumą.				Vidaus reikalų ministerija	2021 m. IV ketvirtis
		Pagal identifikuotus kriterijus surinkus ir įvertinus informaciją, nustatyto periodiškumu parengti ir viešai paskelbti apibendrintą informaciją apie viešąsias įstaigas, kuriose dalyvauja valstybė ar savivaldybės.				Vidaus reikalų ministerija	2022 m. II ketvirtis
1-asis pagrindinis audito rezultatas Objektyviai neįvertintas valstybės įmonių bei viešųjų įstaigų funkcijų pagrįstumas pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires, nes ministerijos vertinimus perdavė atlikti pačioms įmonėms ir įstaigoms, nors turėjo atlikti pačios.	Vidutinės svarbos 9. Siekiant, kad Viešojo sektoriaus tobulinimo gairių įgyvendinimas sudarytų sąlygas išgryninti valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų funkcijas, inicijuoti, kad valstybei atstovaujančios institucijos pakartotinai atliktų valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų atitikties gairėms vertinimus ir apie jos rezultatus informuoti Vyriausybę sprendimams priimti.	Atliekami pakartotiniai vertinimai pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires.	Nėra žinoma ar atliekami pakartotiniai vertinimai.	Atlikti pakartotiniai vertinimai ir teikiami pasiūlymai sprendimams priimti.	Vertinant pokytį	Vidaus reikalų ministerija	2022 m.
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jų terminas***
		Pateikti siūlymą Vyriausybei pavesti ministerijoms atlikti pakartotinį ministrų valdymo srityse veikiančių valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų atitikties Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairėms vertinimą.				Vidaus reikalų ministerija	2021 m. II ketvirtis
		Pateikti siūlymą Vyriausybei pavesti ministerijoms atlikti pakartotinį ministrų valdymo srityse veikiančių valstybės įmonių ir viešųjų įstaigų atitikties Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairėms vertinimą.				Vidaus reikalų ministerija	2022 m. I ketvirtis
3-iasis pagrindinis audito rezultatas	Vidutinės svarbos 10. Siekiant turėti ir atskleisti informaciją apie	Informacijos apie įmones, kuriose valstybė ar savivaldybės neturi	Neatskleidžiama informacija apie įmones, kuriose valstybė ar	Viešai prieinama informacija apie įmones, kuriose valstybė ar	Vertinant pokytį	Valdymo koordinavimo centras	2022 m.

Pagrindinis audito rezultatas	Rekomendacija (pokytis, kurio siekiama)	Pokyčio vertinimo rodikliai ir jų reikšmės*			Pokyčio rodiklio matavimo data ir periodiškumas pagal poreikį**	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (pokyčio pasiekimo terminas)**
		rodiklis	pradinė reikšmė	siektina reikšmė			
Nepavesta analizuoti ir viešinti informaciją apie dalyvavimą įmonių veikloje, kuriose valstybė ar savivaldybės dalyvauja neturėdamos balsų daugumos.	visas įmones, kuriose valstybė ir savivaldybės dalyvauja, viešinti informaciją apie įmones, kuriose neturima balsų daugumos.	balsų daugumos, atskleidimas.	savivaldybės neturi balsų daugumos.	savivaldybės neturi balsų daugumos.			
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Parengti ir naujinti ne rečiau nei kartą per metus SVĮ bei bendrovių, kuriose savivaldybės dalyvauja turėdamos mažiau nei 50 proc. akcijų, sąrašą bei jį skelbti VKC svetainėje (išskyrus dalyvavimą valdant bešeimininkes akcijas ir pan. atvejus).				Valdymo koordinavimo centras	2022 m. sausis
		Parengti ir nuolatos naujinti VVĮ bei bendrovių, kuriose valstybė dalyvauja turėdama mažiau nei 50 proc. akcijų, sąrašą bei jį skelbti VKC svetainėje (išskyrus dalyvavimą valdant bešeimininkes akcijas ir pan. atvejus).				Valdymo koordinavimo centras	2022 m. sausis
2-asis pagrindinis audito rezultatas Finansiniai lūkesčiai visa apimtimi nustatyti tik 32-ies proc. valstybės ir 8-ies proc. savivaldybių vertintų valdomų įmonių.	Vidutinės svarbos 11. Siekiant padėti atskleisti valstybės ir savivaldybių siekiamus tikslus valdomose įmonėse, įgyvendinti metodines pagalbos priemones, kurios valstybei ir savivaldybėms atstovaujančioms institucijoms padėtų užtikrinti rengiamų lūkesčių raštų kokybę.	VVĮ, kurioms iškelti finansiniai lūkesčiai visa rekomenduojama apimtimi, dalis.	32 proc.	100 proc.	Vertinant pokytį	Valdymo koordinavimo centras	2023 m.
		SVĮ, kurioms iškelti finansiniai lūkesčiai visa rekomenduojama apimtimi, dalis.	18 proc.	100 proc.	Vertinant pokytį	Valdymo koordinavimo centras	2023 m.
		Priemonės**				Subjektas, įgyvendinantis priemones	Priemonių įgyvendinimo ir informavimo apie jį terminas***
		Parengta metodinė rekomendacinė informacija dėl lūkesčių raštų rengimo.				Valdymo koordinavimo centras	2021 m. gruodis

* Detalus pokyčių rodiklių duomenys pateikti 3 priede „Pokyčių rodiklių duomenys“.

** Priemonės ir terminus joms įgyvendinti, pokyčiui pasiekti ir rodikliams pamatuoti pateikė Ekonomikos ir inovacijų, Vidaus reikalų ministerijos ir Valdymo koordinavimo centras.

*** Rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos metu gali būti tikslinamos arba keičiamos rekomendacijų įgyvendinimo plane nurodytos priemonės ar pokyčių vertinimo rodikliai Valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo stebėsenos tvarkos aprašo nustatyta tvarka. Aktualus priemonių ir pokyčių vertinimo rodiklių sąrašas yra pateikiamas Valstybės kontrolės atviruose duomenyse adresu www.vkontrolė.lt.

Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie priemonių įgyvendinimą ir kai kurių rodiklių reikšmes plane nustatytais terminais:

Vaidotas Rudokas, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos Įmonių politikos departamento direktorius, tel. Nr. +370 706 64742 ir Laurentina Garbauskienė, Įmonių politikos departamento Valstybės valdomų įmonių politikos skyriaus vedėja, tel. Nr. +370 706 64879; Sandra Šarkutė, Vidaus reikalų ministerijos Viešojo administravimo ir vietos savivaldos politikos grupės patarėja, tel. Nr. +370 527 18919; Aleksandras Jocius, Valdymo koordinavimo centro Valdysenos ir analizės skyriaus vadovas, tel. Nr. +370 611 02405

L. e. p. Ekonomikos audito departamento direktorius

Mindaugas Milčiūnas

Vyriausioji valstybinė auditorė

Rimantė Sabutytė

PRIEDŲ SĄRAŠAS

1 priedas.	Santrumpos ir sąvokos	63
2 priedas.	Audito apimtis ir metodai	66
3 priedas.	Pokyčių rodiklių duomenys	70
4 priedas.	Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos sritys ir jas reglamentuojantys teisės aktai	73
5 priedas.	VVJ vykdomų pagrindinių veiklų sritys	74
6 priedas.	SVJ vykdomų pagrindinių veiklų sritys	75
7 priedas.	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano vykdymas	76
8 priedas.	SVJ skaičiaus pokyčiai atsirinktose savivaldybėse	83
9 priedas.	Atvejai, kai kolegialių organų nepriklausomiems nariams nepriklausomumo reikalavimai nustatyti skirtingo lygmens teisės aktuose	84
10 priedas.	Įmonės ir viešosios įstaigos, kurių veikloje dalyvauja valstybė ir savivaldybės per valstybei ir savivaldybei atstovaujančias institucijas	85
11 priedas.	Atsirinktų savivaldybių su savo įmonėmis ir įstaigomis sudarytos vidaus sandorių sutartys 2017–2019 m., kai paslaugas rinkoje teikia ir privatūs subjektai	87

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

AB /UAB – akcinė ar uždaroji akcinė bendrovė, veikianti pagal Akcinių bendrovių įstatymą

Atrankos gairės – Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtintas Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašas

Bendrieji reikalavimai kolegialių organų nariams – kaip numatyta Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtinto Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo 9 p.

EBIDTA rodiklis – pelnas prieš palūkanas, mokesčius, nusidėvėjimą ir amortizaciją, kuris apskaičiuojamas iš ikimokestinio pelno atimant finansinės veiklos rezultatą bei pridėdant ilgalaikio turto nusidėvėjimą ir amortizaciją

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija

EBPO gairės – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybės valdomų įmonių valdymo gairės (angl. *OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises*)

EIM – Ekonomikos ir inovacijų ministerija

FM – Finansų ministerija

Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairės – patvirtintos Vyriausybės 2018-05-16 nutarimu Nr. 495 „Dėl Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių ir Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“

Grynasis pelningumas – rodiklis, apskaičiuojamas dalijant grynąjį pelną iš pardavimo pajamų

Lūkesčių raštas – raštas, kurį pateikia valstybei ar savivaldybei atstovaujanti institucija įmonei dėl valstybės ar savivaldybės siekiamų tikslų valstybės ar savivaldybės valdomoje įmonėje ir jai keliamų lūkesčių, vadovaujantis Vyriausybės 2012-06-06 nutarimu Nr. 665 patvirtinto Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašo 121 p.

Lūkesčių rašto rekomendacijos – Ekonomikos ir inovacijų ministro 2019-08-01 įsakymu Nr. 4-453 patvirtintos Valstybei atstovaujančios institucijos rašto dėl valstybės siekiamų tikslų valstybės valdomoje įmonėje ir keliamų lūkesčių valstybės valdomai įmonei nustatymo rengimo rekomendacijos

Nepriklausomumo reikalavimai kolegialių organų nariams – kaip numatyta Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtinto Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo 11 p.

Priklausomi kolegialaus organo nariai (priklausomi nariai) – valstybės tarnautojai, darbuotojų atstovai ar kiti akcininko/savininko skiriami asmenys į kolegialaus organo narius valstybės ir savivaldybių įmonėse ir valdomose bendrovėse, nesilaikant nustatytų atrankos procedūrų, kaip tai numatyta Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtinto Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos apraše

RATC – regioniniai atliekų tvarkymo centrai

ROA rodiklis – arba turto grąža, tai yra finansinis rodiklis, apskaičiuojamas paskutinių dvylikos mėnesių grynąjį pelną (nuostolius) padalijus iš turto balansinės vertės ataskaitinio laiko pradžioje ir pabaigoje vidurkio

ROE rodiklis – arba nuosavo kapitalo grąža, tai yra finansinis rodiklis, kuris apskaičiuojamas paskutinių dvylikos mėnesių grynąjį pelną (nuostolius) dalinant iš nuosavo kapitalo balansinės vertės ataskaitinio laiko pradžioje ir pabaigoje vidurkio

Savivaldybei atstovaujanti institucija – savivaldybės, kaip savivaldybės įmonių, akcinių bendrovių, uždarytųjų akcinių bendrovių ir viešųjų įstaigų dalyvio, turtines ir neturtines teises ir pareigas įgyvendinančios savivaldybių vykdomosios institucijos, Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo ir Vyriausybės nustatyta tvarka, kaip numatyta šio įstatymo 23 str. 1 d.

Savivaldybės valdoma bendrovė – akcinė bendrovė ir (ar) uždaroji akcinė bendrovė, kurių vienai ar kelioms savivaldybėms nuosavybės teise priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime

SĮ (savivaldybės įmonė) – savivaldybės įmonė, veikianti pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą

Skaidrumo gairės – Vyriausybės 2010-07-14 nutarimu Nr. 1052 patvirtintas Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių aprašas

SM – Susisiekimo ministerija

Specialieji reikalavimai kolegialių organų nariams – kaip numatyta Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtinto Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo 10 p.

STRATA – Vyriausybės strateginės analizės centras

STT – Specialiųjų tyrimų tarnyba

SVĮ (savivaldybių valdomos įmonės) – savivaldybių įmonės, taip pat savivaldybių valdomos bendrovės (AB, UAB), kaip numatyta Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 2 str. 6 d.

SVĮ nuosavybės gairės – Vyriausybės 2007-06-06 nutarimu Nr. 567 patvirtintas Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse tvarkos aprašas

Valstybei atstovaujanti institucija – valstybės, kaip valstybės įmonių, akcinių bendrovių, uždarytųjų akcinių bendrovių ir viešųjų įstaigų dalyvio, turtines ir neturtines teises ir pareigas įgyvendinančios Vyriausybės įgaliotos institucijos, Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo ir Vyriausybės nustatyta tvarka, kaip numatyta šio įstatymo 23 str. 1 d.

Valstybės valdoma bendrovė – akcinė bendrovė ir (ar) uždaroji akcinė bendrovė, kurių valstybei nuosavybės teise priklausančios akcijos suteikia daugiau kaip 1/2 balsų visuotiniame akcininkų susirinkime

VĮ (valstybės įmonė) – valstybės įmonė, veikianti pagal Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą

VKC – Valdymo koordinavimo centras

VRM – Vidaus reikalų ministerija

VŠĮ – Viešoji įstaiga, veikianti pagal Viešųjų įstaigų įstatymą, kurioje valstybė ar savivaldybė įgyvendina savininko ar dalininko teises

VTEK – Vyriausioji tarnybinės etikos komisija

VVĮ (valstybės valdomos įmonės) – valstybės įmonės, taip pat valstybės valdomos bendrovės (AB, UAB), kaip numatyta Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 2 str. 16 d.

VVĮ nuosavybės gairės – Vyriausybės 2012-06-06 nutarimu Nr. 665 patvirtintas Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse tvarkos aprašas

VVĮ pertvarkos planas – valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių planas, kuriam pritarta Vyriausybės 2018-12-05 pasitarime. Į planą buvo inkorporuoti Valstybės įmonių pertvarkos priemonių planas (pritarta 2018-01-10 pasitarime, atnaujinta 2018-08-13) ir Valstybės valdomų bendrovių veiklos optimizavimo planas (pritarta 2018-08-01 pasitarime)

ŽŪM – Žemės ūkio ministerija

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
2 priedas

Audito apimtis ir metodai

Audito apimtis

Audito tikslas – įvertinti, ar valstybė ir savivaldybės dalyvaudamos įmonių bei viešųjų įstaigų valdysenoje užtikrina, kad jų veikla būtų pagrįsta gero valdymo principais, skaidri ir orientuota į tikslų pasiekimą.

Pagrindiniai audito klausimai:

- Ar teisinis reguliavimas lemia aiškią valstybės ir savivaldybių dalyvavimo VVĮ, SVĮ, VŠĮ veikloje valdyseną?
- Ar valstybė ir savivaldybės dalyvaudamos VVĮ, SVĮ ir VŠĮ veikloje siekia rezultatyvumo?
- Ar valstybė ir savivaldybės užtikrina VVĮ, SVĮ ir VŠĮ veiklos skaidrumą?

Audituojami subjektai pagal atranką:

- Ministerijos: Ekonomikos ir inovacijų, Finansų, Vidaus reikalų, Susisiekimo, Žemės ūkio.
- Savivaldybės: Kauno m., Klaipėdos m., Mažeikių r., Panevėžio m., Šiaulių m., Telšių r., Trakų, Vilniaus m.

Audituojamas laikotarpis – 2017–2019 m. Palyginimui renkami ankstesnių laikotarpių duomenys. Jei yra svarbių pokyčių srityse, vertinama ir 2020 m. informacija.

Apribojimai – atliekant finansinių rodiklių analizę nebuvo siekiama įvertinti kiekvienos įmonės ar viešosios įstaigos rezultatą atskirai, nebuvo eliminuotas specialiųjų įpareigojimų vykdymas ar kiti individualūs valdomų įmonių ar įstaigų veiklos ypatumai.

Auditas atliktas pagal Valstybinio audito reikalavimus¹⁸⁰ ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus¹⁸¹.

Audito duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
1. Valstybė ir savivaldybės turi tikslingai dalyvauti įmonių ir viešųjų įstaigų valdyme	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome: • Valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymą; • Akcinių bendrovių įstatymą; • Viešųjų įstaigų įstatymą; • Vietos savivaldos įstatymą; • Viešojo administravimo įstatymą;	Nustatyti, ar: • teisės aktuose yra apibrėžtas VVĮ, SVĮ ir VŠĮ steigimo tikslingumas. • vertinamas valstybės ir savivaldybių dalyvavimo VVĮ, SVĮ ir

¹⁸⁰ Valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymas Nr. V-26 „Dėl Valstybinio audito reikalavimų patvirtinimo“.

¹⁸¹ 3000-asis TAAIS „Veiklos audito standartas“. Prieiga per internetą: <http://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=350>.

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	• Strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių ir įrenginių bei kitų nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių įstatymą ir jo pakeitimo aiškinamąjį raštą; • Vyriausybės nutarimą dėl Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių ir jų įgyvendinimo veiksmų planą; • Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse; • Vyriausybės nutarimą dėl Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse; • Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešosiose įstaigose; • Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių; • Septynioliktosios Vyriausybės programą ir jos įgyvendinimo planą; • Vyriausybės 2019 m. veiklos ataskaitą; • Vyriausybės pasitarimus ir sprendimus dėl VVJ pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano įgyvendinimo, dėl Viešojo sektoriaus įstaigų sistemos tobulinimo gairių įgyvendinimo; • LRV kanceliarijos Ekonomikos politikos grupės pažymą dėl Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano; • Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto išvadas dėl Vietos savivaldos įstatymo projekto; • Seimo konferencijos „Ar reikalinga konkurencija teikiant viešąsias paslaugas?“ medžiagą; • Seimo posėdžių sprendimus; • Seimo sprendimus dėl Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo, Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo; • Prezidento dekretą dėl Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo; • VVJ pertvarkos planą ir plano įgyvendinimo veiksmų planą; • Ūkio ministro įsakymą dėl Darbo grupės sudarymo; • Ūkio ministro įsakymą dėl Valstybės valdomų įmonių specialiųjų įpareigojimų nustatymo ir informacijos pateikimo rekomendacijų patvirtinimo ir jo pakeitimą; • EBPO gaires ir apžvalgas; • Valstybinių auditų ataskaitas (Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei, Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą, Viešųjų įstaigų steigimas ir valdymas, 2017 m.); • Švedijos 2019 m. valstybės valdomų įmonių metinius pranešimus; <u>Duomenų analizė.</u> Analizavome: • atsirinktų audituoti subjektų pateiktą informaciją dėl VVJ, SVJ ir VŠJ 2017–2019 m. atliktų tikslingumo vertinimų, valstybės valdomų įmonių pertvarkos plano įgyvendinimo, 2017–2019 m. VVJ vykdomų specialiųjų įpareigojimų atskyrimo apskaitoje; • atsirinktų užsienio šalių pateiktus duomenis ir informaciją dėl tikslingumo vertinimo, informacijos apie VVJ viešinimo; • VKC pateiktą duomenis apie VVJ ir SVJ veiklą; • VRM viešojo sektoriaus ataskaitose (2018–2020 m.) pateiktus statistinius duomenis. <u>Pokalbis.</u> Bendravome su: • audituotų 5 ministerijų atstovais. • audituotų 8 savivaldybių atstovais. • VKC atstovais.	VŠJ veikloje tikslingumas. • užtikrinamas efektyvus VVJ ir SVJ specialiųjų įpareigojimų vykdymas.
2. Valstybė ir savivaldybės	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome:	Jvertinti ar:

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
dalyvaudamos įmonių veikloje imasi priemonių rezultatyvumui didinti, to trūksta viešųjų įstaigų valdysenoje	- Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymą; - Akcinių bendrovių įstatymą; - Vietos savivaldos įstatymas; - Viešųjų ir privačių interesų derinimo įstatymą; - Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo valstybės valdomose įmonėse; - Vyriausybės nutarimą dėl Savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo savivaldybių valdomose įmonėse; - Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės ir savivaldybių turtinių ir neturtinių teisių įgyvendinimo viešosiose įstaigose; - Vyriausybės nutarimą dėl Strateginio planavimo metodikos patvirtinimo; - Vyriausybės nutarimą dėl Dividendų už valstybei nuosavybei teisę priklausančias bendrovių akcijas ir valstybės įmonių pelno įmokų; - Vyriausybės nutarimą dėl Kandidatų į valstybės ar savivaldybės įmonės, valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės ar jos dukterinės bendrovės kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos ir jo pakeitimą; - Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių; - Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės įmonių ir savivaldybės įmonių valdybų narių atlygio skyrimo tvarkos ir valdybos narių civilinės atsakomybės draudimo; - EIM ministro įsakymą dėl lūkesčių raštų rekomendacijų; - EBPO gaires ir apžvalgas (OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, Corporate Governance in Lithuania, 2018); - Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“; 2014 – 2020 metų Nacionalinę pažangos programą; - Septynioliktosios ir aštuonioliktosios Vyriausybės programas; - Žemės ūkio ministro įsakymu patvirtintas Žemės ūkio ministerijos atstovavimo valstybei viešosiose įstaigose taisyklės; - Valstybinių auditų ataskaitas (Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei, Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą); - VKC viešai skelbiama ir pateiktą informaciją apie vykdomas atrankas į kolegialių organų narius; - Lietuvos banko viešai skelbiama informaciją, teminius straipsnius; - ekspertų viešai skelbiama nuomone; - VVJ, SVJ viešai skelbiama informaciją apie kolegialių organų narius; - Ministerijų ir savivaldybių pateiktą informaciją; „Baltic Institute of Corporate Governance“ leidinius.	- valstybė ir savivaldybės yra nustatę finansinius lūkesčius VVJ, SVJ ir VŠJ. - valstybė ir savivaldybės yra išskėlusios nefinansinius lūkesčius VVJ, SVJ ir VŠJ. - valstybės nustatyta VVJ, SVJ ir VŠJ tikslų įgyvendinimo kontrolės sistema. - VVJ, SVJ ir VŠJ pasiekti finansiniai rodikliai atitinka gerą praktiką. - sumokama pakankamai dividendų ar pelno įmokų į valstybės ir savivaldybių biudžetus. - valstybė ir savivaldybės yra nustatę strategiją kada galimas įmonių akcijų platinimas vertybinių popierių biržoje. - nustatyta skaidri kolegialių organų atrankos tvarka. - kolegialiuose organuose yra pakankamas nepriklausomų narių skaičius. - užtikrinamas skaidrus dalyvavimas kolegialių organų veikloje. - Užtikrinamas nepriklausomų narių nepriklausomumas. - tinkamai nustatytas darbo atlygio mokėjimas kolegialių organų nariams.
	<u>Duomenų analizė.</u> Analizavome: - Finansų ministerijos ataskaitą dėl Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų konsoliduotų visumos pajamų duomenų; - Antikorupcinio vertinimo išvadą dėl valstybės ir savivaldybės įmonių įstatymo pakeitimo ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės įmonės, valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės ar jos dukterinės bendrovės kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo; - VKC ataskaitą „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2019/2020“; - VKC ataskaitą „Lietuvos savivaldybių valdomų įmonių veikla“, 2019 m.; - Kurk Lietuvai ataskaitą „Valstybės valdomų įmonių skaidrumo ir valdymo efektyvumo didinimas akcijų biržos svertų pagalba“, 2018 m. - atsirinktų ministerijų ir savivaldybių 2017–2019 m. parengtus lūkesčių raštus valdomoms VVJ ir SVJ; - atsirinktų ministerijų ir savivaldybių parengtas veiklos strategijas. - atsirinktų VVJ, SVJ, VŠJ strategijas; - VKC pateiktus finansinius VVJ ir SVJ duomenis; - VTEK pateiktą informaciją; - VTEK viešųjų ir privačių interesų deklaracijų paieškoje pateiktas deklaracijas; - atsirinktų VVJ, SVJ ir VŠJ atlygio kolegialiams organams tvarkas;	

Audito ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	- atsirinktų užsienio šalių pateiktus duomenis ir informaciją apie VVJ finansinius duomenis. <u>Pokalbis.</u> Bendravome su: - audituotų 5 ministerijų atstovais; - audituotų 8 savivaldybių atstovais; - VKC atstovais. <u>Skaičiavome:</u> - VVJ, SVJ ir šalies privataus sektoriaus įmonių vidutinius finansinius rodiklius 2017–2019 m.; - Lietuvos SVJ, VVJ ir Latvijos, Estijos, Švedijos VVJ vidutinius finansinius rodiklius 2017–2019 m.;	
3. Skaidrumo reikalavimai valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos viešinimui skirtingi	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome: - Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą; - Labdaros ir paramos įstatymą; - Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymą; - Viešųjų pirkimų įstatymą; - Vyriausybės nutarimus dėl VRM ir EIM nuostatų; - Vyriausybės nutarimą dėl Valstybės valdomų įmonių veiklos skaidrumo užtikrinimo gairių; - Konkurencijos tarybos nutarimą dėl komunalinių atliekų tvarkymo paslaugų rinkos tyrimo baigimo; - EBPO gaires (OECD Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015 m.). - Valstybinių auditų ataskaitas (Valstybės valdomų įmonių grąža valstybei, Ar savivaldybių kontroliuojamų įmonių valdysena užtikrina efektyvią ir skaidrią įmonių veiklą, Viešųjų įstaigų steigimas ir valdymas, 2017 m.); - Valstybės kontrolės rekomendacijų stebėsenos ataskaitą; - Danijos valstybės įmonių ataskaitą, 2018 m. - VKC viešai skelbiama informacija; - VKC įstatai; - Ministerijų ir savivaldybių pateiktą informaciją. <u>Duomenų analizė.</u> Analizavome: - STT rizikos analizę dėl Susisiekimo, Finansų ir Energetikos ministerijų valdomų bendrovių paramos teikimo srityse; - VKC ataskaitą „Lietuvos valstybės valdomų įmonių veikla 2019/2020“; - atsirinktų audituoti ministerijų ir savivaldybių pateiktus duomenis bei VPT viešai skelbiamus duomenis apie sudarytas viešųjų pirkimų ir vidaus sandorių sutartis; - visų ministerijų ir savivaldybių užpildytus klausimynus apie įmones ir įstaigas, kurių veikloje dalyvaujama. <u>Pokalbis.</u> Bendravome su: - audituotų 5 ministerijų atstovais. - audituotų 8 savivaldybių atstovais. <u>Skaičiavome:</u> - audituotų savivaldybių 2017–2019 m. viešųjų pirkimų būdu sudarytų sutarčių vertes, vidaus sandorių vertes. - audituotų ministerijų 2017–2019 m. viešųjų pirkimų būdų sudarytų sutarčių vertes, vidaus sandorių vertes. - kiek perduodama turto, piniginių įnašų ir kt. įmonės ir įstaigoms, kurių veikloje dalyvaujama	Nustatyti, ar: - viešinama apibendrinta informacija apie VVJ, SVJ ir VŠĮ veiklą ir apie įmones ir įstaigas, kurių valdyme dalyvauja valstybė ar savivaldybė neturėdamos balsų daugumos. - viešinama informacija apie suteiktą paramą. - ministerijos ir savivaldybės pagrįstai sudaro sutartis su įmonėmis ir įstaigomis, kurių veikloje dalyvauja.

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
3 priedas

Pokyčių rodiklių duomenys

1 lentelė. Pokyčių rodiklių duomenys					
Rodiklis		Viešųjų įstaigų steigimo kriterijų detalumas norminiuose teisės aktuose	VĮ skaičius	Pateikiamos informacijos detalumas Vyriausybės metinėje ataskaitoje apie VĮ	VĮ skaičius
Matavimo vienetas		–	Vnt.	–	Vnt.
Pradinė reikšmė		Nedetalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai teisės aktuose	50	Vyriausybės metinėje ataskaitoje pateikiamas tik VĮ skaičius ir jo pokyčiai	17
Pradinės reikšmės fiksavimo data		2020 m.	2019 m.	2020 m.	2019 m.
Siektina reikšmė		Detalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai teisės aktuose	Veikia tik tos VĮ, kurių funkcijos yra svarbios valstybės tikslams įgyvendinti	Vyriausybės metinėje ataskaitoje pateikiama detalesnė informacija apie VĮ portfelį, VĮ pertvarkos eigą	Tik tų VĮ skaičius, kurių veiklą įvertintus, kita teisinė forma netinkama
Tolerancijos ribos	Norminiuose teisės aktuose numatyti detalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai	Veikia tik tos VĮ, kurių funkcijos yra svarbios valstybės uždaviniams įgyvendinti	Numatytas kasmetinis atsiskaitymas teisės aktuose	Likusios tik tos VĮ, kurių veiklą įvertintus kita teisinė forma netinkama	Likusios tik tos VĮ, kurių veiklą įvertintus kita teisinė forma netinkama
	-	Veikia tos VĮ, kurių funkcijos nėra svarbios valstybės uždaviniams įgyvendinti	–	Likusi dalis tų VĮ, kurių veikla ir kitos teisinės formos galimybės nevertinamos	Likusi dalis tų VĮ, kurių veikla ir kitos teisinės formos galimybės nevertinamos
	Norminiuose teisės aktuose nenumatyti viešųjų įstaigų steigimo kriterijai	50	Nenumatytas atsiskaitymas teisės aktuose	17	17
Siektinos reikšmės fiksavimo data		Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti		Teisės aktai	VKC viešai pateikiama informacija	Teisės aktai	VKC viešai pateikiama informacija
Duomenų pateikimo periodiškumas		Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Detalus skaičiavimo aprašymas		Vertinama ar po audito įgyvendinus priemones norminiuose teisės aktuose numatyti detalūs viešųjų įstaigų steigimo kriterijai	Vertinama ar bus priimami sprendimai dėl VĮ, kurių veikla ir funkcijos nėra svarbios valstybės uždaviniams įgyvendinti	Vertinama ar po audito įgyvendinus priemones pateikiama detalesnė informacija Vyriausybės metinėje ataskaitoje	Vertinama ar bus vertinamos galimybės pertvarkyti VĮ į kitas teisinės formas ir tai įvertinus ar liks tik tos VĮ, kurios visos kitos teisinės formos nėra tinkamos

2 lentelė. Pokyčių rodiklių duomenys

Rodiklis		Teisės aktų pakeitimai, siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms tinkamai identifikuoti komercines ir nekomercines funkcijas	Teisės aktų pakeitimai, didinantys kolegialių organų narių atrankos procedūrų skaidrumą	Kolegialių organų narių atlygio politikos atitiktis tarptautinei gerajai praktikai	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikos atitiktis gerosios valdysenos principams
Pradinė reikšmė		Teisės aktuose trūksta metodologijos, kuri leistų tinkamai identifikuoti savivaldybių valdomų įmonių komercines ir nekomercines funkcijas	Teisės aktuose nenustatyta pareiga atranką inicijuojančiam subjektui patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį nustatytiems reikalavimams	Nenustatyta fiksuoto kolegialių organų narių atlygio politika	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikoje nenumatyti gerosios valdysenos principai
Pradinės reikšmės fiksavimo data		2019 m.	2020 m.	2019 m.	2020 m.
Siektina reikšmė		Inicijuoti teisės aktų pakeitimai, siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms tinkamai identifikuoti komercines ir nekomercines funkcijas	Teisės aktuose nustatyta pareiga atranką inicijuojančiam subjektui patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų atranką inicijuojančio subjekto pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį nustatytiems reikalavimams	Peržiūrėta kolegialių organų narių atlygio politika atitinka tarptautinę gerąją praktiką: nustatyta fiksuoto atlygio sistema	Viešųjų įstaigų nuosavybės politikoje numatyti gerosios valdysenos principai dėl: – tikslų išsklaidymo; – kolegialių organų (jų sudarymo, informacijos apie narius viešinimo, narių viešųjų ir privačių interesų deklaravimo, atlygio nariams mokėjimo); – teikiamos paramos viešinimo.
Tolerancijos ribos	Gera	Inicijuoti teisės aktų pakeitimai, siekiant sudaryti sąlygas ir padėti savivaldybių valdomoms įmonėms tinkamai identifikuoti komercines ir nekomercines funkcijas	Teisės aktuose nustatyta pareiga patvirtinti pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį nustatytiems reikalavimams	Atlygio politikoje nustatyta fiksuoto atlygio sistema	Atlygio politika atitinka visus gerosios valdysenos principus
	Vidutiniškai	-	-	-	Atlygio politika atitinka dalį gerosios valdysenos principų
	Blogai	Teisės aktų pakeitimai neinicijuoti ir toliau trūksta metodologijos tinkamai identifikuoti savivaldybių valdomų įmonių komercines ir nekomercines funkcijas	Teisės aktuose nenustatyta pareiga patvirtinti pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką ir užtikrinti šių asmenų atitiktį nustatytiems reikalavimams	Atlygio politikoje nenustatyta fiksuoto atlygio sistema	Atlygio politika neatitinka gerosios valdysenos principų
Siektinos reikšmės fiksavimo data		Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti		Teisės aktai	Teisės aktai	Teisės aktai	Teisės aktai
Duomenų pateikimo periodiškumas		Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Detalus skaičiavimo aprašymas		Vertinama ar teisės aktų pakeitimai padės savivaldybių valdomoms įmonėms tinkamai identifikuoti komercines ir nekomercines funkcijas	Vertinama ar teisės aktų pakeitimai užtikrins pareigą patvirtinti valstybės tarnautojų ir kitų pasirenkamų asmenų parinkimo tvarką į kolegialių organų narius	Vertinama ar įgyvendinus priemones teisės aktai reglamentuojantys kolegialių organų narių atlygio politiką atitinka gerąją valdyseną	Pagal kriterijus vertinama ar po audito įgyvendinus priemones teisės aktuose, kurie reglamentuoja viešųjų įstaigų veiklą, numatyti gerosios valdysenos principai

3 lentelė. Pokyčių rodiklių duomenys

Rodiklis	Periodinis viešųjų įstaigų valdymo praktikos apibendrinimas	Atliekami pakartotiniai vertinimai pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires	Informacijos apie įmones, kuriose valstybė ar savivaldybės neturi balsų daugumos, atskleidimas	VĮ, kurioms iškelti finansiniai lūkesčiai visa rekomenduojama apimtimi, dalis	SVĮ, kurioms iškelti finansiniai lūkesčiai visa rekomenduojama apimtimi, dalis
Matavimo vienetas	–	–	–	Proc.	Proc.
Pradinė reikšmė	Nerengiamas viešųjų įstaigų valdymo praktikos apibendrinimas	Nėra žinoma ar atliekami pakartotiniai vertinimai	Neatskleidžiama informacija apie įmones, kuriose valstybė ar savivaldybės neturi balsų daugumos	32	18
Pradinės reikšmės fiksavimo data	2020 m.	2020 m.	2020 m.	2019 m.	2019 m.
Siektina reikšmė	Periodiškai pagal nustatytus kriterijus rengiamas viešųjų įstaigų veiklos ir valdymo praktikos apibendrinimas	Atlikti pakartotiniai vertinimai ir teikiami pasiūlymai sprendimams priimti	Viešai prieinama informacija apie įmones, kuriose valstybė ar savivaldybės neturi balsų daugumos	100	100
Tolerancijos ribos	Gera	Kasmet rengiama viešųjų įstaigų veiklos rezultatus apibendrinanti ataskaita	Atlikti pakartotiniai vertinimai ir teikiami pasiūlymai sprendimams priimti	≥ 75	≥ 75
	Vidutiniškai	–	Atlikti pakartotiniai vertinimai	74–50	74–50
	Blogai	Kasmet rengiama viešųjų įstaigų veiklos rezultatus apibendrinanti ataskaita	Nėra žinoma ar atlikti pakartotiniai vertinimai	< 50	< 50
Siektinos reikšmės fiksavimo data	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Duomenų šaltinis rodikliui skaičiuoti	VRM rengiamos ataskaitos	VRM pateikta informacija	VKC, VRM ar kitos ataskaitos apie įmones ir viešąsias įstaigas	VĮ lūkesčių raštai	SVĮ lūkesčių raštai
Duomenų pateikimo periodiškumas	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį	Vertinant pokytį
Detalus skaičiavimo aprašymas	Vertinama ar po audito įgyvendinus priemones parengta viešųjų įstaigų veiklos rezultatus apibendrinanti ataskaita	Vertinama ar po audito VRM užtikrino, kad būtų atlikti pakartotiniai vertinimai pagal Viešojo sektoriaus tobulinimo gaires ir juos atlikus, pateikti siūlymus Vyriausybei tolimesniems sprendimams priimti	Vertinama ar po audito įgyvendinus priemones viešai prieinama informacija apie įmones ir įstaigas, kuriose dalyvaujama neturint balsų daugumos	Vertinama kokiai VĮ daliai lūkesčių raštuose yra nurodoma siekti visų rekomenduojamų finansinių lūkesčių	Vertinama kokiai SVĮ daliai lūkesčių raštuose yra nurodoma siekti visų rekomenduojamų finansinių lūkesčių

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės ir savivaldybių valdomų
 įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
 4 priedas

Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių ir viešųjų įstaigų veiklos sritys ir jas reglamentuojantys teisės aktai

Veiklos sritis	Teisės aktai
• Elektros energijos gamyba ir tiekimas	Elektros energetikos įstatymas
• Susiekimas, susisiekimo infrastruktūros valdymas	Kelių įstatymas Geležinkelių transporto kodeksas
• Keleivių ir krovinių vežimas	Kelių įstatymas Transporto lengvatų įstatymas Geležinkelių transporto kodeksas
• Miškininkystė	Miškų įstatymas
• Oro uostai	Aviacijos įstatymas Vyriausybės 1994-04-06 nutarimas Nr. 242 „Dėl Lietuvos Respublikos tarptautinių aerouostų veiklos“
• Jūrų uostai	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas
• Paštas	Pašto įstatymas
• Valstybės turto valdymas	Centralizuotai valdomo valstybės turto valdytojo įstatymas Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas
• Atliekų tvarkymas	Atliekų tvarkymo įstatymas
• Vandens tiekimas ir nuotėkų tvarkymas	Geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įstatymas
• Šilumos gamyba ir tiekimas	Šilumos ūkio įstatymas
• Teritorijų tvarkymas	Želdynų įstatymas
• Sveikatos priežiūros paslaugos	Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas
• Socialinės paslaugos	Socialinių paslaugų įstatymas
• Švietimas	Švietimo įstatymas, Profesinio mokymo įstatymas
• Kultūra ir menas	Kultūros centrų įstatymas Profesionaliojo scenos meno įstatymas
• Turizmas	Turizmo įstatymas
• Kitos sritys	
Šaltinis – Valstybės kontrolė	

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
5 priedas

VVĮ vykdomų pagrindinių veiklų sritys

Eil. Nr.	Pagrindinės veiklos sritys	VVĮ skaičius	VVĮ dalis, proc.
1.	Žemės ūkis	8	16%
2.	Susisiekimas	7	14%
3.	Finansinės paslaugos	5	10%
4.	Energetika	4	8%
5.	Gamyba	3	6%
6.	Draudimas	2	4%
7.	Statybų analizė, statinių ekspertizė	2	4%
8.	Sertifikavimas	2	4%
9.	Prabavimas	1	2%
10.	Valstybės turto valdymas	1	2%
11.	Skaitmeninė kartografija ir geoinformatika	1	2%
12.	Prekyba	1	2%
13.	Polderių sistemos	1	2%
14.	Žemėtvarka	1	2%
15.	Pastatų sprogdinimas, griovimas	1	2%
16.	Pašto paslaugos	1	2%
17.	Ryšio perdavimo paslaugos	1	2%
18.	Oro erdvės stebėjimas ir navigacija	1	2%
19.	Metrologinės paslaugos	1	2%
20.	Renginių organizavimas	1	2%
21.	Viešųjų paslaugų teikimas	1	2%
22.	Pavojingų atliekų tvarkymas	1	2%
23.	Kino paslaugos	1	2%
24.	Miškininkystė	1	2%
25.	Transporto priemonių registravimas	1	2%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC duomenis ir VVĮ įstatus

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
6 priedas

SVĮ vykdomų pagrindinių veiklų sritys

Eil. Nr.	Pagrindinės veiklos sritys	SVĮ skaičius	SVĮ dalis, proc.
1.	Vandens tiekimo	52	21%
2.	Transportas	44	18%
3.	Šilumos tinklai	44	18%
4.	Butų ūkiai	27	11%
5.	Komunalinės paslaugos	21	9%
6.	Atliekos ir šalinimo paslaugos	10	4%
7.	Regioninis atliekų tvarkymas	8	3%
8.	Prekyviečių nuoma	7	3%
9.	Mažmeninė prekyba knygomis	6	2%
10.	Laidojimo paslaugos ir kt.	4	2%
11.	Projektavimo paslaugos	3	1%
12.	Miesto infrastruktūros objektų priežiūra	3	1%
13.	Elektros instaliacijos darbai	3	1%
14.	Sveikatinimo paslaugos	2	1%
15.	Pirties paslaugos	2	1%
16.	Vaistinių veikla	2	1%
17.	Statyba ir architektūra	2	1%
18.	Kita valymo veikla	1	>1%
19.	Kino filmų rodymas	1	>1%
20.	Vandens, dirvožemio tyrimai	1	>1%
21.	Kelių pagrindų, dangų tyrimai	1	>1%
22.	Teritorijų planavimas, projektavimas	1	>1%
23.	Nekilnojamo turto nuoma, maitinimo paslaugos	1	>1%
24.	Kitos transporto paslaugos	1	>1%

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VKC duomenis ir SVĮ įstatus

Valstybinio audito ataskaitos
 „Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
 7 priedas

Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano vykdymas

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
Atsakingos vykdytojos – Aplinkos ministerija ir valstybės įmonė Turto bankas							
1	VĮ Statybos produkcijos sertifikavimo centras (toliau – SPSC)	1. Naujos VŠĮ įsteigimas jai perduodant SPSC viešojo administravimo funkcijas	2019 m. gruodis	2019 m. gruodis	2020 m. spalio	2021 m. gegužė	Statybos produkcijos sertifikavimo centras – veikia kaip VĮ.
		2. SPSC pertvarkymas į UAB			2020 m. spalio	2021 m. gegužė	Žr. 1 p.
		3. SPSC valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimas	2020 m. birželis	2020 m. birželis	2021 m. vasaris	2021 m. gruodis	Žr. 1 p.
2	UAB „Projektų ekspertizė“	UAB „Projektų ekspertizė“ valstybei priklausančių akcijų valdytojo pakeitimas	2019 m. gegužė	2019 rugsėjis	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta
Atsakinga vykdytoja – Energetikos ministerija							
3–4	VĮ Energetikos agentūra (toliau – EA) ir VĮ Lietuvos naftos produktų agentūra (toliau – LNPA)	1. Naujos VŠĮ įsteigimas jai perduodant EA ir LNPA funkcijas	2018 m. gruodis	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta
		2. EA ir LNPA likvidavimas	2019 m. liepa	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta
5	VĮ Radioaktyviųjų atliekų tvarkymo agentūra (toliau – RATA)	RATA reorganizavimas prijungimo būdu, ją prijungiant prie VĮ Ignalinos atominės elektrinės (toliau – IAE)	2019 m. gegužė	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta	įvykdyta

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
Atsakinga vykdytoja – Finansų ministerija bei Ekonomikos ir inovacijų ministerija							
6	VĮ Lietuvos prabavimo rūmai	1. VĮ Lietuvos prabavimo rūmų valstybei atstovaujančios institucijos pakeitimas	2019 m. gegužė	Atsisakyta	–	–	Atsisakyta LR FM raštu ¹⁸² nurodė, kad: Vyriausybė pasitarime ¹⁸³ patvirtino Ūkio subjektų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų ir (ar) jų funkcijų konsolidavimo ir optimizavimo priemonių planą, kuriame numatyta iki 2020-01-01 prijungti VĮ Lietuvos prabavimo rūmus prie Lietuvos metrologijos inspekcijos. FM siekdama įgyvendinti priemonių planus parengė ir 2019 m. balandžio mėn. pateikė išvados gauti susijusių Vyriausybės nutarimų projektus. EIM raštu ¹⁸⁴ informavo, kad vyksta aukščiau minėto plano įgyvendinimo koordinavimo darbo grupės posėdžiai, kurių tikslas – iš esmės įvertinti plano priemonę dėl VĮ Lietuvos prabavimo rūmų prijungimo prie Lietuvos metrologijos inspekcijos. Kadangi FM pateikti derinti Vyriausybės projektai tiesiogiai susiję su organizuojamuose darbo grupės posėdžiuose svarstomais klausimais, nuspręsta išvadas dėl šių projektų teikti priėmus atitinkamus sprendimus minėtuose posėdžiuose.
		2. VĮ Lietuvos prabavimo rūmų pertvarkymas į biudžetinę įstaigą	2020 m. gegužė	2020 m. gruodis	nesikeitė	Pakeista Valstybės įmonės „Lietuvos prabavimo rūmai“ pertvarkymas į viešąją įstaigą. 2020 m. gruodis	Pakeista „Lietuvos prabavimo rūmai“ veikia kaip VĮ. Taip pat Finansų ministerija 2020-09-22 pateikė siūlymą Seimui įmonę pertvarkyti į viešąją įstaigą. Įmonė veikia kaip VĮ.
7	VĮ Turto bankas	VĮ Turto banko pertvarkymas į AB	2020 m. gruodis	2022 m. gruodis	2024 m. gruodis	nesikeitė	Turto bankas veikia kaip VĮ
8	UAB „Būsto paskolų draudimas“	UAB „Būsto paskolų draudimas“ savanoriškas likvidavimas	2022 m. gruodis	2022 m. gruodis	nesikeitė	nesikeitė	„Būsto paskolų draudimas“ veikia kaip UAB
9	VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“	VĮ „Indėlių ir investicijų draudimas“ pertvarkymas į VŠĮ (įsigaliojus įstatymo	2020 m. gruodis	2020 m. gruodis	2021 m. gruodis	nesikeitė	„Indėlių ir investicijų draudimas“ veikia kaip VĮ

¹⁸² 2019-05-30 raštas Nr. ((76.2E-02)-5K-1908699)-6K-1902986.

¹⁸³ Vyriausybės 2018-12-12 pasitarimo protokolas Nr. 55.

¹⁸⁴ 2019-05-13 raštas Nr. (26.19-61)-3-1854.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
		pakeitimo įstatymui, nustatančiam tokią pertvarkymo galimybę					
Atsakinga vykdytoja – Krašto apsaugos ministerija							
10	VĮ „Infostruktūra“	VĮ pertvarkymas į biudžetinę įstaigą	2019 m. liepa	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
Atsakinga vykdytoja – Kultūros ministerija ir Lietuvos kino centras prie Kultūros ministerijos							
11	VĮ „Lietuvos paminklai“	VĮ pertvarkymas į biudžetinę įstaigą Kultūros infrastruktūros centrą	2019 m. gruodis	2020 m. kovas	nesikeitė	Įvykdyta	Įvykdyta
12	UAB „Lietuvos kinas“	UAB „Lietuvos kinas“ likvidavimas	2019 m. gruodis	2020 m. spalio	nesikeitė	2021 m. liepa	„Lietuvos kinas“ veikia kaip UAB
Atsakinga vykdytoja – Susisiekimo ministerija							
13	VĮ „Oro navigacija“	VĮ pertvarkymas į AB	2019 m. liepa	2020 m. liepa	2020 m. gruodis	2022 m. sausis	„Oro navigacija“ veikia kaip VĮ
14	VĮ Lietuvos oro uostai	VĮ pertvarkymas į AB	2019 m. liepa	2020 m. liepa	2020 m. gruodis	2022 m. sausis	Lietuvos oro uostai veikia kaip VĮ
15	VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija	VĮ pertvarkymas į AB	2019 m. liepa	2020 m. liepa	2020 m. gruodis	2022 m. sausis	Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija veikia kaip VĮ
16	VĮ Vidaus vandens kelių direkcija	VĮ pertvarkymas į AB	2019 m. liepa	2020 m. liepa	2020 m. gruodis	2022 m. sausis	Vidaus vandens kelių direkcija veikia kaip VĮ
17	VĮ „Kelių priežiūra“	VĮ pertvarkymas į AB	2019 m. liepa	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
18	AB „Problematika“	AB „Problematika“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimas	2018 m. gruodis	Atsisakyta			Atsisakyta Seimas bendrovę įtraukė į strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių įmonių sąrašą, užtikrinant valstybinę kelių statybos kokybės kontrolę ^{185,186} , todėl iš Plano buvo išbraukta.
19	AB „Detonas“	AB „Detonas“ valstybei priklausančių akcijų valdytojo pakeitimas	2019 m. gegužė	Atsisakyta AB „Detonas“ valstybei nuosavybės teise			Atsisakyta

¹⁸⁵ 2019-11-14 VII (rudens) sesijos rytinio posėdžio Nr. 347 stenograma.

¹⁸⁶ 2019-09-11 Nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymo Nr. XIII-992 2 priedo pakeitimo įstatymo projektas Nr. XIIP-3277(2).

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
				priklausančių akcijų (iš SM į EIM) perdavimo			Vyriausybės pasitarime ¹⁸⁷ užfiksuota, kad papildomai įvertinusi aplinkybes EIM ¹⁸⁸ nutarė, kad šiame VVĮ pertvarkos etape EIM netikslinga perimti valdyti bendrovės akcijų, akcijos galėtų būti perduotos valdyti galutiniam valstybės valdomų įmonių valdymo centralizavimo etape įsteigta su VVĮ politikos formavimu nesusijusiai biudžetinei įstaigai.
Atsakinga vykdytoja – Sveikatos apsaugos ministerija ir valstybės įmonė Turto bankas							
20	UAB „Universiteto vaistinė“	UAB „Universiteto vaistinė“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimas	2019 m. gruodis	2019 m. gruodis	2020 m. birželis	2020 m. rugsėjis Priemonė pakeista į UAB „Universiteto vaistinė“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų investavimas didinant VŠĮ Vilniaus universiteto savininko kapitalą	Pakeista Įvykdyta: Vyriausybė 2020-10-14 priėmė nutarimą Nr. 1119 „Dėl valstybės turto investavimo ir Vilniaus universiteto savininko kapitalo didinimo“
Atsakinga vykdytoja – Ekonomikos ir inovacijų ministerija bei Visagino savivaldybė							
21	VĮ „Visagino energija“	VĮ pertvarkymas į SJ	2019 m. vasaris	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
22	AB Vilniaus metrologijos centras	AB Vilniaus metrologijos centro valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimas	2019 m. kovas	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
Atsakinga vykdytoja – Teisingumo ministerija							
23	VĮ „Mūsų amatai“	VĮ „Mūsų amatai“ pertvarkymas į VŠĮ (įsigaliojus įstatymo pakeitimo įstatymui, nustatančiam tokią pertvarkymo galimybę)	2020 m. gruodis	2020 m. gruodis	nesikeitė	2024 m. liepa	„Mūsų amatai“ veikia kaip VĮ
Atsakinga vykdytoja – Žemės ūkio ministerija							

¹⁸⁷ Informacija apie valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonių plano, kuriam pritarta Vyriausybės 2018-12-05 protokolu Nr. 53, 3 kl., priemonių vykdymą.

¹⁸⁸ Susisiekimo ministerijos 2019-05-29 raštas Nr. 2-3906 ir Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2019-05-07 raštas Nr. (37.4-32)3-1787 „Dėl akcinės bendrovės „Detonas“.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
24	VĮ Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos reguliavimo agentūra	VĮ ir LEADER centro likvidavimas (naujos VŠĮ įsteigimas)	2019 m. vasaris	2019 m. gruodis	2020 m. liepa	2020 m. spalį	Įvykdyta Nauja VŠĮ – Kaimo verslo ir rinkų plėtros agentūra, įstatatai patvirtinti 2020 m. birželio 22 d.
25 – 27	VĮ Valstybės žemės fondas, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras ir VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centras „GIS-Centras“	VĮ Valstybės žemės fondo, VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centro ir VĮ Distancinių tyrimų ir geoinformatikos centro „GIS-Centras“ reorganizavimas jungimo būdu	2019 m. gruodis	2020 m. liepa	Įmonės bus pertvarkomos į kitos teisinės formos juridinius asmenis. Ar bus jungiamos nenurodoma.	Atsisakyta	Atsisakyta Seimas atmetė įstatymų projektus ¹⁸⁹ . Kaimo reikalų komiteto nuomone, įstatymų projektais siūlomas teisinis reglamentavimas neužtikrins didesnio valdymo srities efektyvumo ir stabilumo, pareikalaus papildomų valstybės biudžeto lėšų (daugiau kaip 520 000 Eur).
28 – 29	VĮ „Pieno tyrimai“ ir UAB „Gyvulių produktyvumo kontrolė“	VĮ pertvarkymas į UAB „Pieno tyrimai“	2018 m. gruodis	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
		2. UAB „Pieno tyrimai“ ir UAB „Gyvulių produktyvumo kontrolė“ reorganizavimas jungimo būdu	2019 m. birželis	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
30	VĮ Mašinų bandymo stotis	VĮ pertvarkymas į UAB	2019 m. balandis	Įvykdyta (1,2,3 p.) 2019 m. rugsėjis (4,5 p.)	Įvykdyta 2020 m. balandis	Įvykdyta	Įvykdyta
31 – 32	UAB „Šėduvos avininkystė“ ir UAB Upytės eksperimentinis ūkis	UAB „Šėduvos avininkystė“ ir UAB Upytės eksperimentinio ūkio reorganizavimas jungimo būdu	2019 m. kovas	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta	Įvykdyta
		UAB „Genetiniai ištekliai“ pertvarkymas į VŠĮ	2019 m. gruodis	Atsisakyta			Atsisakyta Žemės ūkio ministro įsakymu sudaryta projekto „Ūkinių gyvūnų genetinių išteklių centro kūrimas panaudojant UAB Upytės eksperimentinio ūkio turimą infrastruktūrą“ darbo grupė įvertinusi tikslingumą ir galimybes UAB „Genetiniai ištekliai“ pertvarkyti į viešąją įstaigą, priėmė sprendimą nekeisti bendrovės

¹⁸⁹ 2019-10-15 Seimo VII (rudens) sesijos rytinio posėdžio Nr. 336 stenograma; Vyriausybės pateiktą Žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo Nr. IX-987 4, 8 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą (Nr. XIII-3590) ir su juo susijusius įstatymų projektus.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
							statuso. Šis sprendimas grindžiamas tuo, kad bendrovės pagrindinis tikslas yra pelno siekimas ir dividendų pajamingumas, be to pagrindinės bendrovės pajamos (95 proc.) yra gaunamos iš komercinės veiklos. Bendrovė vykdo specialią funkciją – saugo ir gerina Lietuvos gyvulių veisles ir jų genofondą, tačiau ši funkcija sudaro tik 5 proc. bendrovės nuo visų bendrovės atliekamų funkcijų.
33 – 36	AB „Lietuvos veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“, AB „Kiaulių veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“	AB „Lietuvos veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“, AB „Kiaulių veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimas	2019 m. gruodis	Atsisakyta AB „Lietuvos veislininkystė“ privatizavimo.	Atsisakyta AB „Kiaulių veislininkystė“, UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“ valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimo.	Atsisakyta	Vyriausybės pasitarime ¹⁹⁰ nurodyta, kad AB „Lietuvos veislininkystė“ užima ne mažiau kaip trečdalį rinkos tiekdamą bulių spermą ir taip sumažina grėsmę spermos teikimo rinkos koncentracijai vienose rankose, bei su tuo susijusį galimą nepagrįstą kainų didėjimą. Kadangi AB „Lietuvos veislininkystė“ dirba pelningai ir vykdo bulius reproduktorių vertinimą, įskaitant ir galvijų, įtrauktų į vietinių retų ir saugotinių veislių grupę, genetinės medžiagos kaupimą, saugojimą ir platinimą, siūlome spręsti klausimą dėl bendrovės veiklos išplėtimo – eržių spermos ėmimo ir fasavimo laboratorijos įsteigimą. ŽŪM rašte ¹⁹¹ nurodė, kad LRS Kaimo reikalų komitetas 2019 m. svarstė klausimą dėl UAB „Panevėžio veislininkystė“ ir UAB „Šilutės veislininkystė“ privatizavimo ir nepritarė šiam siūlymui. Asociacijos ir ūkininkai teigia, kad neturi finansinių galimybių įsigyti bendrovių, nors kai kurioms iš jų bendrovių atliekamoms funkcijoms ir reikalingos (UAB „Panevėžio veislininkystė“ yra gyvūnų karantinavimo centras, turintis didžiausius pajėgumus bei esantis strategiškai patogioje Lietuvos vietoje, UAB „Šilutės veislininkystė“ vienintelė vykdo mėšinių veislių bulių reproduktorių produktyvumo tyrimus). Atsižvelgiant į tai, ŽŪM siūlė išbraukti priemones. 2020-03-14 pakeitus Privatizavimo objektų sąrašą, patvirtintą Vyriausybės nutarimu ¹⁹² , iš jo išbraukta UAB „Kiaulių veislininkystė“, bendrovė atlieka funkcijas, reikalingas visuomenės reikmės užtikrinti (pvz., vienintelė Lietuvoje parduoda veislinius paršelius smulkiems kiaulių lankytojams ir šis poreikis didėja, teikia mokslinių tyrimų paslaugas ir kt.)

¹⁹⁰ Vyriausybės 2019-07-24 pasitarimo protokolai Nr. 31.

¹⁹¹ 2020-06-12 raštas Nr. 2D-1826 (12.162E).

¹⁹² 2015-02-11 nutarimas Nr. 161 „Dėl Privatizavimo objektų sąrašo patvirtinimo“.

Eil. Nr.	Įmonės pavadinimas	Valstybės valdomų įmonių pertvarkos ir valdymo centralizavimo priemonė	Įgyvendinimo terminas numatytas tvirtinant planą (2018-12-05)	Įgyvendinimo terminas numatytas I LRV svarstyme (2019-07-24)	Įgyvendinimo terminas numatytas II LRV svarstyme (2020-01-08)	Įgyvendinimo terminas numatytas III LRV pasitarime (2020-07-29)	Pastabos / Situacija 2020-12-31
37	UAB Lietuvos žirgynas	UAB Lietuvos žirgynas reorganizavimas: specialiųjų įpareigojimų veiklos koncentravimas UAB Nemuno žirgynas ir po reorganizavimo veiksiančių ir specialiųjų įpareigojimų nevykdysiančių uždarytų akcinių bendrovių valstybei nuosavybės teise priklausančių akcijų privatizavimo	2020 m. gegužė	Atsisakyta			Atsisakyta Vyriausybės pasitarimui ¹⁹³ įgyvendinti (2.6.2 p. UAB Lietuvos žirgyną padalijimo būdu reorganizuoti į tris bendroves: Vilniaus žirgyną (Vilniaus r.), Sartų žirgyną (Zarasų r.) ir Nemuno žirgyną (Pagėgių sav.)), Žemės ūkio ministerijoje buvo inicijuotas projektas „UAB „Lietuvos žirgynas“ reorganizavimas“. Tam tikslui projekto darbo grupė parengė Vyriausybės nutarimo projektą ¹⁹⁴ , kuris raštu ¹⁹⁵ pateiktas Vyriausybei. Svarstymas LRV tarpinstituciniame pasitarime buvo atidėtas neribotam laikui. Atitinkamai tikslinant valstybės valdomų bendrovių pertvarkos planą buvo pateiktas siūlymas išbraukti UAB Lietuvos žirgyną iš šio plano ¹⁹⁶ .
Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybės valdomų įmonių pertvarkos planą, Ekonomikos ir inovacijų ministerijos ir kitų valstybei atstovaujančių institucijų pateiktus duomenis							

¹⁹³ Vyriausybės 2018-03-07 pasitarimo protokolas Nr. 12.

¹⁹⁴ Vyriausybės nutarimo „Dėl sutikimo atskirti uždarnosios akcinės bendrovės „Lietuvos žirgynas“ dalį turto, teisių ir pareigų“ projektas.

¹⁹⁵ 2019-03-25 raštas Nr. 2D-958(1.37E).

¹⁹⁶ Vyriausybės 2019-07-24 pasitarimo protokolas Nr. 31.

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
8 priedas

SVJ skaičiaus pokyčiai atsirinktose savivaldybėse

Nr.	Savivaldybė	Forma	Valdomų įmonių skaičius	
			2017-01-01	2019-12-31
1.	Kauno m.	AB	1	1
		SĮ	3	2
		UAB	9	8
		VŠĮ	46	28
		Iš viso:	59	39
2.	Klaipėdos m.	AB	2	2
		SĮ	1	1
		UAB	6	6
		VŠĮ	17	15
		Iš viso:	26	24
3.	Mažeikių r.	AB	–	–
		SĮ	–	–
		UAB	5	5
		VŠĮ	9	9
		Iš viso:	14	14
4.	Šiaulių m.	AB	1	1
		SĮ	1	1
		UAB	6	5
		VŠĮ	13	11
		Iš viso:	21	18
5.	Telšių r.	AB	–	–
		SĮ	1	1
		UAB	4	4
		VŠĮ	14	13
		Iš viso:	19	18
6.	Panevėžio m.	AB	3	3
		SĮ	–	–
		UAB	7	7
		VŠĮ	13	14
		Iš viso:	23	24
7.	Trakų r.	AB	–	–
		SĮ	–	–
		UAB	4	4
		VŠĮ	12	11
		Iš viso:	16	15
8.	Vilniaus m.	AB	1	1
		SĮ	4	4
		UAB	10	7
		VŠĮ	70	69
		Iš viso:	85	81

Iš viso 8 savivaldybėse valdomų įmonių ir įstaigų pokytis lyginant 2019 m. (263 SVĮ) su 2017 m. (233 SVĮ) lygus 11 proc. sumažėjimui (pokytis be Kauno m. savivaldybės – 5 proc.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė savivaldybių pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
9 priedas

Atvejai, kai kolegialių organų nepriklausomiems nariams nepriklausomumo reikalavimai nustatyti skirtingo lygmens teisės aktuose

- Valstybės ir savivaldybių valdomų bendrovių (AB, UAB) ir jų dukterinių bendrovių kolegialių organų nepriklausomų narių nepriklausomumo reikalavimai yra nustatyti Atrankos gairėse¹⁹⁷, o nuo 2020-11-01 – įstatyme¹⁹⁸ ir Atrankos gairėse.
- Valstybės ir savivaldybių valdomų įmonių (VĮ, SĮ) kolegialių organų nepriklausomų narių nepriklausomumo reikalavimai įstatyme¹⁹⁹ nėra įtvirtinti, todėl rekomenduojama taikyti nepriklausomumo reikalavimus, kurie yra taikomi valstybės ar savivaldybių valdomų bendrovių kolegialių organų nariams²⁰⁰.
- Įstatyme²⁰¹ nepriklausomumo reikalavimai nėra saistomi su apribojimu į kolegialius organus rinkti ar paskirti valstybės politikus ir politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus, nors EBPO gairės numato²⁰², kad politikai neturėtų dalyvauti valdybų veikloje, nes tai sukeltų rimtų abejonių dėl nepriklausomumo jų priimtiems sprendimas.
- Kolegialių organų depolitizavimo nuostatos įtvirtintos tik žemesnės galios teisės akte – Vyriausybės nutarimu patvirtintose Atrankos gairėse (7.5 p.).
- Įstatyme²⁰³ įtvirtinta, kad ne mažiau kaip 1/2 visų valstybės valdomų bendrovių kolegialių organų turi būti nepriklausomi asmenys. Nors įstatymas išimčių nenumato, tačiau Atrankos gairių 7¹ p. nustatyta, kad atsilaisvinus VVĮ ar SVĮ kolegialaus organo nepriklausomo nario pareigoms ir dėl to kolegialus organas negali priimti sprendimų, nes neužtikrinamas sprendimams priimti nustatytas minimalus dalyvaujančiųjų posėdyje kolegialaus organo narių skaičius, į atsilaisvinusias nepriklausomo nario pareigas ne ilgiau kaip 4 mėnesiams gali būti skiriamas valstybės tarnautojas (kitas priklausomas narys).
- Nepriklausomumo reikalavimai, kad „nebūtų kolegialaus organo nepriklausomų narių, kurie yra susiję tarpusavyje dėl to, kad darbo santykiais yra susiję su ta pačia darboviete arba eina kolegialaus organo ar komiteto nario pareigas tame pačiame juridiniame asmenyje“ yra įtvirtinti tik Atrankos gairėse (7.2 p.).

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

¹⁹⁷ Vyriausybės 2015-06-17 nutarimu Nr. 631 patvirtintas Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašas.

¹⁹⁸ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo įstatymas, 23¹ str.

¹⁹⁹ Valstybės ir savivaldybių įmonių įstatymas.

²⁰⁰ Vyriausybės 2019-09-04 nutarimas Nr. 905 „Dėl Vyriausybės 2015-06-17 nutarimo Nr. 631 „Dėl Kandidatų į valstybės įmonės ar savivaldybės įmonės valdybą ir kandidatų į valstybės ar savivaldybės valdomos bendrovės visuotinio akcininkų susirinkimo renkamą kolegialų priežiūros ar valdymo organą atrankos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“, 2 p.

²⁰¹ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo įstatymas, 23¹ str.

²⁰² Guidelines on Corporate Governance of State-Owned Enterprises, 2015, VII „The responsibilities of the boards of state-owned enterprises.“

²⁰³ Valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo įstatymas, 23¹ str.

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
10 priedas

Įmonės ir viešosios įstaigos, kurių veikloje dalyvauja valstybė ir savivaldybės per valstybei ir savivaldybei atstovaujančias institucijas

Eil. Nr.	Akcininkas / dalininkas	Įmonės pavadinimas	Pagrindinė veikla	Valdomų akcijų dalis, proc.	Ministerijos / savivaldybės dotacijų, subsidijų vertė (Eur.), 2019 m.	Ministerijos / savivaldybės perduoto turto įmonei vertė (Eur.), 2019 m.	Sumokėti dividendai arba pelno įmokos per metus į savivaldybės biudžetą (Eur.), 2019 m.
1	Kaišiadorių r.	UAB „Dovainonių švara“	Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas	10	20000,00	1057751,00	15852,00
2	Kaišiadorių r.	UAB „Kaišiadorių butų ūkis“	Daugiabučių namų administravimas	16	0	0	2359,65
3	Marijampolės m.	UAB „Kelranga“	Kelių statyba ir tiesimas	46	N/d	N/d	40000,00
4	Marijampolės m.	UAB „Marijampolės švara“	Atliekų surinkimas, tvarkymas ir šalinimas; medžiagų atgavimas	33,5	0	0	0
5	Šiaulių m.	AB „Šiaulių bankas“	Banko paslaugos	0,069	N/d	N/d	10258,84
6	Joniškio r.	UAB „Fortum Joniškio energija“	Šilumos ir karšto vandens tiekimas	33,76	0	726648,00	0
7	Klaipėdos m.	UAB „Klaipėdos laisvosios ekonominės zonos valdymo bendrovė“	Klaipėdos LEZ valdymas	0,002	0	0	1,18
8	Neringos	UAB „Felikso užėiga“	Restoranų ir pagaminto valgio teikimo	8	0	0	0
9	Švenčionių r.	UAB „Šilumos ūkio servisas“	Konsultacinė – techninė bendrovė, dirbanti šilumos ūkio srityje	0,132	0	0	0
10	Mažeikių r.	UAB „Elotus“	Daugiabučių, visuomeninių ir komercinių pastatų priežiūra.	19	0	0	0
11	Šiaulių m.	UAB „Slezvb“	Kita verslo veikla: nekilnojamojo turto operacijos; didmeninė ir mažmeninė prekyba, variklinių transporto priemonių remontas ir kt.	2,22	N/d	N/d	N/d

Eil. Nr.	Akcininkas / dalininkas	Įmonės pavadinimas	Pagrindinė veikla	Valdomų akcijų dalis, proc.	Ministerijos / savivaldybės dotacijų, subsidijų vertė (Eur.), 2019 m.	Ministerijos / savivaldybės perduoto turto įmonei vertė (Eur.), 2019 m.	Sumokėti dividendai arba pelno įmokos per metus į savivaldybės biudžetą (Eur.), 2019 m.
12	Klaipėdos m.	UAB „Kruizinių laivų terminalas“	Patalpų nuoma ir laivų aptarnavimo bei kruizinių laivų agentavimo paslaugos	0,0002	0	0	0
13	Panevėžio r.	AB „Amilina“	Krakmolo gamyba	0,001	N/d	N/d	N/d
14	Vilniaus m.	UAB „Tarptautinė statybos korporacija“	Nuosavo arba nuomojamo nekilnojamojo turto nuoma ir eksploatavimas, kita veikla	1,52	N/d	N/d	N/d
15	Vilniaus m.	UAB „Universali arena“	Reklamos paslaugos. Patalpų nuoma koncertams ir sporto renginiams.	0,01	N/d	N/d	N/d
16	Biržų r.	UAB „Biržų butų ūkis“	Kombinuota patalpų funkcionavimo užtikrinimo veikla	40	0	0	0
17	Biržų r.	UAB „Biržų komunalinis ūkis“	Atliekų ir nuotekų surinkimas ir šalinimas, teritorijų valymas, lietaus kanalizacijos sistemos priežiūra, želdinių ir gėlynų priežiūra, gatvių remontas ir priežiūra, biotualetų nuoma ir kita.	34	0	0	0
18	Švietimo, mokslo ir sporto	UAB „Teniso pasaulis“	Sporto įrenginių eksploatavimas	0,0017	N/d	N/d	N/d
19	Susisiekimo	RB Rail AS	Projekto „Rail Baltica“ įgyvendinimo koordinavimas	33,33	0	0	0
20	Susisiekimo	UAB „Lokomotyvai ir transporto komponentai“	Veikla nevykdoma	25	0	0	0
21	Energetikos	UAB „Geoterma“	Energetika	0	N/d	N/d	N/d
22	Akmenės r.	UAB „Energetikas“	Sveikatinimo paslaugos	1	N/d	N/d	N/d
	Švenčionių r.			0,2562	0	0	0
23	Marijampolės m.	UAB „Marijampolės švara“	Atliekų surinkimas, tvarkymas ir šalinimas; medžiagų atgavimas	33,5	0	0	0
Iš viso:					20000,00	1784399,00	68471,67

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijų ir savivaldybių pateiktus duomenis

Valstybinio audito ataskaitos
„Valstybės ir savivaldybių valdomų
įmonių bei viešųjų įstaigų valdysena“
11 priedas

Atsirinktų savivaldybių su savo įmonėmis ir įstaigomis sudarytos vidaus sandorių sutartys 2017–2019 m., kai paslaugas rinkoje teikia ir privatūs subjektai

Savivaldybė/ įmonė/ sutartis/ vertė	Sutartyje numatytos paslaugos	Paslaugas savivaldybės teritorijoje teikia kiti rinkos dalyviai
Kauno m. sav. UAB „Kauno švara“ 2018-12-28 Nr. SR- 1024 Sutarties vertė – 85231825,00 Eur.	Paslaugos apima surinkimą, vežimą (transportavimą) ir perdavimą naudoti ar šalinti visų komunalinių atliekų, nustatytų Kauno miesto komunalinių atliekų tvarkymo taisyklėse, įskaitant šias komunalinių atliekų sraute susidarancias atliekas: - mišrias komunalines atliekas (likusias po rūšiavimo), - antrines žaliavas, - pakuotes ir pakuočių atliekas, - žaliąsias ir kitas biologiškai skaidžias (maisto/virtuvės) atliekas, - didžiąsias atliekas, - elektros ir elektroninės įrangos atliekas ir kt.	UAB „Ekonovus“ Kaune teikia paslaugas: - buitinių atliekų išvežimas (Buitinės atliekos tai dažniausiai perdirbti netinkamos pakuotės, maisto likučiai) - antrinių žaliavų ir pakuočių atliekų išvežimas, pirkimas, rūšiavimas - stambių, stambiagabaričių atliekų, šiukšlių išvežimas (statybinių ir gamybinių atliekų tvarkymo, - Gamybinių atliekų tvarkymas - Pavojingų atliekų surinkimas - Pelenų, pjuvenų, burių atliekų pervežimo paslaugos. http://www.ekonovus.lt/atlieku-tvarkymo-paslaugos/ UAB „Ekonovus“ teikia didžiąją dalį paslaugų, dėl kurių sudaryta vidaus sandorio sutartis su UAB Kauno Švara.
Panevėžio m. sav. AB „Panevėžio specialusis autotransportas“ 2018-12-19 Nr. 22- 2249 Sutarties vertė – 1880000,00 Eur	Teikti miesto teritorijų valymo ir kitas komunalinio ūkio paslaugas: - Gatvių, aikščių, šaligatvių, pėsčiųjų, dviračių takų ir kt. valymas žiemos ir vasaros sezono metu. - Gatvių važiuojamosios dalies su asfaltbetonio danga valymas. - Gatvių važiuojamosios dalies su žvyro danga valymas. - Automobilių stovėjimo aikštelių, įvažiavimų valymas. - Aikščių, šaligatvių, pėsčiųjų takų, laiptų, žaliųjų plotų valymas. - Sniego surinkimas ir išvežimas ir kt.	UAB „TP SPRENDIMAI“ Panevėžyje teikiamos paslaugos: - Teritorijos priežiūra. - Komunalinės paslaugos. - Aplinkos (teritorijos) tvarkymas, sniego nukasimas (kasimas, valymas), nustumdymas, nuvalymas (sniego valytuvais, traktoriais). - Gatvių (kelių) valymas. - Šaligatvių, kelkraščių, aikštelių valymas. - Vejų (žolės) pjovimas, nupjovimas, nušienavimas namų bendrijose, privačiuose kiemuose. - Gyvatvorių karpymas ir kt. https://www.1551.lt/tp-sprendimai-uab-teritorijos-prieziura-panevezyje-219180/ UAB „TP sprendimai“ teikia didžiąją dalį paslaugų, dėl kurių sudaryta vidaus sandorio sutartis su AB „Panevėžio specialusis autotransportas“
Panevėžio m. sav. Akinė bendrovė "PANEVŽIO SPECIALUS AUTOTRANSSPORTAS" 2018-12-21 Nr. 22- 2267 Sutarties vertė 260000,00 Eur	Paslaugos sutartyje: - Takų, aikščių prie kapinių teritorijos valymas. - Takų barstymas. - Žolės pjovimas, gyvatvorių genėjimas, šalinimas. - Šiukšlių, atliekų surinkimas. - Kapinių aptvėrimo, statinių, kelių ir mažosios architektūros remontas. - Kapinių vandentiekio tikslo eksploatacija ir priežiūra.	MB „Memorus“, be kitų teikiamų paslaugų, atlieka ir kapaviečių tvarkymo bei kapų priežiūros paslaugas: - Nuolatinė kapų priežiūra. - Vienkartinė kapų priežiūra. - Kapų tvarkymas ir apželdinimas. - Kapų projektavimas ir įrengimas. http://www.memorus.lt/kapu-tvarkymas-prieziura-panevezyje/ kapiniutvarka.lt - Naujų kapaviečių įrengimas. - Senų kapaviečių renovavimas.

Savivaldybė/ įmonė/ sutartis/ vertė	Sutartyje numatytos paslaugos	Paslaugas savivaldybės teritorijoje teikia kiti rinkos dalyviai
	- Kapinių tualetų priežiūra. - Naujai skiriamų kapaviečių nužymėjimas. - Neprižiūrimų kapaviečių priežiūra. - Kapinių administravimas.	- Nestandartinių plokščių ir detalių montavimas. - Takelių iš betoninių trinkelų įrengimas. - Nuolatinė kapaviečių priežiūra. - Paminklų gamyba. - Kitos paslaugos (trinkelų klojimas, bortelių montavimas, pamatų liejimas, skaldos klojimas). https://kapiniutvarka.lt/ Nurodytos įmonės teikia didžiąją dalį paslaugų, dėl kurių sudaryta vidaus sandorio sutartis su AB „Panevėžio specialusis autotransportas“.
Vilniaus m. sav. Uždaroji akcinė bendrovė "Vilniaus vystymo kompanija" 2019-01-19 Nr. 29-8/19(1.2.16-TD2) Sutarties vertė 6050000,00 Eur.	Sutartyje nurodytos paslaugos: - Teikti objektų atnaujinimo ir statybos projektų valdymo paslaugas bei statinių statybos techninę priežiūrą. - Naujų ir esamų statinių projektavimo valdytojo ir statinių statybos valdytojo funkcijas - Projektų ekspertizės organizavimą - Statinių statybos techninę priežiūrą ir kt.	UAB "Statybos Projektų Valdymo Grupė" teikiamos paslaugos: - Statinio bendrųjų ir specialiųjų statybos darbų techninė priežiūra. - Renovuojamų objektų statybos darbų techninė priežiūra. - Statybų valdymas. - Pastatų techninė priežiūra. - Statinių projektavimo organizavimo ir koordinavimo paslaugos ir kt. https://statybosgrupe.lt/ UAB „Statybų inžinerinės paslaugos“ teikiamos paslaugos: - Statybos valdymas ir statybos darbų techninė priežiūra. - Projektavimas ir kt. https://www.sipaslaugos.lt/projektai/paslaugos/statybos-valdymas-ir-statybos-darbu-technine-prieziura/ Nurodytos įmonės teikia didžiąją dalį paslaugų, dėl kurių sudaryta vidaus sandorio sutartis su UAB „Vilniaus vystymo kompanija“.
Vilniaus m. sav. Viešoji įstaiga "Vilniaus miesto parkai" 2019-01-09 Nr. 29-7/19(1.2.16-TD2) Sutarties vertė 2783000,00 Eur	Sutartyje nurodytos paslaugos: - Parkų ir skverų priežiūra (paminklų lentų priežiūra, konteinerių aikštelių priežiūra, savavališkų sąvartynų likvidavimas, šiukšlių surinkimas želdiniuose, šienavimas, vejos pjovimas, žolės/šieno grėbimas, lapų grėbimas, smėlio atvežimas, aikštelių priežiūra, trėšimas, krūmų priežiūra, gėlių sodinimas, takelių priežiūra, gyvatvorių tvarkymas, šakų surinkimas, išvežimas, šiukšliadėžių priežiūra, suolų remontas ir dažymas, sniego išvežimas) - Medžių genėjimas - Želdinių sodinimas - Vejų įrengimas - Kiti darbai	UAB "Stebulė" teikiamos paslaugos: - Lauko teritorijų valymas ir priežiūra - Želdinimo darbai (vejos įrengimas ir priežiūra, medžių, krūmų sodinimas ir priežiūra, gėlynų įrengimas ir priežiūra) - Medžių pjovimas ir genėjimas) - Kitos paslaugos (laistymo sistemų įrengimas, kapaviečių tvarkymas, priežiūra) http://www.stebule.lt/ UAB "Rudista" teikiamos paslaugos: - Želdinimo paslaugos (teritorijų ir želdynų projektavimas, kraštovaizdžio architektės ir apželdinimo specialisto konsultacijos, vejos įrengimas, gėlynų įrengimas, dekoratyvinių tvenkinių įrengimas, medžių ir krūmų sodinimas, šlaitų tvirtinimas ir apželdinimas) - Želdinių priežiūra (vaismedžių genėjimas, medžių genėjimas ir pjovimas, vejos šienavimas ir trėšimas, gėlynų priežiūra, medžių, krūmų priežiūros darbai, sniego valymas ir išvežimas) http://www.rudista.lt/paslaugos-LT.html UAB „Švaros biuras“ teikiamos paslaugos: - Kasdienė patalpų priežiūra. - Specialūs valymo darbai. - Lauko teritorijų priežiūra. https://www.svarosbiuras.lt/lauko-teritoriju-prieziura/ Įmonės teikia paslaugas, dėl kurių sudaryta vidaus sandorio sutartis su VšĮ "Vilniaus miesto parkai".

NAUDINGI • VERTINAMI • ATPAŽŪSTAMI

